Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,
Dr. phil., Sognepræst.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.
I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDL. G. E. C. GAD.
THIELES BOGTRYKKERI.
1884—86.

Professor Dr. Thomas Bangs Levned.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Blandt det 17de Aarhundredes mange lærde Mænd er der faa, som fra Karakterens Side have tiltalt os saa meget som den udmærkede Filolog og fredelskende Theolog Dr. Thomas Bang. Var end hans Lærdom af den Art, som nu mindre paaskjønnes, og tager end Pontoppidan maaske Munden noget fuld ved at kalde ham en stor Mand, saa var han dog sikkert en god Mand, og det vejer maaske til syvende og sidst mere. Nok er det, at det mere er enkelte tiltalende Træk af Mandens Karakter end hans mange Lærdomsfostre, som have tilskyndet os til at samle Bidrag til hans Levned og her at forsøge en Fremstilling af hvad vi saaledes gjennem en lang Aarrække lejlighedsvis have optegnet.

Thomas Bang var født i Flemløse i Nærheden af Assens den 18de Februar 1600 udaf en gammel og meget udbredt fynsk Borger- og Præsteslægt [1]). Hans Fader,

[1]) Over Familen Bang har man tvende Stamtavler, 1. af C. Giessing, Jubellærere III, 116—77. 2. af F. E. Hundrup, Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere paa Sværdsiden, Kbh. 1875. Begge ere dog upaalidelige i de ældste Led; jvfr. Plesner: »Slægten Bang, dens Herkomst og Paastand paa dansk Adelsskab« (Personalhist. Tidsskr. III, 279—86). I Kallske Saml. 128 Fol. findes bl. a. den fynske Litterat Chr. Brandts Samlinger om Familien Bang og særlig om D. Thomas Bang; men stor Betydning have disse uordnede Notitser ikke.

Hr. Jens Bang, som det synes en dygtig og vel begavet Mand, blev 1593 Kapellan ved Graabrødre Kirke i Odense [1]), og forflyttedes 1598 fra denne ringe Stilling til Præsteembedet i Flemløse, i hvilket han døde d. 3die Maj 1643. Moderen, der hed Karine Sørensdatter, døde allerede i Sønnens tidligste Aar, d. 1ste Januar 1602 [2]). Da Faderen var bleven Enkemand, og Pesten, som i disse Aar hærgede vidt og bredt her i Landet, ogsaa var naaet til Flemløse, sendtes den lille Thomas Bang til sin Farfader, Provsten Hr. Niels Bang i Klinte, hvor han blev en Tid, indtil Sygdommen var ophørt. Ti Aar gammel kom han i Skole i Assens, efter at hans Fader allerede i Hjemmet havde lagt den første Grund til den Lærdomsbygning, som siden blev saa anseelig. I syv Aar gik han i den vistnok kun tarvelige Latinskole i Assens; men da denne ikke kunde føre ham til Maalet, blev han 1617 sat i Odense Skole, som den Gang styredes af M. Jens Pedersen Vedel, der dog samme Aar blev afløst af den kun 22aarige, men fortrinlig begavede Rektor M. Knud Richardsen (Seeblad).

Odense Skole kan vistnok paa denne Tid agtes som den bedste her i Landet, takket være den Omhu, som den lærde Holger Rosenkrantz, der da var Lensmand paa Odensegaard eller S. Hans Kloster, og den nys udnævnte Biskop, D. Hans Michelsen, viste Skolen. Dertil kom, at den 1618 fik en fortrinlig Konrektor i den lærde Skaa-

---

[1]) Hos Bloch, Fyns Stifts Gejstlighed I, 713, siges, at han blev Kapellan 1594; men et Aktstykke i Fyns Bispearkiv viser, at det i det seneste er sket 1593.

[2]) Vinding, Acad. Haun. p. 314 (efter Univ.-Progr. over Thom. Bang, der in extenso er aftrykt hos Witten, Memoriæ Theologorum nostri seculi, Francof. 1685, p. 1387—95). Det er altsaa urigtigt, naar Hundrup a. Skr., S. 13, siger, at hun døde 1607. Ligeledes er det urigtigt, naar han siger, at hun havde født 7 Børn. Hr. Jens Bang er neppe bleven gift før efter at han er kommen til Flemløse.

ning, M. Svend Pedersen, i hvem Thomas Bang fik en faderlig Ven, som 1621 blev Skolens Rektor ved den ovennævnte M. Knud Richardsens tidlige Død. Alle de nævnte Mænd omfattede det lærde Skolevæsen med stor Interesse, og dette blev da ogsaa Anledning til, at der i Odense 1621 oprettedes et Gymnasium eller en højere Læreanstalt, der kunde give de dygtigste Disciple en videregaaende videnskabelig Uddannelse, inden de afgik til Universitetet. Vi omtale disse Forhold her, fordi Thomas Bang i Forbindelse med hans tvende Venner Jakob Matthiesen (Aarhus) og Lavrits Jakobsen (Hindsholm), der alle i samme Aar afgik fra Odense til Kjøbenhavns Universitet, kunne betragtes som den første modne Frugt af den pædagogiske Iver, som besjælede nogle af den Tids bedste Mænd. Jakob Matthiesen blev først Professor ved Universitetet, siden Hofpræst og endelig Biskop i Aarhus; Lavrits Jakobsen endte som Biskop i Odense, og Th. Bang som theologisk Professor — et smukt Kløverblad.

I December 1621 kom Thomas Bang til Universitetet, efter at han en kort Tid havde hørt Forelæsninger i det ny Gymnasium, blandt hvis første Disciple han var. Han var forsynet med et særdeles rosende Vidnesbyrd fra den ovennævnte M. Svend Pedersen, der paa det bedste anbefalede sin kjære Discipel til de akademiske Lærere [1]). Ved den da brugelige Lodtrækning fik han den theologiske Professor Dr. Jesper Brochmand til Privatpræceptor, et Forhold, hvori denne ogsaa var traadt til den et halvt Aar tidligere direkte fra Odense Skole dimitterede Jakob Matthiesen. For Th. Bang blev det, som vi siden skulle se, af afgjørende Betydning, at han saaledes ved Begyndelsen af sin akademiske Bane var kommen i Forbindelse

[1]) En Afskrift af dette Testimonium findes i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1977 b. 4to Vol. 1. Det er her dat. Othiniæ Cal. Decbr. 1623, hvor dog Aarstallet er en Fejlskrift for 1621.

med Brochmand. Efter Depositsen rejste han dog snart tilbage til Fyn, ventelig for at tilbringe Julen i Hjemmet. Mulig har Vinteren lagt Hindringer i Vejen for, at han atter kunde rejse over til Kjøbenhavn, i alt Fald traadte han i nogle Maaneder i et Tjenesteforhold til Biskop Hans Michelsen som Famulus, aabenbart et Vidnesbyrd om, at Biskoppen kjendte og satte Pris paa den lovende unge Student.

Under dette Ophold i Odense vexlede Th. Bang Vennebreve med sin Skolekammerat Jakob Matthiesen, som var i Kjøbenhavn — af den Slags Breve, som da var i Mode blandt begavede unge Mænd, hvori de i en fin latinsk Stil udtalte deres Venskabsfølelser for hinanden [1]). M. Svend Pedersen, der ikke blev ubekjendt med denne Brevvexling, var fuld af Glæde over sine begavede Disciple, og da Bang i Slutningen af Marts 1622 atter agtede sig til Kjøbenhavn, medgav han ham et Brev til Brochmand. Denne havde tilskrevet M. Svend Pedersen og som det synes tilbudt ham Ansættelse ved Universitetet; dette Tilbud afviste han dog som noget, der laa over hans Evner; men derimod benyttede han Lejligheden til at anbefale sine Disciple, Jakob Matthiesen, Lavrits Jakobsen og Thomas Bang. Om den sidste skriver han: »Han var den øverste af alle dem, som drog til Eder; ikke blot med Hensyn til Plads, men ogsaa i Begavelse, Dyd og Lærdom var han den ypperste. Hvis Du saa' hans aandfulde Brevvexling med Jakob Matthiesen, er jeg vis paa, at Du vilde faa ham kjær. Fra Dreng af har han baade i Skolen og i Hjemmet vundet min fuldkomne Yndest ved sin Beskedenhed og Gudsfrygt« [2]).

En saadan Anbefaling fra en Mand, som Brochmand med Rette satte Pris paa, kunde ikke undlade at gjøre sin Virkning. Vi se da ogsaa, at Brochmand, kort efter

---

[1]) Se Tillæg Nr. 1.
[2]) Se Tillæg Nr. 2.

at Thomas Bang var kommen til Kjøbenhavn, antog ham til Lærer for sin egen eneste Søn og for Kansler Christian Friis's ældste Søn, som han havde i sit Hus. I et Brev, som M. Svend Pedersen i Slutningen af Juli 1622 tilskrev Th. Bang, lykønsker han sin Discipel i de varmeste Udtryk, giver ham faderlige Formaninger om ikke at lade sig blænde af Lykkens Solskin, og udtaler sit faste Haab om, at den unge Mand med Guds Hjælp i Tiden skulde blive et brugbart Redskab i Herrens Menighed. Tillige bevidner han sin Glæde over, at Thom. Bang og Jakob Matthiesen havde faaet Bolig sammen i Brochmands Hus, da han var vis paa, at disse hans to kjære Disciple vilde opmuntre og støtte hinanden i deres fælles Stræben efter grundig Lærdom og en retskaffen Vandel [1]). I et senere Brev (af 23de Oktober 1622) udtaler M. Svend Pedersen sin Glæde til Th. Bang over et (latinsk) poetisk Arbejde, som han havde tilsendt ham, men giver ham tillige paa en faderlig Maade at forstaa, at han dog ikke burde gjøre Poesien til en Hovedsag, men stræbe efter »de bedste Naadegaver, dem, ved hvilke Troens Opbyggelse fremtidig kan ske«. Forøvrigt tilføjer han, at han gjerne vilde have svaret paa Vers, hvis han ikke netop for Tiden havde været optaget ved Udarbejdelsen af et Mindedigt over sin Formand, M. Knud Richardsen [2]).

Det Digt af Thomas Bang, hvortil der sigtes i dette Brev, formode vi at være det, som findes i en liden Samling Trøstedigte til Brochmand i Anledning af hans lille Datter Bodils Død, forfattede af hans tre unge Husfæller (domestici), Jakob Matthiesen, Thomas Bang og Jakob Knudsen. Ogsaa den sidstnævnte kom ligesom de to andre senere til at indtage en anset Stilling i Kirken, da han endte som Professor i Theologi ved Universitetet. Man ser, at Brochmand har forstaaet at vælge sine Hus-

[1]) Se Tillæg Nr. 3.
[2]) Se Tillæg Nr. 4.

fæller, hvis man ikke heller vil sige, at det Flids og Lærdoms og Gudsfrygts Exempel, som de unge daglig havde for Øje i den berømte Mand, i hvis Hus de vare blevne optagne, havde en afgjørende Indflydelse paa deres senere Skjæbne [1]).

Det Samliv, som Thomas Bang i Kjøbenhavn havde ført med sine to begavede Skolekammerater, Jakob Matthiesen og Lavrits Jakobsen, afbrødes, da den første af dem i Januar 1623 kom i Huset hos Holger Rosenkrantz paa S. Hans Kloster i Odense — i den Skole for Lærdom og Gudsfrygt, som denne mærkelige Mand samlede om sig; medens den sidste samme Aar blev Hovmester for Rosenkrantz's Sønner under deres Ophold paa Sorø Akademi. Men var end saaledes det daglige Samliv mellem de ligestemte unge Mænd afbrudt, fortsattes det dog ved Brevvexling; og da adskillige af disse Breve ere bevarede i Afskrifter fra det rosenholmske Arkiv, have vi endnu Lejlighed til at følge disse flinke unge Mænd, der under flittigt Arbejde søgte at dygtiggjøre sig til de fremragende Pladser, de siden skulde komme til at indtage i deres Fædrelands Kirke. Det er saadanne Breve, hvori Alvor og vittig Skjæmt vexler, men hvori den inderlige Venskabstone er Grundklangen — alt i en sirlig latinsk Brevstil [2]). Thi var end alvorlig Gudsfrygt og grundig Lærdom ganske vist Hovedsagen for den Kreds, som Holger Rosenkrantz knyttede til sig, og for dem, som i Theologerne ved Universitetet, og da navnlig i D. Jesper Brochmand og D. Caspar Bartholin (d. æ.), saa' deres naturlige Førere, saa blev der dog tillige af begge Parter lagt en saa overvejende Vægt paa de gamle Sprog, at det næsten var, som om Opgaven var at gjøre Modersmaalet overflødigt. Der havde været en lille Tid ved Slutningen af det 16de og Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, da det syntes,

---

[1]) Treschow, Danske Jubel-Lærere, S. 79—80.

[2]) Se Tillæg Nr. 5—7.

som om Modersmaalet skulde komme til Ære [1]). Men dette Lysskjær forsvandt snart, og de klassiske Tungemaal gjorde atter med fornyet Kraft deres Herrevælde gjældende og paatrykte derved det 17de Aarhundrede dets ejendommelige Karakter som det Tidsrum, der fortrinsvis maa kaldes »det lærde«. Thomas Bang tilhørte i Grunden lige meget begge de ovennævnte Kredse, der da ogsaa paa den Tid stode i det allervenligste Forhold til hinanden, og han blev da en af de lærdeste blandt de lærde — en Mand, som man har kaldet sit Aarhundredes første Latinist her til Lands, ligesom man med ikke mindre Føje kan stille ham i Række med de mere fremragende Orientalister. Dog dette var, hvad først Fremtiden skulde bringe. Vi vende atter tilbage til hans Lærerstilling i Brochmands Hus.

I fem Aar indtog Th. Bang denne Plads til vedkommendes fulde Tilfredshed. Et Vidnesbyrd om den Iver, hvormed han varetog sin Gjerning, er det, at han til Brug for sine Elever udarbejdede den latinske Parleur, som han siden udgav under Titelen »Aurora Latinitatis« [2]). Selv klagede han dog i Breve til sine Venner over, at medens han passede andres Sager, maatte han forsømme sine egne, og at Tiden løb hen, uden at han fik gjort de Fremskridt, han gjerne ønskede. Hvad han imidlertid opnaaede, var i Brochmand og Kansleren at faa to Velyndere, der nok vare i Stand til at sikre ham en smuk Bane i Fremtiden.

I et af sine Skrifter fra en langt senere Tid fortæller Bang, under Omtale af forskjellig Overtro og Trolddomskunster, at han i Aaret 1625, uvist i hvad Anledning, gjorde en Rejse fra Roskilde til Snodstrup. Da han var kommen i Nærheden af den gamle, berømte Værebro, der skildres af ham som en beundringsværdig Bygning, bestaaende af store Stene, sammenføjede uden Kalk paa en

[1]) Gjellerup, Bisk. J. D. Jersin, S. 80 flg.

[2]) Denne Bog skal omtales nærmere senere hen.

saa fortrinlig Maade, at det synes at være et Værk bygget for Evigheden, saa var han falden i Søvn, men vaagnede ved, at Kudsken skjældte og bandede, medens han af al Magt pidskede paa Hestene, uden at disse dog kunde bevæge Vognen af Stedet. Da Bang havde erfaret, hvad der var i Vejen, befalede han Kudsken at holde inde med sine Eder og Skjældsord, tog saa Tømmerne fra ham og sagde: Nu fremad i Jesu Navn! Og i det samme sprang Hestene frem, og Rejsen blev fortsat uden Hindring [1]). — Dette lille Træk fra Bangs Ungdomsliv meddele vi her uden Kommentar, som vi have fundet det.

Det første, vi høre, der tyder paa, at en Forandring i Bangs Lærerstilling i Brochmands Hus forestod, er den Bemærkning i de akademiske Forhandlinger for 2den December 1626: »Thomas Bang skal disputere for det theologiske Stipendium.« Han var altsaa udset til et af de fire kgl. Rejsestipendier, som kun plejede at gives særlig begavede unge Mænd. Selve Disputationsakten foregik den 27de April 1627, da han under D. Jesper Brochmands Præsidium forsvarede den af ham selv forfattede Dissertation: Exegesis dicti Jeremiæ, Cap. XXIII, v. 24: Nonne coelos et terram impleo? Havn. 1627. 4to [2]). Disputationen gik jo, som man maatte vente, godt, og da Stipendiet imidlertid var blevet disponibelt, udstedte Bang den 16de Juni s. A. den Revers, som plejede at kræves, hvorved han forpligtede sig til flittig at granske den hellige Skrift og den lutherske Kirkes i Universitetsfundatsen og Kirkeordinansen foreskrevne Bøger, ikke at studere ved andre end lutherske Universiteter og ikke at modtage nogen akademisk Grad udenlands [3]).

Ikke længe efter drog han til Rostok, hvor han fik Bolig hos den theologiske Professor D. Valentin Legdæus

---

[1]) Th. Bang, Coelum orientis et prisci mundi, 1657, p. 67.
[2]) Wielandt, Nye lærde Tidender, 1737. S. 434.
[3]) Den orig. Obligatio findes i Konsist. Arkiv, P. 38.

og hørte foruden ham ogsaa Forelæsningerne hos Theologerne Povl og Johan Tarnow samt Joh. Quistorp. Men Opholdet her blev ikke af lang Varighed, thi da Wallenstein trængte frem med sine Hære og fyldte Nordtydskland med Elendighed, maatte Th. Bang være glad ved at kunne søge tilbage til Kjøbenhavn. Tiden for hans Tilbagekomst fremgaar af følgende Bemærkning i Acta Consistorii for 23. Januar 1628: »Albertus Georgii (Altewelt) et Thomas Bangius, Stipendiarii, som ere komne fra Rostok, have været hos Rectorem og bespurgt sig, hvorledes de skulle slage deres Sag an, efterdi de ingensteds sikker udi Tydskland til noget Universitet kunne forrejse.« Der svaredes, at Sagen skulde tages i Betænkning. Nu opholdt Bang sig da atter nogle Maaneder i Kjøbenhavn og tog Del i de forefaldende akademiske Akter, dels som Opponens ved Disputationer, dels som Respondens for Brochmand, naar denne paa Embeds Vegne disputerede. Ligeledes benyttede han Lejligheden til at afslutte sine theologiske Studier [1]), idet det vistnok var hans Agt fremtidig særlig at lægge sig efter de østerlandske Sprog. Han vilde nu gjøre et Forsøg, om han ikke ad en anden Vej kunde naa til et luthersk Universitet i Udlandet. Tybingen havde han sat som sit Maal, og han haabede gjennem Nederlandene og Frankrig at kunne komme dertil.

Efter til Søs at være naaet til Amsterdam, tiltraadte han da til Fods Rejsen videre. Han mærkede imidlertid snart, at Pengene ikke vilde slaa til til den paatænkte lange Vandring. Efter nogen Overvejelse begav han sig derfor foreløbig til det reformerte Universitet i Franecker, hvor han begyndte at høre Forelæsninger af den berømte Orientalist Sixtinus Amama over den kaldæiske og rabbinske Litteratur. Men den Forpligtelse, han ved Stipendiets Modtagelse havde paataget sig, tillod ham dog ikke at blive her længere uden at erhverve Tilladelse dertil

[1]) Vinding, Acad. Haun. p. 315.

hjemme fra. Han skrev derfor i August 1628 hjem til Universitetets Rektor og fremstillede Forholdene, idet han navnlig ogsaa lagde Vægt paa, at Franecker var et billigt Levested, hvor der ikke gik saa megen Drik og Udsvævelse i Svang, som ved mange andre Universiteter, og at man derfor her i Ro kunde hengive sig til Studeringerne, hvorfor det var hans Ønske, om han maatte blive der en Tid [1]).

Brevet naaede først til Kjøbenhavn midt i Oktober, hvor det gav Anledning til følgende Forhandlinger i Konsistorium den 25de Oktober 1628: »Rector har været hos Cancellarium og talet med hannem om Thomæ Bangii postulato, at han begjærer at blive denne Vinter i Franecker. Cancellarius begjærer først at vide Professorum Mening derom, paa det at han skulde ikke synes at ville gratificere hannem, fordi han haver været udi hans Familie [2]). Efterdi det er Stipendium theologicum, og ingen af Theologis er tilstede, kan det differeres in proximum Consistorium.« Den 29de Oktober s. A.: »Magnif. Rector refererer, hvad han sidste Gang havde talet med Cancellario anlangende Thomæ Bangii postulatum, at blive til Franecker. Hvorpaa D. Jesper (Brochmand) svarede, sig at have i Aftes talet med Cancellario, og Cancellarius havde consenteret, at Th. Bangius denne Vinter bliver til Franecker, efterdi han nu ikke kan rejse. Men at han det første i Foraaret begiver sig enten hjemad eller til Hamborg, at han derfra kan drage enten til Vittenberg eller Leipzig. Og er Rector af D. Jesper begjærendes, at han vil lade Thomæ Bangio det samme vide.«

Da Bang fik denne Efterretning, kunde han med god Samvittighed blive i Franecker Vinteren over. Det var navnlig den ovennævnte Sixt. Amamas grundige Forelæs-

---

[1]) Se Tillæg Nr. 8.

[2]) Det er: været Lærer for hans Søn; thi i den Betydning, hvori vi nu tage Ordet, skal det neppe forstaas.

ninger, som han nød godt af; dog bemærkes, at han ogsaa hørte Mathematikeren Bernh. Schottanus og Grækeren Georg Pasor. Men da Foraaret kom, maatte han bryde op. Efter hans Afrejse skrev Amama imidlertid af egen Drift et Brev til Brochmand og anbefalede ham paa det varmeste. Vi kunne forstaa, at Brochmand med Glæde har hørt om sin Yndlings Fremskridt, og vi vide fra sikker Haand, at denne Anbefaling bidrog væsentlig til, at man et Aar efter ikke tog i Betænkning at overdrage Th. Bang det hebraiske Professorat ved Kjøbenhavns Universitet [1]).

Fra Franecker gik han nu til Harlingen, hvorfra han efter den ham givne Ordre sejlede til Hamborg, og herfra begav han sig saa over Lyneborg, Brunsvig, Halberstadt, Halle og Leipzig til Vittenberg. Medens han i Franecker ikke havde besøgt theologiske Forelæsninger, begyndte han i Vittenberg at høre Theologerne Povl Røber, Jacob Martini og Vilhelm Lyser; men desuden bivaanede han sikkert med ikke mindre Interesse Forelæsninger over Syrisk under Martin Trost [2]), og over den latinske Litteratur under den bekjendte Aug. Buchner. Den sidste har navnlig ved sin »Anleitung zur deutschen Poesie« erhvervet sig et Navn som Prosodiker, og maaske kan det tilskrives hans Paavirkning, at Bang siden nærede en varm Interesse for Verselæren — ogsaa den danske [3]).

Medens Th. Bang saaledes færdedes ude, havde man hjemme ikke glemt ham. I Brochmand havde han en trofast Ven, og Kansleren var hans Velynder. Han havde ikke været i Vittenberg i et Aar, da der i Januar 1630

---

[1]) Vinding, p. 315, efter Universitetsprogrammet.

[2]) Havde tidligere været Professor ved Sorø Akademi og havde 1627 i Kjøbenhavn udgivet en hebraisk Grammatik (Worms Lex. II, 519—20).

[3]) Se Bangs Breve til Hans Ravn i Hist. Tidsskr. 3 R. IV. og hans Vers om danske Prosodikere i Sør. Povlsen Gotlænders Synopsis Prosod. Dan. Om Bangs Forhold til Buchner kan ogsaa henvises til O. Worms Epist., p. 879.

kom Brev til ham fra Rektor og det akademiske Senat i Kjøbenhavn, hvorved Pladsen som Professor i det hebraiske Sprog blev ham tilbudt. Vi kunne tænke os, hvor overraskende dette Tilbud var for den unge beskedne Mand, der neppe havde gjort sig nogen Tanke om sligt. Hans Svar blev derfor et Afslag: han erkjendte med dyb Taknemmelighed den store og ufortjente Ære og Tillid, der vistes ham, men han følte sig ikke Kaldet voxen. Hans Bøn var derfor: søg en anden. Men Brochmand, som kjendte hans betydelige Evner og hans store Flid og Samvittighedsfuldhed, og som desuden stolede paa Sixtinus Amamas Anbefaling, tog ikke i Betænkning at benytte sin daværende Stilling som Universitetets Rektor til at skrive ham til, at han paa ingen Maade burde afslaa det ærefulde Tilbud. Bang maatte nu give efter, men dog kun saaledes, at han betingede sig, at det maatte tillades ham for den Løn, Professoren i Hebraisk skulde oppebære, at tilbringe et Par Aar i Paris, for under den berømte Gabriel Sionita at lægge sig efter Syrisk og Arabisk. Da dette var blevet ham tilstaaet, begav han sig endelig til Kjøbenhavn for at underkaste sig de Former, som hørte til ved Overtagelsen af et Professorat.

Efter at have disputeret pro loco, som det kaldtes [1]), aflagde han den 12te September 1630 den sædvanlige Professored [2]). Men dermed vare ogsaa hans Kræfter, som

---

[1]) Hans trykte Dissertation har til Titel: Disputatio publica I. Vindicias nonnullorum fontium S. V. T. exhibens; quam venerando Professorum in Reg. Acad. Hafniensi consessui cum bono Deo modeste examinandam proponit Thomas Bangius, respond. Erico Tormio C. Ad diem 11. Septemb. loco et horis consvetis. Hafniæ 1630. 4to. (Dateringen er fremkommen ved en skreven Rettelse; thi først har der staaet 31. Julii). Dissertationen omhandler tre Steder i Gl. Test., især dvæles ved Gen. 48, 16, og Katholikernes Antagelse om, at dette Sted kan tjene til Støtte for Helgendyrkelsen, imødegaas.

[2]) Acta Consist. 12. Sept. 1630: »Dn. Thomas Joannis Bangius approbatus, habita prius disputatione, ad Professionum vacantium

han vistnok under den sidste Del af sit Ophold i Vittenberg havde anspændt til det yderste, opbrugte. Faa Dage efter omtaagedes hans Tanker, og han faldt i Vildelse. Alle de glimrende Forventninger syntes at skulle ende i den dybeste Elendighed. Lidet kjendt, som man dengang var, med Psychiatrien, skrev Universitetet, efter at have forelagt Sagen for Kansler Chr. Friis, allerede den 21de September 1630 til den ulykkelige unge Mands Fader, Præsten Hr. Jens Bang i Flemløse, at der under disse Forhold ikke kunde være Tale om, at hans Søn kunde blive i den ham nys overdragne Embedsstilling, da han i sin forvildede Tilstand var løben om paa Gaden og i Husene og havde vakt den pinligste Opsigt ved sin Galskab. Dog lovede Kansleren, at baade Faderen og Sønnen skulde være Gjenstand for hans særlige Velvilje, og at hvis Sønnen atter kom sig, vilde han paa enhver Maade tage sig af ham [1]). I Konsistorium vedtoges et Par Dage senere, at »eftersom Dn. Thomas Bangius er for sin Svagheds Skyld forløvet af Academiet, da skal han nyde Naadensaar«, og Universitetets Notarius, M. Hans Resen, blev beskikket til hans »Testamentarius«, eller den, som skulde oppebære de ham tilkommende Indtægter i Naadensaaret [2]). For Universitetet betragtedes han altsaa som død.

Vi behøve ikke ved Fantasiens Hjælp at udmale os, i hvilken Grad Universitetets Skrivelse var et knusende Tordenslag for den gamle Præst i Flemløse, som paa een Gang saa alle de lyse Forhaabninger, han havde knyttet til sin Søns Fremtid, tilintetgjorte; thi vi have endnu hans eget Svar, hvori han paa en virkelig gribende Maade udtaler sin dybe Sorg og sin inderlige Bøn til Professorerne

---

primam, ac præhibitis Academiæ statutis, præstitit juramentum fidelitatis.«

[1]) Se Tillæg Nr. 9.

[2]) Acta Consist. 25. Sept. 1630.

om ikke strax at forskyde hans stakkels Søn og saaledes vise alt Haab om hans Helbredelse fra sig[1]).

Det kunde ikke godt være andet, end at dette fra Formens Side skjønne og fra Indholdets Side saare bevægelige Brev maatte gjøre Indtryk, især da Stemningen mod den ulykkelige vistnok i det hele var god, og det kun var Frygten for, at Universitetets Anseelse skulde lide ved den afsindiges forstyrrede Færd, der havde foraarsaget hans bratte Afskedigelse. Man vedtog derfor i Konsistorium den 20de Oktober s. A. at henvise Sagen til Kansleren. Ogsaa denne, som ganske vist var velvillig stemt mod Thomas Bang, maa vel have indset, at man havde handlet noget for ilfærdigt. Nok er det, man lod Sagen staa hen og traf ingen Anstalter til ny Besættelse af Embedet.

Imidlertid var Thomas Bang bleven bragt over til Odense, som det synes paa Holger Rosenkrantz's Foranstaltning, og snart kom der Budskab om, at han var i god Bedring. Efter et Par Maaneders Forløb kunde den brave Rosenkrantz, under hvis Sjælepleje han vistnok har været, med Glæde melde, at nu var han rask igjen. Det første vi høre herom, indeholdes i et kgl. Brev til Universitetet, dat. 6te December 1630, hvori det hedder: »Eftersom Thomas Bang, som en Tid lang haver været beladt med nogen Svaghed, og nu berettes, at han er bleven tilpas, da dersom han saaledes er kommen til Rette igjen, at I formene, at han Professionem Hebræam med Frugt, Gud til Ære og Ungdommen til Nytte, kan betjene, ere vi naadigst tilfreds, at han samme Profession maa antage« [2]). Professorerne betænkte sig dog lidt, inden de tog nogen endelig Bestemmelse, idet de nemlig ønskede

---

[1]) Se Tillæg Nr. 10.

[2]) Orig. i Konsist. Arkiv, P. 194. Brevet blev den 9de Dcbr. 1630 læst i Konsistorium.

først at høre nærmere Udtalelse fra Holger Rosenkrantz [1]). Denne lod heller ikke længe vente paa sig. I Konsistoriets Forhandlinger for den 15de December s. A. læse vi nemlig: »Eftersom Dn. D. Brochmannus haver faaet Brev fra velb. Holger Rosenkrantz, i hvilket han Bangium anlangende skriver, ipsum a phrænesi omni planissime esse immunem (ɔ: aldeles helbredet fra sin Sindssygdom), da blev hannem igjen de novo demanderet Professio Hebræa, hvilken han ogsaa strax efter Helligdagene skal begynde. Og blev advaret, at han skulde vare sig fra, hvis han vidste, der kunde give Aarsag til recidivam.«

Det er vel at antage, at Th. Bang i Henhold til denne Bestemmelse paany har tiltraadt sit Embede efter Nytaar 1631. Imidlertid kan det dog bemærkes, at hans Nærværelse ved Universitetet først omtales i Konsistoriets Forhandlinger fra Slutning af Marts s. A. af, hvilket just ikke afgjørende beviser, at han ikke har været i Funktion før [2]). Det ham lovede Ophold i Paris blev der, som det synes, intet af, med mindre man vil antage, at han har opholdt sig der i de Maaneder af Aaret 1630 fra hans Kaldelse til hans Tiltrædelse af Professoratet, noget der — skjønt lidet sandsynligt — dog er muligt, da vi savne bestemte Efterretninger om, hvor han har opholdt sig i

---

[1]) Acta Consist. 9. Dcbr. 1630: »Lectæ sunt litteræ Regiæ . . . . . de Thoma Bangio præcipiendo Professioni Hebrææ, si compertum fuerit, illum eatenus restitutum sanitati, ut possit ad Dei gloriam et juventutis Academicæ profectum eidem præesse. De quo consulendus illustriss. Oligerus Rosenkrantzius.«

[2]) Acta Consist. 28. Marts 1631: »Thomas Bang opterede M. Longomontani Procuratorium og Præbende, da ingen af intermediis vilde skifte.« 2. April s. A. nævnes Th. Bang første Gang som tilstedeværende Consistorialis. 18. og 19. April s. A. deltog han i en Forhandling i Konsistorium mellem Universitetets Professorer og Professorerne fra Sorø angaaende Uniformitet i Ungdommens Undervisning (Kirkehist. Saml. 3. R. II, 709). 14. Maj s. A.: »Th. Bang opterede M. Joh. Resenii Residens i Studiistræde samt Havdrup og Kornerup Tiender.«

denne Mellemtid. Men Opholdet kan da kun have været meget kort [1]).

Et af Th. Bangs første Foretagender som Professor var at yde hans Tilhørere et Hjælpemiddel ved Studiet af det hebraiske Sprog, til hvilken Ende han udgav Profeterne Jonas og Micha samt Ruths Bog paa Hebraisk [2]). En fuldstændig Bibel i dette Sprog var der vistnok kun faa af de studerende, som kunde overkomme. Da han selv endnu ikke havde nogen akademisk Grad, som en Universitetslærer ikke godt kunde undvære, om hans Anseelse skulde hævdes, tog han den 24de Maj 1631 Magistergraden [3]). Samtidig erhvervedes Graden af hans Ungdomsven Jakob Matthiesen, der var kaldet til Professor en Maanedstid efter Bang. I Konsistoriets Forhandlinger for 28de September s. A. bemærkes: »Skal M. Longomontanus og M. Bangius for dette halve Aar være Examinatores attestationis«. Hermed menes neppe den da for ikke længe siden indførte theologiske Attestats, skjønt vi vide, at Bang i alt Fald 1634 i Forbindelse med to theologiske Professorer var Examinator ved denne Prøve [4]), men derimod en Examen, som, uvist naar, var indført for dem, der vilde være Rektorer ved Skolerne. At dette er Me-

---

[1]) Hos Vinding findes ingen bestemt Antydning om, at Th. Bang virkelig har været i Paris; der kan derfor ikke lægges nogen Vægt paa, at Pontoppidan (Ann. IV, 481), der ikke har vidst Besked med, at Bang var sindsforvirret i Efteraaret 1630, har henlagt hans Ophold i Paris til den Tid. Det samme gjælder vistnok ogsaa Bemærkningen om Th. Bang i Zedlers Universal-Lexicon, III, 342, at han tiltraadte Professoratet »nach gethaner Reise nach Frankreich.« — Af den ovenfor meddelte Notits om den oprindelig bestemte Tid for Forsvaret af Bangs Disputats pro loco, ses, at han allerede i Juli 1630 maa have været i Kbhvn.

[2]) Fontium Israelis trias, Jonam, Micheam et Ruth Philebræis in Reg. Acad. Hauniensi studiosis publice editos, exhibens. Hafn. 1631. 8vo. Skriftet har jeg dog ikke set, da det ikke findes i vore Biblioteker.

[3]) Personalhist. Tidsskrift III, 264.

[4]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 498—99.

ningen, fremgaar formentlig deraf, at Astronomen Longomontanus nævnes som Medexaminator. Vi besidde nemlig et af Dekanen i det filosofiske Fakultet i Forbindelse med Longomontanus og Bang i Aaret 1640 udstedt Examensbevis for den bekjendte Hans Michelsen Ravn, som derved habiliterede sig til at overtage Rektoratet ved Slagelse Skole [1]).

Et mærkeligt Vidnesbyrd om den Anseelse, det lykkedes Th. Bang inden lang Tid at erhverve blandt sine Kolleger, er det, at det blev overdraget ham, der noget nær var den yngste Professor, at være Universitetets Ordfører ved en Fest, som den 9de Juni 1631 holdtes i Vor Frue Kirke, som det synes nærmest paa Grund af, at denne Universitetets Kirke havde modtaget forskjellige betydelige Forskjønnelser og Forbedringer — Spiret og Taarnet, der havde lidt meget ved et Lynnedslag, vare restaurerede, Alteret fornyet, Pulpiturer anbragte, dekorerede med Malerier af Patriarker, Profeter og Apostle, ikke at tale om forskjellige skjønne Epitaphier, Lysekroner, Faner m. m. Deraf tog Taleren Anledning til at dvæle ved forskjellige andre for den danske Kirke, Universitet og Skole betydningsfulde Begivenheder fra den nyeste Tid, særlig Arbejdet paa Udgivelsen af en ny, smuk Udgave af Bibelen i Modersmaalet, Oprettelsen af et nyt theologisk Professorat o. a. Man mærker, at Talen er holdt paa Trediveaarskrigens Tid, thi ligesom Taleren begyndte med at lovprise Gud, som havde bevaret Danmark fra paany at underlægges Romerkirken, saaledes sparer han ikke paa de heftigste Angreb paa Romanisterne og drastiske Skildringer af Papismens Vederstyggelighed. Heller ikke Zwinglianernes Rationalisme gaar Ram forbi, og ikke blot katholske Regenter, men ogsaa den engelske Konge og den bataviske »Sælhund« maa høre drøje Ting, fordi Guds

[1]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 516—7.

Ord ikke kom til sin rette Ære hos dem [1]). Ere vi end ikke tilbøjelige til at give Forfatteren Medhold i hans heftige Udfald, mene vi dog, at hans Tale som saadan med Føje kan kaldes et Mesterstykke i sin Art [2]). Særlig maa fremhæves den fuldendte Sikkerhed, hvormed han haandterede det latinske Sprog. For dette Sprog nærede han den højeste Beundring, og han betragtede det som Middelet til al grundig Lærdom. Derfor udtalte han sin Glæde over, at for nylig den Prøve, som skulde holdes over dem, der kom fra Skolerne til Universitetet, var henlagt fra Dekanen i det filosofiske Fakultet til hele den akademiske Lærerforsamling. Thi deraf lovede han sig, at Prøven vilde blive saa meget grundigere, og at det latinske Sprogs Fjender, — hvoriblandt han nævnede alle Vendinger, som mindede om det danske Sprog — skulde faa et Dødsstød [3]).

I den nævnte Tale fremhævede Bang det ogsaa som en for det lærde Skolevæsen betydningsfuld Begivenhed, at efter kgl. Befaling samme Aar Professorerne fra Kjø-

---

[1]) »Anglorum et Scotorum monarcha potentissimus Biblia sua a Rationis imperioso dominatu non vindicat, sed eam in suorum Theologorum scriptis impune grassari permittit. Idem factitare solet vivax illa Oceani phoca, et calidum ac callidum istud quæstuosæ Europæ corculum, Batavia: nisi quod in eo Anglorum Regi palmam præripiat, quod et utile et volupe ducat, viperinos Diaboli fætus, Mahometis colubros, Mennonis angues, et variorum sectariorum virus quotidie in sinu gestare, alere et fovere.«

[2]) Titelen lyder: Nupera Divina Beneficia erga Daniam et Domum Dei in ea, dicta a Thoma Bangio, Hauniæ in templo Divæ Virginis, 9. Jun. M.DC.XXXI. Hafn. 4to.

[3]) »Laboriosum illud et sedulum juventutis civitatem Academicam effectantis examen, quod a spectabili Dn. Decano Facultatis Philosophicæ ad universum Academicum concessum nupere devolutum voluit Magistratus, compromittit, ardentiorem Triviis nostris imposterum ingeneratum iri amorem ad excolendum Romanum sermonem, et acrius odium ab iisdem conceptum iri adversus solœcismos, barbarismos, Danicismos, aliosque Latinitatis hostes« etc.

benhavn og Sorø vare traadte sammen med det Formaal at overveje, ved hvilke Midler en større Uniformitet kunde gjennemføres i Skoleøvelserne. Da det til den Ende vedtoges, at forskjellige ny Skolebøger skulde udgives, særlig en ny latinsk Grammatik, saa blev der lagt stærkt Beslag paa Bangs grundige Indsigt i det latinske Sprog. En stor Del af Arbejdet kom nemlig til at hvile paa ham[1]), og dette Arbejde strakte sig gjennem en Række Aar. Desværre kan det ikke nægtes, at han herved virkede i den Reaktions Tjeneste, der arbejdede paa at tilintetgjøre det lille Fremskridt, som det danske Sprog havde gjort paa et lidt tidligere Tidspunkt og særlig ved J. D. Jersins Skolebøger, der gik ud fra den rigtige Grundsætning, at man ved den grammatikalske Undervisning maatte begynde med at anvende Modersmaalet[2]).

Fra Aaret 1636 til 1640 udkom en Række Skolebøger fra Th. Bangs Haand, alle med det Formaal at fremme Latinundervisningen. Flere af dem bar Jersins Navn paa Titelbladet, men vare dog saa omarbejdede, at det angivne Forfatternavn kun i ringe Grad passede. Som Bangs Arbejde i strængere Forstand kan fremhæves:

> Aurora Latinitatis, olim in privatum Discipulorum usum concinnata, nunc vero publico Scholarum Danicarum et Norvegicarum commodo destinata. Haun. 1638. 8vo. (og siden mangfoldige Gange, bl. a. Haun. 1739).

Det er med en egen Følelse, man tager en Bog som denne i Haanden, om hvilken man veed, at Tusinder og atter Tusinder af Skolediscipler, deriblandt vore egne Forfædre, have svedt over den. For øvrigt er den indrettet ganske efter samme Princip som vor Tids »Parleurer« i de nyere Sprog, idet den nærmest er beregnet paa at give Øvelse i latinsk Talefærdighed, et Vidnesbyrd om, at

[1]) Se Kirkehist. Saml. 3. R. II, 713.
[2]) Gjellerup, J. D. Jersin, S. 99.

Latin, den Gang Bogen fremkom og endnu længe efter, i visse Maader var et levende Sprog. — Bangs Hovedværk i den latinske Filologi er dog hans:

> Observationum Philologicarum libri duo jussu Regio in usum Scholarum Daniæ et Norvegiæ ad illustranda Jani Dionysii Jersini, Episcopi olim Ripensis, Grammaticæ Latinæ præcepta adornati. Hauniæ 1640[1]). 8vo. (2 Voll.).

Som Haandbog for Filologer er det vistnok et ypperligt Værk — Forfatteren anfører ikke mindre end halvniende hundrede forskjellige classiske og nyere Forfattere, som han ved Udarbejdelsen har benyttet, — og den lærde Morhof har fremhævet, at Skriftet er fuldt af fine sproglige Bemærkninger, som man forgjæves vil søge selv i den nederlandske Filolog Vossius's Ars grammatica, der betragtedes som Tidens ypperste Frembringelse paa dette Omraade[2]); men som Skolebog maa Bangs Skrift efter vort Begreb kaldes rædselindgydende. Man tænke sig en latinsk Grammatik paa 1456 tæt trykte Sider. Det er dog naturligvis ikke altsammen Regler, men en meget

---

[1]) Bag i begge Dele af Værket findes meget udførlige Indices, der ere til stor Nytte ved en lexikalsk Benyttelse af Værket. Disse Indices have særlige Titelblade, der bære Aarstallet 1638 (paa sidste Blad af Index til 2den Del staar dog 1639). Heraf maa man slutte, at selve Værket ogsaa maa have været trykt 1638, da der jo ellers umulig kunde været skrevet Register dertil med stadige Henvisninger til Sidetallene. Fortalen og den akademiske Approbation ere derimod daterede Aug. og Sept. 1640. Det er os ubekjendt, hvad Grunden har været til denne Forhaling af Udgivelsen. At baade Fortalen og Approbationen dog have været tidligere forfattede, end de underskrevne Dateringer antyde, ses af følgende Bemærkning i Acta Consist. for 10. April 1639: »M. Thomas Bang lod læse Præfationen til sin Grammatica. Blev med Taksigelse adproberet. Begjærede og, at Academia vilde lade deres Adprobation for udi hans Grammatica trykke. Svaredes da Ja.«

[2]) J. Møller, Bibliotheca Septentrionis eruditi I, 416.

betydelig Del deraf bestaar af Exempler, der, saa vidt vi skjønne, ere valgte med stor Smag og Dygtighed. I en udførlig Approbatio Academica (dat. 22. Aug. 1640), som ledsager Værket, fremhæves ogsaa som et af dets Fortrin, at Forfatteren til Exempler, der skulde tjene til at oplyse hans Regler, med pædagogisk Sands har undgaaet, hvad der i moralsk Henseende kunde være stødende, og derimod som grammatiske Exempler har søgt saadanne sententiøse og tankevækkende dicta probantia, der kunde have en gavnlig Indflydelse paa Ungdommen. For at give Læseren en Forestilling om, hvorledes Bang valgte sine Exempler, skulle vi hidsætte tvende aldeles paa Slump grebne, der blandt andre anføres for at illustrere Reglerne om »duo ablativi«, nemlig: »Nil non mortale tenemus, Pectoris *exceptis* ingeniique *bonis*« (Ovid.) og »Formidabilior est exercitus cervorum, *duce leone*, qvam leonum, *duce cervo*« (Cic.). Valget af den Slags Exempler viser os bedre end mange Ord, at de gamle ved deres Fordybelse i Oldtidens Litteratur havde noget højere for Øje end den blotte formelle Dannelse, som nu desværre ofte er det eneste Udbytte, som de unge faa ved deres Syslen med Classikerne.

Bang havde dediceret sit Værk til Holger Rosenkrantz's Svigersøn Christen Thomesen (Sehested), der for ikke længe siden havde afløst Christian Friis til Kragerup i Kanslerembedet, og som med ikke ringere Interesse end denne omfattede alt, hvad der angik det lærde Skolevæsen og de akademiske Forhold. Til Dedicationen er føjet en »Pæan«, hvori Bang besynger Christen Thomesens vidtløftige Rejser i Udlandet og de Fortjenester, han allerede havde indlagt sig af den danske Stat ved sine Missioner til fremmede Hoffer. — Begge Dele af Værket ere desuden ledsagede af lærde Fortaler (daterede 1 Sept. 1640), hvori Forfatteren giver Udsigter over sine Forgjængeres Fortjenester af den latinske Grammatik. Det er for Resten

kun Udlændinge, han nævner[1]); hvad der her til Lands var præsteret, berører han kun for saa vidt, som han omtaler de 1635—36 udgivne grammatiske Arbejder, der vare Forløbere for nærværende større Værk. Tillige griber han Lejligheden til i stærke — alt for stærke — Ord at prise Danmarks Lykke, at medens Tydskland var opfyldt af Blod og Aske, nød Danmark Fredens Velsignelse under en Konge, hvem Kirkens og Videnskabens Fremme i lige Grad laa paa Hjærte[2]). Hertil knytter han en varm Lovtale over de Fortjenester, som den i Aaret 1639 afdøde Kansler Chr. Friis havde erhvervet sig ikke blot af Staten, men ogsaa af den videnskabelige Undervisning her i Landet. Endelig kan det bemærkes, at Værket er ledsaget af Æredigte til Forfatteren af hans Kolleger, M. Christen Sørensen Longemontanus og D. Oluf Worm, ligesom af hans fordums Lærer, Aug. Buchner, Prof. Eloqv. i Vittenberg.

Naar man fordyber sig i Th. Bangs Arbejder i den latinske Filologi, skulde man tro, at den omfattende Lærdom, han her udvikler, maatte være nok til at optage selv en flittig og begavet Mands hele Kraft og Tid. Men i Virkeligheden var det dog kun en begrændset og mindre Del af hans omfattende Sprogstudier. Hans egentlige Kald var jo som Professor i det hebraiske Sprog, og var der end i de sædvanlige Forelæsninger mest kun Brug for det elementære, saa vide vi dog, at han lagde sig efter de østerlandske Sprog og Antikviteter efter en vidtstrakt Maalestok, og det vidnes om ham, at i de 22 Aar, han

---

[1]) Blandt disse Janus (Johan) Laurenberg i Anledning af hans »Antiqvarius« (Ludgd. 1622). Denne Mand var 1623 bleven Professor i Sorø.

[2]) »Christianus IV magnifica et splendida Templa struit, Pietati ædes statuit, divino honori aras sacrat, aræ mystis stipendia auget, novas Academiæ cathedras erigit, Mathematicis Disciplinis stupendi operis Speculam, et inimitabiles pæne Uraniæ Danicæ machinas parat« etc.

forestod det hebraiske Professorat, gjorde mangfoldige under hans Vejledning en udmærket Fremgang i »det hellige Sprog« [1]). Samtidig med Bang var der ogsaa en anden Professor i de orientalske Sprog, idet M. Hans Svane siden 1635 var ansat til at holde Forelæsninger over Syrisk. Men da han rykkede op til at blive theologisk Professor, var Kansler Chr. Friis til Kragerup ikke tilbøjelig til at opretholde en særlig Docentpost i dette Sprog. Herom læses i Konsistoriets Forhandlinger under 21de Februar 1646: »Hr. Kansler havde talt med Rectore om Syriaca lectione, at han ikke syntes den fornøden at være her hos Academiet, og begjærede derfor, at Professores vilde consultere om en magis practica lectione. De saa' alle for godt an, om samme Lection skal forandres, da en Philosophiæ practicæ [i Ethik] Professor maatte constitueres.« Følgen af denne Forandring var, at det blev overdraget Th. Bang ved Siden af sin Forelæsning over Hebraisk ogsaa lejlighedsvis at give Vejledning i Syrisk [2]).

---

[1]) Vinding, Acad. Haun. p. 317. Som Vidnesbyrd om den Interesse, der fandtes for Studiet af det hebraiske Sprog, kan anføres, at Privatdocenter undertiden optraadte i dette Fag, som det fremgaar af følgende Antegnelser i Acta Consistorii. Den 7de Sept. 1633: »Franciscus Møllerus, som begjærede at holde et privatum Collegium lingvarum orientalium og er D. Brochmanni Discipulus, maa det bevilges, imidlertid lectiones publicæ ere suspenderede [nemlig paa Grund af Professorernes Arbejde med den latinske Grammatik og andre Skolebøger]. Han kan tale med Professore Hebræo og conferere med hannem om hvis han vil læse.« 1. Juli 1634: »Proponerede Rector, at der var en Studiosus, nomine Petrus Avenarius Norvegus, som vilde holde et Collegium Hebraicum. Blev svaret: efterdi han havde været in Italia og andre suspecte Steder, skulde han sistere sig først Dn. Theologis, som kunde inqvirere in puritatem religionis; kunde vel siden hannem concederes.« 5. Juli s. A.: »Blev omtalt om den Norvego, der vilde holde Collegium Hebræum. Blev svaret som moxen sidste Gang, at der skulde inqvireres in puritatem religionis saa vel som og eruditionis profectum.«

[2]) O. Wormii Epistolæ, p. 736.

Inden vi imidlertid gaa videre i Fremstillingen af Bangs akademiske og litterære Virksomhed, maa vi først kaste et Blik paa hans huslige og mere private Forhold.

Da Thomas Bang i Foraaret 1631 havde faaet anvist en af Professorresidenserne i Studiestræde, der hvor en Del af den polytekniske Anstalt nu findes [1]), maatte han være betænkt paa at faa indrettet en egen Husholdning; men da han endnu var ugift, fik han sin Halvsøster [2]) Kirsten Bang over til sig for at bestyre Huset for ham. Hun var født den 28de April 1612 og var altsaa ung nok til at forestaa et Hus; men hun havde i nogen Tid tidligere været i Huset hos en Slægtning i Odense, Margrete Klavsdatter Bang, der skildres som en saare gudfrygtig, huslig og forstandig Kvinde, hos hvem hun havde faaet den fornødne Uddannelse til sit ny Kald. Efter at hendes Broder nogle Aar efter var indtraadt i Ægtestanden, blev hun dog i hans Hus, indtil hun den 11te Oktober 1646 blev gift med den bekjendte M. Jørgen Ejlersen, da Rektor ved Kjøbenhavns Skole, senere Professor. Da Pesten 1654 rasede i Kjøbenhavn i en forfærdelig Grad — den bortrev her henved 9000 Mennesker — flygtede hun med sine Smaabørn til Slangerup. Men Dagen efter at hun var kommen dertil, døde hendes yngste Søn af den Sygdom,

---

[1]) Siden fik Bang Bolig i Kannikestræde. Jvfr. Acta Consist. 6. Juni 1635: »Opterede Dn. M. Bangius decimas Skjendsved og Svogerslev. M. Bangius opterede sl. D. Nielses (N. Pedersens) Residens.« 31. Aug. 1642: »Bevilget af Magnif. Rectore og Professoribus, at M. Th. Bang maa indrømme Hannibal Sehested de to Kamre af sin Gaard, som sl. Hr. Kansler (Chr. Friis) indehavde, dem at bruge og beholde, indtil hans (Sehesteds) Bryllup er overstaaet; dog med Vilkaar, at han lader igjen Væggen tilmure, naar Tiden er forbi, og de igjen skal leveres.«

[2]) Præsten Jens Bang i Flemløse var nemlig efter sin første Hustrus (Th. Bangs Moders) tidlige Død bleven gift paany med Ellen Jensdatter, i hvilket Ægteskab han havde mange Børn. I Brevet fra 1630 (Tillæg Nr. 10) omtaler han, at 8 Børn vilde blive faderløse, naar han døde.

som havde bragt hende til at forlade Hovedstaden. Fuld af Sorg vendte hun nu tilbage til sit Hjem, blev kort efter selv angreben af Pesten og døde den 22de Juli 1654 [1]).

Som ovenfor er berørt indtraadte Th. Bang i Ægteskab nogle Aar efter, at han var bleven Professor. Den 26de Juni [2]) 1636 havde han nemlig Bryllup med Else (født 13de Dcbr. 1614), Datter af den bekjendte kjøbenhavnske Handelsmand og Raadmand Diderik Bardsker († 1642) og Hustru Lene Helmersdatter Rhode († 1662). Herved kom han i nær Forbindelse med flere ansete kjøbenhavnske Borgerhuse [3]). En Broder til hans Hustru, D. Johan Dideriksen Bardsker, blev Hofpræst og endte som Biskop i Viborg († 1661). Ogsaa paa en anden Kant fik Th. Bang en Biskop til Svoger, idet hans Halvsøster Margrete 1637 blev gift med M. Erik Monrad, da nys kaldet til Sognepræst i Middelfart, siden Biskop i Ribe († 26de Juni 1650) [4]). I denne Forbindelse kunne vi ogsaa nævne, at Th. Bangs Søster Mette var gift med

---

[1]) Der haves et Univ.-Program i Anledning af hendes Død.

[2]) Univ.-Program ved hans Enkes Død. Vinding har 6 Cal. Sextilis (Fejl for Qvintilis). Allerede den 2den Juni 1636 indeholder Acta Consist.: »M. Th. Bangius begjærer Stolestade til sin Hustru. Blev bevilliget Stade udi den første Stol op til Koret.«

[3]) En Søster til Bangs Hustru, Margrete Dideriksdatter (f. $^{29}/_{9}$ 1613 † $^{3}/_{9}$ 1679), blev først ($^{13}/_{7}$ 1632) gift med den ansete Borger Hans Haagensen i Kbhvn. († 1655), siden ($^{8}/_{3}$ 1657) med Borgmester Christoffer Hansen smst. Flere af Th. Bangs andre Svogre nævnes hos O. Nielsen, Kbhvn. i Aarene 1536—1660, I, 239. Den 8. Maj 1647 gav M. Thomas Bang sin Hustrus Moder, Lene sl. Diderik Bardskers, fuldkomment Afkald paa hans Hustrus Vegne for hendes Fædrenearv (Act. Cons.).

[4]) Da Biskop Monrad pludselig døde under sit Ophold i Kjøbenhavn i Anledning af Prinds Christians Hylding, fulgte Th. Bang med sin Kone og M. Jørgen Ejlersens ovennævnte Hustru over med den bedrøvede Søster, der saa tidlig var bleven Enke, til Ribe, ventelig for at hjælpe hende at ordne sine Sager. (Joh. Monrads Autobiographi udg. af Burman Becker, S. 11).

Mag. Anders Hansen Guntzov fra Halland, der døde i en meget høj Alder, efter tidligere at have været Præsident i Hofretten i Kjøbenhavn [1]); Søsteren Anne med Jakob Pedersen, Tolder og Raadmand i Frederiksodde [2]); og Søsteren Karen med Hr. Gregers Pedersen Elysin, der 1645 var bleven Præst i Flemløse, i hvilket Embede Thomas Bangs Fader, Hr. Jens Bang, var død den 3die Maj 1643, efter at have været Præst (i Odense og Flemløse) i 50 Aar [3]). Sædvanlig siges, at Hr. Gregers havde Bryllup med Karen Bang (sin anden Hustru) den 25. Novbr. 1646; men blandt Chr. Brandts Samlinger om Bangerne findes Afskrift af et Brev, dat. Flemløse 6. Sept. 1647, hvorved Gregorius Petri Elysius indbyder til sit Bryllup med den nævnte Datter af Hr. Jens Bang, hvilket skulde holdes den forestaaende 3die Oktober. Om Prof. Thomas Bang har været tilstede ved denne Lejlighed, vide vi ikke. Derimod deltog han med flere Slægtninge fra Kjøbenhavn en Del Aar efter i en Bryllupsfest i Flemløse, som fik en bedrøvelig Ende, da nemlig »Brudegaarden« Dagen efter Bryllupet tidlig om Morgenen (10. Juni 1656) afbrændte over Hovedet paa Gjæsterne, saa alle, der vare i Huset, næsten nøgne maatte flygte ud af Flammerne [4]). — En Søn af den ovennævnte Margrete Bang og Biskop Erik Monrad, den siden adlede Johan Monrad, der endte som Godsejer i Skaane, fortæller i sin Biografi, at hans Moder og hendes Søstre »passerede for den Tids dejligste Kvindfolk, som

---

[1]) Personalhist. Tidsskrift IV, 241. Af Hofmans Fund. IX. 219—20 og 233—4 fremgaar, at han var i Live endnu den 6. Febr. 1701.

[2]) Se det blandt Tillægene (Nr. 18) meddelte Afkald givet D. Thomas Bang af flere Slægtninge for Bestyrelsen af deres Arvemidler.

[3]) Almindelig siges, at Th. Bang havde en Søster til af Navnet Karen, gift med Hr. Niels Jakobsen Hindsholm, Præst i Vigerslev og Vevlinge i Fyn; men jeg tvivler noget om, at denne Angivelse er rigtig. Det vilde ogsaa være underligt, om to Søstre skulde bære samme Navn.

[4]) Joh. Monrads Autobiographi udg. af Burman-Becker, S. 15.

man vidste nogensteds af at sige« [1]). Ogsaa Thomas Bang har, efter hans Portræt at dømme, i sine unge Dage været en meget smuk Mand.

Yngst blandt Th. Bangs Halvsødskende var formodentlig Broderen Niels, der var født i 1626. Paa Grund af den store Aldersforskjel mellem Brødrene kom Thomas Bang til at staa ham saa godt som i Faders Sted, og vi maa derfor omtale Broderen lidt nøjere, saa meget mere som vi derved ogsaa faa Lejlighed til at komme ind paa Th. Bangs Forhold til den ypperlige Skolemand og ivrige Elsker af den danske Litteratur, M. Hans Michelsen Ravn, som han valgte til Lærer for sin unge Broder, og med hvem han efterhaanden kom til at staa i den allervenligste Forbindelse, noget der maaske har bidraget ikke saa lidt til, at Th. Bang, Latinismens første Repræsentant her til Lands, efterhaanden fik en Interesse for dansk Sprog og Litteratur, som neppe stod sønderlig tilbage for den, sammes varmeste Venner den Gang nærede.

Da Th. Bang havde examineret Hans Ravn baade ved hans theologiske Attestats (1634) og senere ved den Prøve, han underkastede sig (1640), inden han overtog Rektorembedet i Slagelse [2]), havde han haft Lejlighed til at lære Mandens fortræffelige Evner at kjende. Da det nu laa ham paa Hjærte, at hans unge Broder, der gik hjemme og endnu ikke var kommen i Skole, kunde komme i gode Hænder, aftalte han med Ravn, at han skulde optage ham i Slagelse Skole og for øvrigt sørge for ham paa bedste Maade. Men da det kom til Stykket, kunde Moderen ikke afse Sønnen for det første. Hans Optagelse i Skolen blev da opsat, til han var omtrent 16 Aar gammel (1642). Vi have endnu et Par Breve fra Th. Bang til Ravn om Bro-

---

[1]) Anf. Skr. S. 2.

[2]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 498—9. 515—6. I Gl. kgl. Saml. 3649. 8vo. findes ogsaa et Stambogsblad fra Th. Bang til Hans Mich. Ravn, skrevet i Foraaret 1640.

deren Niels, hvoraf vi se, at Ravn tog sig af ham paa en faderlig Maade [1]), indtil han den 1ste Maj 1645 kunde dimittere ham med et godt Testimonium til Kjøbenhavns Universitet [2]). Niels Jensen Bang besad imidlertid ikke sin berømte Broders Evner, men maatte være glad, da han ved dennes formaaende Bistand, efter en Tid lang (siden 1654) at have været Kapellan i Gjelsted og Rørup i Fyn, 1657 blev kaldet til Sognepræst i Slagslunde og Ganløse, hvilket sidste Sogn hørte under Universitetets Patronat. Forøvrigt er kun at berette om ham, at han efter Broderens Død havde en ubehagelig Sag 1669—70, hvis nærmere Omstændigheder vi vel ikke kjende, men som nær havde kostet ham Embedet, i hvilket han dog forblev til sin Død 1673, om han end maatte lade de præstelige Forretninger udføre af en Medhjælper [3]).

Den Forbindelse, som under Niels Bangs Skolegang var bragt i Stand mellem Thomas Bang og Hans Ravn, fortsattes siden ved jevnlige Breve. De sendte hinanden deres Skrifter og udvexlede Tanker om litterære Sager med hinanden. Bang henvendte sig oftere til Ravn om Skrifter, han ønskede at laane af hans fortrinlige Bogsamling, der navnlig var rig paa danske Sjeldenheder. Engang var der Tale om en dansk Komedie, som Bang gjennem en højtstillet Mand, med hvem han stod i Forbindelse (maaske Kansler Christen Thomesen), ønskede at give Kong Frederik III i Hænde, da denne fandt Behag i slige Skrifter. Her skal dog ikke dvæles udførligt derved, da jeg i sin Tid nærmere har omtalt denne Brevvexling i

---

[1]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 566—68.

[2]) Testimoniet findes i Kallske Saml. 160 Fol.

[3]) Ny kirkehist. Saml. I, 115—6. VI, 734. Af hans Eftermands Kaldsbrev (Sjæl. Reg. Nr. 29, Fol. 159) ses, at han blev i Slagslunde til sin Død. Den af Wiberg III, 130 for Tidsrummet 1669—73 nævnte Præst i Slagslunde og Ganløse maa altsaa kun have været Kapellan.

min Levnedsbeskrivelse af Hans Michelsen Ravn[1]), i hvilken Thomas Bangs Breve ere aftrykte, for saa vidt de nu ere bevarede[2]). De ere alle paa Latin, hvilket Sprog Bang havde et fuldkomment Herredømme over og derfor foretrak baade i Breve og Skrifter. Som ægte Vennebreve ere de som oftest vittige og spøgefulde. Paa eet Punkt vare disse to brave Mænd dog af forskjellig Mening, idet Ravn nemlig bestemt foretrak Jersins latinske Grammatik, hvori Modermaalet var taget til Hjælp, for Bangs Omarbejdelse. Denne Uoverensstemmelse kom dog ikke frem i deres Brevvexling, men vi kjende Ravns Tanker af det interessante Forslag til Forbedringer i Skolevæsenet, som han 1649 tilstillede Biskop Brochmand[3]). Dette er dog rimeligvis ikke kommet Bang for Øje, ellers maa det have smertet ham at se en Mand, som han satte saa højt, dømme saa lidet gunstigt om et Arbejde, hvorpaa han havde ofret saa megen Tid.

Det var som bekjendt den Gang Skik, at naar en Mand udgav et større Skrift, fik han gjerne sine Venner til paa en Maade at staa Fadder til det ved at ledsage det med Vers, der sædvanlig indeholdt Lovtaler over eller gode Ønsker for Forfatteren. Paa denne Maade har nu Bang ogsaa vist sin Deltagelse ved forskjellige Skrifters Fremkomst, og vi ere maaske berettigede til at lægge nogen Vægt paa, at det fortrinsvis var Skrifter, udgivne af Mænd, der syslede med Fædrelandets Sprog, Digtekunst eller Oldsager. Efter Tidsordenen kan saaledes først nævnes: Worms Runeværk (Danica Monumenta) 1643, i hvilket der foruden et latinsk Digt af Th. Bang (p. 438) ogsaa findes et Epigram af ham skrevet med Runer. Stephanius's

---

[1]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 495—584.

[2]) Et enkelt lille udateret Brev (eller rettere en Efterskrift) fra Bang til Ravn er trykt i Nyerups og Rahbeks Bidrag til den danske Digtekunsts Hist. II, 109—10.

[3]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 546.

Udgave af Saxo (Sorø 1644) blev hilset af Bang med et latinsk Digt (Proleg. p. 49). Da Søren Povlsen Gotlænder 1650 udsendte sin »Synopsis« af den danske Prosodi, var Bang ogsaa til Rede med Vers, hvori han lagde for Dagen, at han baade nærede Interesse for og havde Indsigt i dette Emne [1]), hvilket for øvrigt ogsaa fremgaar af hans Brevvexling med M. Hans Ravn. Erik Eriksen Pontoppidans »Nyyt-Aars Idrætte« (Kbh. 1655) har Bang ledsaget med en udførlig latinsk Fortale, og And. Arrebos Hexaemeron har han ved dette betydningsfulde danske Digterværks sene Fremkomst (1661) forsynet med en saa begejstret Anbefaling, at han derved lægger for Dagen, at det ikke var for Spøg han underskrev sig »posthumæ Arinsulanæ et antiqvæ nostratis lingvæ studiosus« [2]). Vi kunne ikke andet end anse det for en glimrende Sejr for den gode Sag, at den grundlærde Professor i Occidentens saa vel som i Orientens gamle Sprog endte med i al Beskedenhed at melde sig ind som Lærling i den danske Skole.

Ved at omtale Bangs Hylding af Arrebos Muse have vi berørt en af hans Livs sidste offentlige Udtalelser. Vi maa imidlertid atter vende tilbage til et langt tidligere Tidspunkt, og skulle da først afslutte, hvad vi have at bemærke om hans Skolebøger.

Skjønt Ravn, som vi saa', just ikke var begejstret for Bangs grammatiske Arbejder, trængte disse sig dog frem ikke blot hjemme, men vistnok ogsaa i Udlandet. Dog synes det at have knebet en Del med Indførelsen i Skolerne af hans voluminøse Observationes philologicae, saa baade kgl. Anbefaling og private Henvendelser til velvillige Skoleinspektører maatte til. Vi have et Brev af 25de Maj 1649 fra Th. Bang til Biskop Henning Stockfleth i Christiania, hvori han beder ham tage sig af, at Værket

---

[1]) Kirkehist. Saml. 3. R. III, 27—8.

[2]) Se mit Skrift, Mester Anders Christensen Arrebos Levnet, S. 225—6.

kunde blive indført i det derværende Gymnasium; han var villig til at levere Exemplarerne for 5 Mk. 8 Sk., »og det er billigere, end Gymnasiet i Riga, hvor Mag. Breverus offentlig gennemgaar Skriftet, har betalt for Exemplaret« [1]).

Da Bang fra den 30te Maj 1646 til den 21de Juni 1647 beklædte Universitetets Rektorat, lod han, Dagen efter at han havde tiltraadt denne Værdighed, i Konsistorium »læse et kgl. Privilegium paa sine Bøger, som han vil lade trykke og udgaa, og var samme Privilegium at anhøre tilstede (Bogførerne og Bogtrykkerne) Melchior Martzan, Jochim Moltken, Melchior Winckler og Jürgen Holst« [2]). Under 24de Marts 1656 fik Bang et nyt kgl. Tiaars Privilegium paa uantastet af Eftertryk at udgive nogle Bøger »for Collegiis og Stiftsskolerne her i disse Riger«. Den 24de Oktober s. A. lod han i Konsistorium »læse sit Privilegium udi Bogtrykkernes og Bogførernes Nærværelse, om hans Skrifter ej at eftertrykke eller andensteds fra at indføre; og ellers (ɔ: forøvrigt) beklagede han saadant at være sket«. Slige Eftertryk vare Vidnesbyrd om, at Bøgerne vare i god Kurs. De holdt sig da ogsaa helt ind i det 18de Aarhundrede [3]). Vistnok have de ydet deres Forfatter ganske gode Indtægter. I alt Fald se vi, at da Professorerne 1657 ved at erhverve Universitetet Eneret paa Udgivelse af Skolebøger vilde skaffe Midler til Forsørgelse af deres Enker, saa »exciperede Dr. Bangius saa vidt, at dersom han ikke kunde capitulere med Universitetet om sine Skolebøger, som han har Privilegia paa«, saa vilde han selv lade dem trykke i Overensstemmelse med den ham ved Privilegierne forundte Be-

---

[1]) Se Tillæg Nr. 12. Joh. Breverus fra Riga havde i 1643 været i Kjøbenhavn for at gjøre Bekjendtskab med Worm og Bang. (O. Wormii Epistolæ, p. 867).

[2]) Acta Consist. 31. Maj 1646.

[3]) Gjellerup, Jens Dinesen Jersin, S. 99.

rettigelse [1]). Det bemærkes, at Professorerne erklærede sig tilfredse dermed. Men man ser ikke, hvilket Alternativ de valgte, dog vistnok det sidste, da der ikke forlyder noget om, at Universitetet afkjøbte ham hans Forlagsret.

Den Gang Th. Bang blev Professor, bestod endnu den gamle Skik, at en af de yngste Professorer mod et lille Tillæg til sin Løn havde den Forretning at føre Tilsyn med Bibliotheket og besørge de faa Udlaan, som da fandt Sted. Paa den Maade var Bang Bibliothekar fra 7de Maj 1631 til 9de Juni 1633 [2]). Han fandt neppe Bogsamlingen i nogen god Orden, da det maa antages, at det var efter Forslag fra ham, at det den 3die Oktober 1632 vedtoges i Konsistorium, at naar nogen herefter antvordede Bibliotheket fra sig, skulde det først renses og overleveres Efterfølgerne »efter rigtig Fortegnelse«. Den bestaaende Ordning med stadig skiftende Bibliothekarer var overhovedet ikke heldig; thi inden en Mand kunde blive ret hjemme i den Bogskat, som han skulde vaage over, avancerede han i det filosofiske Fakultet og maatte saa overlade Bibliotheket til en anden, som saa igjen skulde begynde forfra. Denne Mislighed har Bang vistnok klart indset, og da han var en stor Bogven, har han nok selv haft Lyst til ved Siden af sit Professorat at faa Bestyrelsen af Bibliotheket under sig [3]). I sit Rektoratsaar, da han ofte havde Lejlighed til at forhandle med Kansler Christen Thomesen, maa han antages at have forelagt denne Sagen og faaet hans Samtykke. Vi se nemlig, at et Par Dage efter at han havde nedlagt Rektoratet, meddelte den ny

---

[1]) Kirkehist. Saml. 3. R. II, 729.

[2]) Se Uddragene af Acta Consistorii (Tillæg Nr. 25), hvorfra ogsaa de fleste af de følgende Efterretninger vedrørende Bibliotheket ere hentede.

[3]) Bertel Bartholin søgte 1642 i et Brev fra Padua at faa D. Oluf Worm stemt for, at den lærde D. Joh. Rhodius, som længe havde opholdt sig i Italien, maatte blive hjemkaldt og ansat som fast Bibliothekar (Wormii Epistolæ, p. 790).

Rektor den 25de Juni 1647 i Konsistorium, at det var Kanslerens Vilje og Befaling, at M. Thomas Bang skulde constitueres til Bibliothecarius perpetuus og strax annamme Bibliotheket efter sin Formand i to Professorers Nærværelse. Som Løn skulde han nyde Renten (6 pCt.) af 2000 Rdl., som vare indvundne ved Salget af den 1633 efter Professorernes Revision udgivne store danske Bibel[1]). Den 30te Januar 1648 lod Rektor endvidere Professorerne forstaa, at efter Kanslerens Vilje skulde M. Th. Bangs Løn som første bestandige Bibliothekar »angaa« fra Paaske næstforleden. Endelig fik han under 24de Marts 1649 kgl. Bestalling paa dette Embede med Tilsagn om en aarlig Løn paa 120 Rdl. af Universitetet[2]).

Medens vi høre Bang i et af sine Breve til M. Hans Ravn ynkeligt klage over det Besvær, han havde med Opgjørelsen af sit Rektoratsregnskab[3]), maa vi antage, at Forretningerne i Bibliotheket have været ham en kjær Syssel. Hans Embedstid blev da ogsaa overordentlig betydningsfuld for Bibliotheket, som i hans Tid voxede til omtrent det dobbelte, fik et nyt, smukt og rummeligt Lokale, og endelig aabnedes for de studerendes Benyttelse i en Grad, som aldrig før. En nærmere Paavisning heraf antage vi vil være af Interesse.

Den Gang Th. Bang blev fast Bibliothekar, stod Bogsamlingen endnu i det gamle Lokale i selve Universitetsbygningen. Da dette imidlertid var indskrænket, har det vist nok været Bangs Forslag, at Bøgerne skulde flyttes

---

[1]) Nyerup, Univ.-Annal., S. 95—6.

[2]) Se Tillæg, Nr. 11. Naar der ofte siges, at Bang først 1656 blev fast Bibliothekar, da stammer denne Angivelse allerede fra Ligprogrammet, medens Gravskriften over ham har det rigtige, at han ved sin Død 1661 havde været Bibliothekar i 12 Aar. Forfatteren af Programmet maa have regnet fra den Tid, da Trinitatis Kirke blev indviet.

[3]) Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 575.

hen i det store Rum, som vilde blive disponibelt, over den ny Studenterkirke (Trinitatis), som var under Bygning. Det første, vi hører derom, er den Bemærkning i Konsistoriets Forhandlingsprotokol under 15de Januar 1650, at Rektoren meldte, at det var Kanslerens Vilje, at enhver af Professorerne skulde give sin Betænkning om den bedste Maade at ordne Bibliotheket paa i Studenternes Kirke, især de af Professorerne, som have været udenlands og set fremmede Biblioteker [1]). Sagen blev omfattet med Iver af Professorerne, saa at Rektor allerede en Maaned derefter kunde meddele, at den efter hans og de fleste Professorers Plan forfærdigede »Model« havde vundet Kanslerens Bifald, og at denne ogsaa ansaa det for godt, »at Studiosi skulle paa en vis Sted hænge eller lægge deres Kapper fra sig, medens de paa Biblioteket ere.« Overflytningen til det nye Bibliothekslokale er sikkert sket 1652 og omtrent samtidig blev Bogforraadet forøget med Biskop Jesper Brochmands saare anseelige Bibliothek, som han nogen Tid før sin Død havde testamenteret til Universitetet. I Anledning af denne store Tilvæxt blev der nu ogsaa ansat en Underbibliothekar; lidt senere antoges desuden to Studenter til at gaa de besøgende til Haande. I Aaret 1653 anmeldte Th. Bang, at han agtede privat, for hvem der ønskede det, at holde Bibliotheksforelæsninger for at vejlede de theologiske studerende i Brugen af Brochmands Bogsamling [2]). 1656 blev den største Del af afdøde Professor M. Peder Gelstrups Bøger af hans Enke skjænkede til Universitetsbibliotheket. Men da dette trods disse store Gaver dog endnu forholdsvis var fattigt paa Skrifter vedrørende fædrelandske Forhold, søgte Bang ad privat Vej at raade Bod paa nogle af Manglerne. Vi se saaledes, at han henvendte sig til Biskop Henning Stockfleth i Christiania om Bøger og Manuskripter an-

[1]) Nyerup, Univ.-Ann., S. 141.

[2]) Universitets Lectionscatalog for 1653 (sml. Bang: Oliva pacis).

gaaende danske og norske Sager til Indlemmelse i »det ny kongelige Bogpalads« [1]). Stephanius's ypperlige historiske Samlinger lykkedes det dog ikke at erhverve til Bibliotheket, hvad der i Øjeblikket blev et nationalt Tab, men i Tiden blev en Vinding. De solgtes nemlig af Stephanius's Enke til Sverig, hvor de endnu findes, medens alle de Bogskatte, som Bang samlede og vogtede, forlængst ere gaaede op i Luerne.

Da Studenterkirken (Hellig Trefoldigheds eller Trinitatis K.) var færdig til Brug, blev den højtidelig indviet Trinitatis Søndag den 1ste Juni 1656 i Kong Frederik III's og mange høje Herrers Nærværelse af Hofprædikanten D. Johan Didriksen Bardsker, som tillige prædikede over Søndagens Evangelium, medens Th. Bang derefter holdt en latinsk Prædiken over Aarons Velsignelse. Efter Indvielsen vare alle Professorerne Kongens Gjæster [2]).

Bibliotheket over Kirken ansaas dog ikke for indviet ved denne Akt. En Maanedstid efter Kirkens Indvielse, gav Bang tilkjende i Konsistorium, at han med det første vilde holde Indvielsestalen paa Bibliotheket, og bad derfor, at der i Rektors Navn maatte udgaa et Indbydelsesprogram til denne Højtidelighed. Den foregik dog først et Aar efter, nemlig den 7de Juli 1657. Allerede tidligere havde Bang udarbejdet en Række Regler med Hensyn lil Benyttelsen af Bibliotheket, hvoriblandt kan fremhæves følgende Hovedbestemmelser. Bibliotheket var aabent hver Onsdag og Lørdag i tre Timer. Kun akademiske Borgere havde Adgang dertil. Bøgerne maatte ikke laanes hjem, men skulde benyttes paa Stedet, til hvilken Ende der var indrettet Borde og Bænke for de besøgende [3]). Føje vi endnu til, at der i Bangs Tid blev truffet Anstalter til en regelmæssigere Aflevering til Bibliotheket af alt, hvad der ud-

---

[1]) Se Tillæg Nr. 14.

[2]) Nyerup, Univ.-Ann., S. 138—40. Danske Saml. 2. R. II, 77.

[3]) Nyerup, Univ.-Ann., S. 142—3.

gik fra Universitetsbogtrykkernes Presser, saa kan man vistnok med Føje sige, at hvad der angik dette »Regium Palatium librarium« var ordnet saa godt, som Forholdene og den Tids indskrænkede Krav til Benyttelse af Bogsamlingen tillod [1]).

Som tidligere er bemærket, var Thomas Bang i omtrent 22 Aar Professor i det hebraiske Sprog. Af Lectionscatalogerne, for saa vidt de ere bevarede, kunne vi endnu saa temmelig danne os en Forestilling om de Emner, han behandlede. Det synes mest at have været temmelig elementære Øvelser, tjenlige til at indprænte Hovedreglerne af den hebraiske Grammatik, som da ledsagedes af Læsning af enkelte af det gamle Testamentes Skrifter i Grundsproget. Dog anmeldes ogsaa jevnlig private Forelæsninger for viderekomne, og disse strakte sig da undertiden til den rabbinske Litteratur og til G. T.'s Theologi som Forberedelse til den kristelige Troslære.

Sine videregaaende orientalske Studier maatte Bang nøjes med at nedlægge i sine Skrifter, af hvilke følgende kunne fremhæves:

> Exercitatio Glottologica de ortu tot in orbe lingvarum longe diversissimarum; de lingua Ebræa communi primis ac priscæ ætatis hominibus ante lingvarum confusionem, ejusdem præstantia ac utilitate. Haun. 1634. 4to.

Det er altsaa et Forsøg paa at gjøre det sandsynligt, at det hebraiske Sprog er det ældste og det, som Menneskeslægten har betjent sig af før den babyloniske Sprogforvirring. Siden syslede Bang meget med de ældste Skrifttegn og Alfabeter, og til Oplysning af dette Emne udgav han en Række akademiske Dissertationer, der vidne om en stor Lærdom, og — efter Tidens Lejlighed — ikke saa lidt kritisk Sands, idet han imødegaar en Mængde

---

[1]) Se forøvrigt de som Tillæg Nr. 25 meddelte Uddrag af Acta Consistorii.

ældre og nyere især katholske Forfatteres fantastiske eller i alt Fald ikke tilstrækkelig begrundede Anskuelser. Titlen paa den første af disse Afhandlinger lyder:

> Exercitatio primos literarum natales investigans, quam Candidati Laureæ primæ Philosophicæ in Reg. Haun. Academia V. Maji publice tuebuntur, præside Th. Bangio Decano. Haun. 1638. 4to.

Forf. begynder med en smuk Lovprisning af Bogstavskriftens Betydning for Menneskeslægten, men søger tillige at vise, at der ikke foreligger noget Bevis for, at den er lige saa gammel som denne, da det meget mere maa antages, at den lidt efter lidt har udviklet sig, »nam nihil simul natum et adultum, inventum et perfectum«. — Denne Afhandling efterfulgtes af syv lignende »Exercitationes literariæ antiquitatis«, af hvilke den sidste udkom 1648. Et Par af dem handle om den ældste ægyptiske Skrift og Hieroglyferne. Ventelig er det disse Afhandlinger, om hvilke den lærde Dr. Joh. Rhodius, der opholdt sig i Italien, i et Brev til Prof. Oluf Worm (1642) ytrer, at de havde vundet Bifald hos Jesuiten Athanasius Kircher i Rom, der gjaldt for den Tids største Autoritet paa Ægyptologiens Omraade [1]).

Disse otte Dissertationer vare udarbejdede dels i Anledning af de Baccalaurpromotioner, som Bang fra Tid til anden i Egenskab af Decan i det filosofiske Facultet forestod, dels som Grundlag for de ordinære Disputationer, som det var Professorerne paalagt at holde en Gang om Aaret [2]). At Emnet og Behandlingsmaaden har interesseret

---

[1]) Wormii Epistolæ, p. 75.

[2]) Som Respondenter ved disse Disputatser nævnes: 1640 Joannes Justinus Montanus (siden den første Sognepræst ved Trinitatis Kirke i Kbhvn.); 1642 Nicolaus Georgius Serupius (siden Stiftsprovst i Ribe); 1646 Severinus Johannis Nidrosiensis (siden Sognepræst ved Domkirken i Trondhjem); 1647 Severinus Johannis (Alburgius); 1648 Joannes Christierni Vordensis. Disse unge Mænd maa vel antages i særlig Grad at have været Bangs Disciple.

den Tids lærde, fremgaar formentlig deraf, at Bang gjengav det hele i samlet og paany gjennemarbejdet Fremstilling i det Skrift, som vel maa kaldes hans Hovedværk:

> Cælum Orientis et prisci mundi, triade exercitationum literariarum repræsentatum, curisque Th. Bangii D. et Pr. Regii Hauniensium investigatum. Cum S. R. M. Friderici III speciali privilegio. Haun. 1657. 4to.

Skriftets første Afdeling er nærmest af negativ Natur, idet Forfatteren gjennem en udførlig og nøje prøvende Kritik af forskjellige lærdes Paastande kommer til det Resultat, at det ikke med nogen som helst Sikkerhed kan paastaas, at Adam eller nogen af hans Efterkommere før Syndfloden har opfundet eller benyttet Bogstavskrift, ikke heller at der har existeret nogen »Enochs Bog«, i alt Fald ingen Bog skreven af Enoch, og at det er uden tilstrækkeligt Fundament, at man har talt noget om »himmelsk og Engle-Skrift«. 2den Afdeling indeholder en lærd Drøftelse af de ældste kjendte Alfabeter, og i 3die Afdeling bestrides den Mening, at Esra har opfundet de hebraiske Bogstaver. Trods Bangs Kritik særlig af mange katholske Forfatteres Anskuelser synes Værket dog at have vundet Bifald i katholske Lande, da det paany blev udbudt til Salg i Krakov 1691 under Titlen: »Excercitationes philologicæ-philosophicæ de ortu et progressu literarum.« Det er det gamle Oplag, af hvilket Dedication og Fortale er bortskaaren, og et nyt Titelblad indsat i Stedet for det tidligere [1]).

Blandt de mange fantastiske Meninger, som Bang i sit ovennævnte Værk bestrider, er ogsaa Læren om »Præadamiter«, som var fremsat af Franskmanden Isaac Peyrerius. Vi finde Anledning til særlig at anmærke dette, fordi denne Mand, der først havde været Kalvinist og siden

---

[1]) Nyerup, Literaturlex., S. 37. N. M. Petersen, Bidr. t. d. danske Lit. Hist. (1ste Udg.) III, 306.

blev Katholik, i sin Tid (1645) havde været med et fransk Gesandtskab i Danmark og der var traadt i nærmere Forhold til Th. Bang og andre danske lærde, særlig D. Oluf Worm, saa at han paa Grundlag af de Oplysninger, han her havde indsamlet, siden udgav et Skrift om Grønland [1]).

Ligesom Bang i ovennævnte Skrift særlig lægger Vind paa at imødegaa forskjellige romersk-katholske Forfatteres uhjemlede Antagelser, saaledes er ogsaa det samme Tilfældet i et mindre Skrift af ham, hvilket han udgav som akademisk Disputats under Titel:

> Tropæum protevangelicum admirandis triumphalibus Christi Jesu positum, et publ. propositum in Reg. Haun. Acad. 14. April. a Th. Bangio . . . resp. Severino Johannis Alburgio. Haun. 1649. 4to.

For at vise Urigtigheden af den katholske Antagelse, at den første Forjættelse (Protevangeliet, Gen. 3, 15.) skal gjælde Himmeldronningen, Jomfru Maria, gaar Bang i dette Skrift den Vej, at han udelukkende benytter Udsagn af bekjendte katholske Skribenter til at bevise sin Sætning, at Christus er den, hvem Forjættelsen gjælder, og at det er ham, der har knust Slangens Hoved. — Det er ogsaa en katholsk Forfatter, Bang bekæmper i et andet lille akademisk Skrift, der har til Titel:

> Exercitatio de Nephilimis, Gigantibus vulgo dictis, pro vindicandis Hebræi sermonis fontibus, opposita Jacobo Boulduco, Theologo Parisiensi, quam disquisitioni publicæ ordinariæ in Reg. Haun. Acad. XXVII Mart. subjiciet Th. Bangius, resp. Wilhelmo Wormio. Haun. 1652. 4to.

---

[1]) O. Wormii Epistolæ, p. 917, 918, 940, 948. I sit Skrift, Exercitatio de Nephilimis, 1652, Bl. A. 3, anfører Bang noget af et Brev til ham fra Is. Peyrerius, skrevet i Christianopel i Skaane III. Kal. Mart. 1645 (ny St.).

Den katholske Forfatter havde søgt at hævde, at de i Gen. 6, 4 omtalte Nephilim (Kjæmper) skulde forstaas som »Tilbedere«, altsaa som særlig fromme Mænd. Th. Bang imødegaar denne Antagelse, især støttet til sproglige Grunde. Men har det været hans Mening ved de bag i hans Bog afbildede Oldsager at fremstille Levninger fra Kjæmpernes Tid, da frygte vi for, at de naturkyndige snarere ville forklare dem som Levninger fra en fjern Fortids store Landdyr, end som Kjæmpetænder. De afbildede Ringe vil man finde noget tilsvarende til i det oldnordiske Museum.

Som Medlem af det filosofiske Fakultet var Th. Bang fire Gange Decanus, og som saadan kreerede han en hel Del Baccalaurer [1]); men det faldt mærkeligt nok ikke i hans Lod at forestaa nogen Magisterpromotion [2]). Han har dog søgt at kaste Glands over denne Universitetets højeste filosofiske Grad ved sit Skrift:

> Laurus Danica dicata Magisterio XXIX clarissimorum Virorum, Anno M DC XLI. 1. Jun. Haun. 4to.

Dette lille Skrift er tildels af historisk Natur, navnlig indeholder det nogle Uddrag af den ældste, nu forlængst tabte Universitetsmatrikel, der afgive Vidnesbyrd om, at i gammel Tid satte ogsaa Adelsmænd en Ære i at bære Magisternavnet, medens dette derimod ikke var Tilfældet i Tiden efter Universitetets Fornyelse under Christian III. Bangs Skrift blev samme Aar gjengivet i danske Vers af den som Prosodiker bekjendte Peder Jensen Roiskilde, Sognepræst i Vesterhæsinge i Fyn, under Titel:

> M. Thomæ Bangii Danske Laur-Krantz [en saadan Krands, inden i hvilken staar: Vincenti, er af-

[1]) Vinding, Acad. Haun. p. 317, hvor dog 1639 er en Trykfejl for 1649.

[2]) I Ny kirkehist. Saml. III, 259, hvor de Baccalaurer nævnes, som Bang kreerede 1650, er Akten ved en Misforstaaelse betegnet som en Magisterpromotion.

bildet] til XXIX. Cl. Magistros, Der deris Magesterii AEredag med stor Solennitet bleff holden i det Kongelige Academia vdi Kiøbenhaffn den 1. Junij Anno 1641. Vdsat aff Latinen paa Danske Rjm aff P. J. R. 8vo. (Tilegnelsen til Kansler Christen Thomesen til Stovgaard er dat. Vesterhæsing 20. Okt. 1641).

Det Stof, som her er forsøgt sat i Rim, egner sig saa lidt som muligt dertil. Intet Under derfor, at det for det meste falder tungt og knudret for Rimsmeden. En lille Prøve kan dog hidsættes, der svarer til det ovenfor omtalte Stykke af Originalen, hvori de ældre Universitetsforhold berøres:

Nu gaar jeg fra Vdlendiske
Til Danske Mænds Berømmelse:
Det første vort Academi,
Den Konglig Skole høy oc frj,
Indstifftet vaar i HErrens Naffn
I Hoffuetstaden Kiøbenhaffn,
Saa høyt da Mesternaffnet kom
I Ære gandske Danmarck om,
At end de, som vel rundelig
Kund' have ladet nøye sig
Men adlig Anhærs Herlighed
Oc Ridderskabetz Værdighed,
Der aff at rosis mundelig
Hos alle Mand naffnkundelig;
Dog vilde de det skaffe saa,
Magistri Titel skulde staa
Fast hos ders høye Hielmenét,
Med det at skinne langt oc bret.
Den fri aff Adel, høylærd Mand,
Casparus Henrickssøn forsand,
Sandagergaards ret Arffuedrot,
Holt det for Ær' oc vden Spot
At tage Mester-Titel paa;

Den første Rector bleff hand saa 1479.
I Kiøbenhaffns Academi;
Huis Fodspor flere traadd' vdi,
Med loffligste begierlighed,
Til Magisteri Herlighed,
Som vaar Andreas Frisius, 1504.
Canutus Walkendorphius, 1506.
Johannes Lycke, Ædle Mænd: 1507.
Huer vaar sit Mesternaffn bekiend,
Oc forestod sit Rectori
Vdi det høy' Academi (osv.).

En Magisterpromotion, ved hvilken Th. Bang heller ikke selv har præsideret, har foranlediget følgende Skrift fra hans Haand:

> Thomæ Bangii Hermes et Pan Hebraicus, Supremæ Laureæ Philos. XIII. Maji consecratus. Haun. 1651 [1]). 4to.

Skriftet handler om den hebraiske Lexicographi, men bestaar kun af en halv Snes Blade. — Uddelingen af Baccalaurgraden 1646 gav Anledning til følgende lille Arbejde:

> Verna Sponsalia divæ Sophiæ sacra, triginta qvatuor Philosophiæ Candidatis, seu Laureæ primæ Philosophicæ ab Apolline Academico renunciatis sponsis, in Parnasso Musarum Hauniensium V. Maji, Autore et inventore Palæmone arbitro dubiorum sponsaliorum Apollineorum. Haun. 1646. 4to.

Skriftet, der synes at være en akademisk Tale, bærer intet Forfatternavn; men det kan aldeles ikke være tvivlsomt, at det er af Th. Bang. Det er hans rige Latin, og

[1]) Naar Skriftet i Worms Lexicon I, 65 opføres med Aarstallet 1641, da stammer denne Fejl fra Bang selv, der i Fortegnelsen over sine Skrifter bag i sin »Oliva sacræ pacis« mærkeligt nok har henført Bogen til et urigtigt Aar. Det rette Aarstal staar dog paa Titelbladet. Det kgl. Bibliotheks Exemplar har Bangs Paaskrift: Ch. Woldenbergio suo has chartulas ddt. A(utor).

han har ogsaa andensteds selv nævnt sig som Forfatter deraf. Indholdet er i Korthed følgende: Ni skjønne Jomfruer bejle til den unge Videnskabsdyrkers Gunst. Mercurius fører dem frem og giver en begejstret Skildring af enhvers Fortrin. De ni Jomfruer, som ønske at holde Bryllup i Vaaren, ere: Grammatica, Eloqventia, Logica, Metaphysica, Physica, Mathesis, Medicina, Jurisprudentia og Theologia. Som rimeligt kan findes, bliver den unge Videnskabsdyrker blændet af al denne Skjønhed og staar tvivlraadig, hvilken af de herlige Møer han skal kaare til sin Brud. Da træder den forfarne Palæmon til og giver ham det gode Raad: lær først ret at kjende dig selv, saa vil du være i Stand til at nyde alle de skjønne Kvinders Kjærlighed; thi for Øjet fremstille de sig vel som ni; men ret beset ere de dog kun een — Visdommen (Sophia). Hun, denne Himlens skjønne Datter, være din Brud! — Saaledes omtrent antage vi Indholdet af dette artige lille Skrift i faa Ord kan gjengives. Men ordret at oversætte det vilde være saa godt som umuligt, i den Grad hviler det helt og holdent paa den latinske Eloqvens. Skulde Bang have udtrykt de samme Tanker paa Dansk, vilde det upaatvivlelig være blevet ubehjælpsomt og uskjønt; nu er det derimod en vakker lille Blomst fra den akademiske Rosengaard.

Den sidste Gang, Th. Bang beklædte Dekanatet i det filosofiske Fakultet, udgav han som Grundlag for den Disputats, der gik forud for Baccalaurpromotionen, følgende Skrift:

> Exercitatio Acroamatica de Curis boni Auditoris, quam Candidati Laureæ primæ Philosophicæ . . . 18 Maji defendendam suscipient, præside Th. Bangio Phil. Decano. Haun. 1650. 4to.

De Dyder, som en god Tilhører skulde lægge Vind paa, vare: Gudsfrygt, Kjærligheden og Lyst til Sagen, Flid, Opmærksomhed osv. For at faa disse simple Sandheder gjorte skikkede til akademisk Diskussion, har Forfatteren

pakket en hel Del Lærdom, der i og for sig ikke gjør Sagen sønderlig klarere, ind i de opstillede Sætninger. Interessantest for os er, hvad han fortæller om den skotske Kong Jakob Stuarts Besøg af Forelæsningerne ved Kjøbenhavns Universitet den 7de Marts 1590, i hvilken Anledning der anføres et lille Stykke af den daværende Prof. Hans Slangerups Dagbog, som var i Bangs Værge.

Det i typografisk Henseende smukkeste Skrift af Bang er et, som han udgav i Anledning af Kong Frederik III's Kroning, og som indeholder en Udlægning af den gyldne Indskrift og de Symboler, som ere anbragte paa det 1642 opførte Runde-Taarn. Skriftets Titel er:

> Phosphorus Inscriptionis Hierosymbolicæ paræneticus et votivus augustæ Coronæ sereniss. Regis Friderici Tertii . . . feliciter susceptæ Anno CIↃ IↃC XLVIII. Haun. 1648. Fol.

Dette Skrift er et rhetorisk Arbejde, der nu er af mindre Betydning, skjønt Forfatteren ogsaa deri lægger sin Lærdom for Dagen, som naar han i Anledning af det paa Runde-Taarn anbragte Sværd fortæller om forskjellige navnkundige Klinger, f. Ex. om Rolands Dyrendal og om Attilas Sværd, der var fundet af en Hyrde og antoges at have tilhørt Krigsguden. I sin Tid maa Bangs nævnte Arbejde have vundet Bifald, da det udkom paany 1657, ledsaget af en smuk kobberstukken Afbildning af Runde-Taarn, af Frederik III's Portræt og andre kobberstukne Billeder, der gjøre Skriftet til et lille Pragtværk for sin Tid.

Den 19de April 1652 døde Bangs gamle Ven og Velynder, Biskop Jesper Brochmand. Da nu den theologiske Professor D. Hans Hansen Resen blev Sjælands Biskop, blev Thomas Bang i hans Sted Professor i Theologien. Herom læses i Konsistoriets Forhandlinger under 26de Maj 1652: »Blev læst Kgl. Maj.s Brev, at efterdi D. Resenius var kaldet til Biskop, da skulde M. Thomas Bangius igjen succedere D. Resenio in Professione Theologica. M. Bang begjærede Professorum Ord om saadan hans Vocation;

siden vilde han videre svare. Rector, Theologi og Professores samtligen gratulerede M. Bangio munus ei Dei providentia a Sereniss. Regis indulgentia delegatum«.

Bangs Tiltrædelse af det theologiske Professorat skete et Par Maaneder senere. I et Program, dat. 28de Juli 1652, i hvilket han med skyldig Ærbødighed dvæler ved Mindet om Brochmands store Fortjenester, indbyder han sine Kolleger og Studenterne til Dagen efter at samles paa Universitetet for at høre hans Tiltrædelsestale. Denne, der i en vis Henseende er hans betydningsfuldeste Frembringelse, udgav han siden under Titlen:

> Oliva sacræ pacis repurgata et Jehova benedicente initiis Theologicæ Professionis consecrata. Haun. 1654. Fol. (Edit. 2da, novâ hypotyposeos irenicæ accessione adaucta, Haun. 1657. Fol.).

Skriftet er tilegnet Kong Frederik III og ledsaget af Digte, hvori Forfatterens Kolleger, D. Jakob Knudsen, D. Oluf Worm og D. Thomas Bartholin, prise hans smukke Forsæt, at række et Fredens Olieblad til hans stridsyge Samtid. Thi det er Skriftets eller Talens Formaal at gjøre det kristelige Kjærlighedsbud gjældende og at minde alle dem, der have det højeste og bedste tilfælles, om ikke at forbitre hinanden Livet ved ufrugtbar Strid. Det var et Ord i rette Tid, og vi finde det betydningsfuldt, at Bangs første Ord fra det theologiske Katheder var en indtrængende Formaning til Fred. At hans Ord maa have fundet Gjenlyd eller i ethvert Tilfælde have vakt Opmærksomhed, synes at fremgaa deraf, at Skriftet saa snart fik et nyt Oplag. — I litterærhistorisk Henseende er det interessant derved, at Forfatteren ved Slutningen af Fortalen giver en (desværre uordnet) Fortegnelse paa 19 tæt trykte Foliosider over theologiske Skrifter vedrørende kirkelig Fred og Strid, deriblandt adskillige danske fra Reformationstiden. Paa et af de sidste Blade i Bogen meddeler han en Fortegnelse over sine egne Skrifter med kort Antydning af deres Indhold, tillige med en Liste over sine endnu

utrykte Arbejder, i alt 14 Inedita, der nu formodentlig alle ere tabte[1]).

I Sommeren 1653 tiltraadte Bang for anden Gang Værdigheden som Universitetets Rektor. Da han imidlertid endnu ikke havde erhvervet den theologiske Doktorgrad, og Promotionen faldt i hans Rektoratsaar, blev der Spørgsmaal om, hvorledes man skulde forholde sig i dette extraordinære Tilfælde. Her om foreligger følgende Forhandling i Konsistorium den 30te November 1653:

»Proponerede Magnificus Rector (M. Thomas Bang) efter Hr. Kanslers Vilje: eftersom Promotio Doctorum nu tilstunder og Magn. Rector er en af Candidatis, om han Magistratum skulde resignere, saalænge den Actus varer in examine, disputatione et promotione. — Samtlige Professorum Betænkning var, at Magn. Rector ikke burde deponere sit Officium Rectorale, men beholde det, efterdi det hverken hannem skulde være reputerlig eller Academiens Ære. Thi hverken er Tiden forløben at resignere Rectoratum, eller Magn. Rector haver sig i nogen Maade forset, hvorfor han skulde deponeres, men tværtimod saa forholdet sig, at alle vel med hannem ere tilfreds. Tilmed synes det ikke rimeligt, at fordi hannem ved denne Grad Ære bydes for hans Lærdom og gode Forhold, at han skulde med den samme degraderes. Saa er det og ikke andensteds uhørt, at Rectores in Doctorem promoveres, non mutato Magistratu, som sig noksom nogle af Professoribus erindre. Endelig bør Magn. Rector ikke være mindre agtet end en Philosophiæ Professor, som sine examine og disputatione triner kun op in Cathedram, naar Decanus Candidatis lauream paasætter, efterdi Magn.

[1]) Det kgl. Bibl.s Exemplar af 2den Udg. af Bangs »Oliva sacræ pacis«, der paa en ejendommelig Maade er indbunden sammen med hans »Phosphorus inscr. hierosymb.« og forsynet med Frederik 3's Navnetræk, har følgende Paategning med Bangs egen Haand: »Regiæ F. 3 Bibliothecæ legavit humillima mente et manu Thomas Joan. Bangius SS. T. P.«

Rector sin store Lærdom og in Theologia noksom saa mange Aar in Academia disputando og docendo haver bevist, saa ingen derom tvivle kan. Saa syntes dem da udi denne Casu, som sig her paa Steden før ikke er tildraget, at Magn. Rector udi sin Habit og Officio skal tage Gradum an, og sine examine aut disputatione betræde sin Sted, dog at hannem in oppositione primæ deferantur partes. Hvilken Resolution Hr. Kansler sig lod vel befalde«.

Den theologiske Doktorpromotion, ved hvilken foruden Th. Bang ogsaa Biskopperne Anders Andersen (Ringkjøbing) fra Aalborg, Lavrits Jakobsen (Hindsholm) fra Odense og Peder Jensen Kragelund fra Ribe, samt Hofpræsten Johan Didriksen Bardsker og den nys udnævnte theologiske Professor Jakob Knudsen erhvervede Graden, foregik med usædvanlig Højtidelighed i Vor Frue Kirke den 20de December 1653, idet Kong Frederik III, Dronning Sophia Amalia, Hertuginde Augusta af Sønderborg, Rigshofmester Jochum Gersdorf, Kansler Christen Thomesen og flere Stormænd vare tilstede [1]). Ogsaa den forudgaaende Disputation paa Universitetet havde Kongen bivaanet.

Blandt de høje Herrer, hvilke Bang i sin Egenskab som Universitetets Rektor havde indbudt til at overvære Akten, var ogsaa den spanske Gesandt Rebolledo. Denne, som var ivrig katholsk, udtalte det Ønske, at de Jesuiter, han havde om sig, ogsaa maatte blive indbudte til Disputatsen. Det skete vel ikke denne Gang; men da det interesserede Kong Frederik at høre de modsatte Anskuelser forsvarede af dygtige Ordførere, skete det mærkværdige, at Jesuiterpræsterne fik Lov til flere Gange at optræde som Opponenter ved Disputatser ved Universitetet, og det i Bangs Rektorat [2]). At denne dog har været betænkt paa

[1]) Hundrup, Biogr. Efterretn. om dem, der ved Kbhvns Univ. have erholdt de højeste akad. Værdigheder. I, 26—8.

[2]) Kirkehist. Saml. 3. R. III, 647 ff.

yde de studerende noget, der kunde danne en Modvægt mod den dragende Magt, som Katholicismen paa den Tid øvede paa enkelte Nordboer, ses deraf, at han netop i sit Rektoratsaar holdt en Forelæsning, der handlede om Differenspunkterne mellem Lutheranerne og Katholikerne. Denne Forelæsning er anmeldt paa følgende Maade i Lectionscatalogen for 1653—54: »M. Thomas Bangius, S. S. Theol. Prof. ord., hora IV pomerid. Deo benedicente ac jussu superiorum proponet auditoribus veram et unice salutarem Viam Domini, eamque opponet variis heterodidascalorum atque coecorum ducum deviis diverticulis, per quæ seductos hoc ævo apostatas haud sine probro creditæ et agnitæ veritatis ferri dolemus, ut infirmiores utentes Pontificiorum nunc monumentis nunc colloquiis a periculoso fidei naufragio mature sibi queant cavere«.

I de sidste Maaneder af Bangs Rektorat udbrød Pesten, der i 1654 hærgede i Hovedstaden med en saa forfærdelig Magt og blandt mangfoldige andre ogsaa bortrev hans Søster, der var gift med Rektoren ved Frue Skole, M. Jørgen Ejlersen. Bangs Søstersøn, Johan Monrad, fortæller i sine Optegnelser følgende fra denne Tid: »Min Moder skrev da efter mig, og min Morbroder Thomas Bang tog mig med sig fra Kjøbenhavn, først til Roskilde, hvor vi logerede hos de højlærdes Foged, som boede i en stor, smuk Gaard nede ved de syv Møller, som drives af Kong Roes Kilder, hvoraf Roskilde har sit Navn. . . . Derfra fulgtes jeg med min Morbroder til Soer og Herlufsholm, hvor Bispen (D. Laurits Mortensen Scavenius) mødte, og de begge, som de to højeste af Gejstligheden udi Danmark, examinerede og eftersaa alle Ting ved disse to adelige Skoler, som den Tid vare i Flor. Det var Pinsedags fejreste Tid og paa de lystigste (ɔ: skjønneste) Steder af Sjæland« [1]). — Da Forelæsningerne paa Grund af Pestens Rasen vare standsede i længere Tid, har det vistnok været

[1]) Joh. Monrads Autobiographi, udg. af Burman Becker, S. 16.

Bang en Tilfredsstillelse paa anden Maade at kunne gjøre Nytte.

I de følgende Aar er det nærmest hans allerede berørte Virksomhed som Universitetsbibliothekar og hans Deltagelse i Indvielsen af Trinitatiskirke, der tildrager sig vor Opmærksomhed. Dog kunde ogsaa mindes om de akademiske Retssager mod Separatisten M. Niels Svendsen Chronich og hans Tilhængere, der forhandledes i Aaret 1655, eftersom D. Thomas Bang ogsaa enkelte Gange optraadte aktivt under samme [1]). Men for øvrigt hørte han ikke til den Tids Kamptheologer. Han har selv ved flere Lejligheder fremhævet, at han var født paa en Dag, der i Almanakken bærer det betydningsfulde Navn Concordia [2]), og forskjellige Vidner fra Samtiden omtale ham som en Elsker af Freden (pacis amans). Hans »Oliva sacræ pacis« aflægger ogsaa et Vidnesbyrd om, hvad der var Grundstemningen hos ham. Om nogen imidlertid af dette Skrift vilde udlede, at han har været en Tilhænger af den theologiske Retning, som almindelig kaldes Synkretisme, og som gik ud paa at sammensmelte de forskjellige kristelige Bekjendelser, saa er en saadan Slutning vistnok forhastet. Vel vide vi, at Joh. Duræus, den ihærdige Forkjæmper for en Union mellem den lutherske og den reformerte Kirke, 1662 lod Bangs Oliva optrykke i sit Værk »Tractatuum inrenicorum prodromus« [3]), ligeledes synes Bang at have interesseret sig for de Bevægelser, der samtidig foregik i Sverig i Retning af en Union, da vi i Fortegnelsen over hans Bibliothek finde opført to Exemplarer af den unionistisksindede svenske Biskop Johannes Matthiæ's Ramus olivæ septentrionalis (Strengnæs 1656), hvis

[1]) Kirkehist. Saml. 3 R. III, 604. 606. IV, 562. 618.

[2]) Se Underskriften under Fortalen til Coelum orientis etc. Jvfr. Slutningen af Progr. funeb. ved Bangs Død.

[3]) Joh. Møller, Hypomnemata ad libr. A. Bartholini de scriptis Danorum p. 416 (Bibl. septentr. I).

Titel synes at minde om Bangs to Aar tidligere udkomne Skrift [1]). Men vi finde dog, mig vitterlig, intetsteds Th. Bang betegnet som Synkretist eller Unionist, og hvorvel han misbilligede Strid mellem Lutheranerne indbyrdes — man vil i hans talrige Skrifter neppe finde nogen Polemik mod lutherske Theologer — saa er det dog vist, at en stor Del af hans Skrifter ere gjennemgaaende af polemisk Natur; særlig satte hans omfattende Kjendskab til den Tids katholske Litteratur ham i Stand til med Kraft at bekjæmpe mange af Katholikernes vildfarende Anskuelser; og vi have tidligere anført et Exempel paa, hvor strengt han gaar i Rette med Zwinglianerne og de Regjeringer, der tog dem under deres Vinger [2]). Men med Henblik paa den Tale, hvormed Bang aabnede sin Virksomhed som theologisk Professor, maa vi dog i det store og hele kalde ham en Fredens Mand, og paa det samme tyde ogsaa enkelte Træk, der ere os opbevarede af hans Forhold til de studerende.

Da den af Fædrelandet og Universitetet lige højt fortjente Kansler Christen Thomesen (Sehested) døde den 5te August 1657, blev det Th. Bangs Opgave at holde den akademiske Sørgetale over ham, ligesom han i sin Tid havde talt over Holger Rosenkrantz [3]). Opgaven løste han paa en Maade, der var baade ham selv og den udmærkede Mand, hvis Levned og Fortjenester han fremstillede, værdig. Talen udkom siden ledsaget af en Række latinske Digte til den afdøde Kanslers Pris af forskjellige, mest Universitetslærere, under følgende Titel:

> Posthumum virtutum Christianarum et illustrium theatrum adumbratum, quibus splenduit perillu-

---

[1]) Catalogus librorum Th. Bangii, Bl. Xi vers. og Aa 3 vers.

[2]) Se foran S. 209—10.

[3]) Denne Tale blev ikke trykt, men Bang anfører den blandt sine »Inedita« bag i sin Oliva sacræ pacis.

stris vir Dn. Christianus Thomæ Sehsted, Dn. de Stougaard etc. Haun. (1657). Fol.

Den gamle Kanslers Bortgang faldt sammen med Begyndelsen til de strænge Tider for Folk og Fædreland, i hvilke Universitetet i Almindelighed og Th. Bang i Særdeleshed fik deres rigelige Del. Da nærværende Forfatter imidlertid i tidligere Skrifter har skildret baade Universitetets Trængsler og den akademiske Ungdoms Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar under Belejringen 1658—60, skal her kun meddeles nogle faa Notitser særlig vedrørende D. Thomas Bang.

Den Gang det i September 1658 rygtedes, at Svenskerne uden Føje havde brudt den for dem saa fordelagtige Roskilde-Fred og uden Varsel atter vare landede i Sjæland og drog mod Hovedstaden, skete der Opfordring fra Regeringen til Professorerne om at erklære sig, dels om hvilke Vaaben de havde i deres Huse, og hvilke Personer deres Husstand udgjorde, dels om hvor meget enhver vilde yde i »Forstrækning« til Stadens Forsvar. Bangs Svar paa det første Spørgsmael var: »Mit Huses Gevær er Bønner til Vorherre, det ny og gamle Testament med andre Bøger; andet findes ej hos mig«. Men han havde flere væbnede Studenter i Huset, der deltog i Arbejdet paa Voldens Udbedring, og han havde desuden i sit Hus antaget en Karl, der forhen havde været Soldat, og »som gaar til Volds for min egen Person, og (jeg) holder ham til Kost og derforuden hannem contenterer«. Tvende fattige Personer af Skolen bespiste han i deres store Nød. Hvad Forstrækningen angaar, da tegnede Bang sig for 400 Lod Sølv, en langt større Sum, end nogen af de andre Professorer ydede, hvad enten nu hans Evne har været større, eller (hvad maaske er det rimeligste) hans Vilje har været bedre end nogen andens [1]). Af Bangs egne Ytringer vide vi, at Belejringstiden i det hele kostede

[1]) Nyt hist Tidsskrift VI, 493. 542—43.

ham 6000 Rdl.[1]), for den Tid en overordentlig stor Sum; ventelig er dog deri medregnet hans Afsavn af Indtægter; thi ogsaa dette hørte til Belejringens Kalamiteter, at Professorerne vare afskaarne fra næsten alle deres Indtægtskilder, medens der hvert Øjeblik stilledes ny Krav til deres Offervillighed[2]).

De Studenter, der ikke selv kunde skaffe sig Kost og Husly, eller som ikke havde Underhold i Kommunitetet, bleve indkvarterede enten hos Professorerne eller hos andre under Universitetets Jurisdiktion hørende Familier. Hos Bang fandt navnlig norske Studenter deres Tilhold[3]); thi for disse og Islænderne havde han en vis Forkjærlighed, mulig fordi han følte, at de langt fjernede fra Hjem og Venner særlig trængte til Støtte[4]). Som fast Kostgjænger i Aarene 1657 o. fl. havde han bl. a. Christian Stockfleth, en Søn af Biskoppen i Kristiania. Denne unge, velbegavede Mand, der siden fik en smuk Løbebane, var af en noget overmodig og brøsig Natur, hvilket nær kunde have voldet ham alvorlige Ubehageligheder under Belejringen og maaske forstyrret hans Fremtid, hvis ikke Bang havde været hans Talsmand paa højere Steder og havde faaet Sagen jevnet[5]). I det hele laa det godt for denne at være Fredsmægler, og han undslog sig ikke fra at frembære Studenternes Bønner, selv om Hvervet var lidet tiltalende[6]).

Efter at D. Th. Bang et Par Gange under Belejringen havde været Universitetets deputerede ved de Stændermøder, som da fra Tid til anden holdtes[7]), overdroges

---

[1]) Se Tillæg Nr. 23.

[2]) Jvfr. Tillæg, Nr. 20.

[3]) Se mit Skrift, Studenternes Deltagelse i Kbhvns. Forsvar 1658—60, S. 157 ff.

[4]) Se Bangs Breve til Biskop Henning Stockfleth, Tillæg Nr. 22. Daae, Throndhjems Stifts gejstlige Hist., S 117—8.

[5]) Stud. Delt. i Kbhvns Forsvar, S. 54.

[6]) Anf. Skr. S. 60. 96.

[7]) Nyt hist. Tidsskrift VI, 505. 535.

det ham og Dr. Johan Vandal at være de højlærdes Repræsentanter ved den store Rigsdag, der aabnedes i Kjøbenhavn i September 1660[1]). Her, hvor den store Politik drev sit Spil, var imidlertid neppe Bangs rette Plads, og vi høre da heller ikke stort til hans Virksomhed paa denne urolige Skueplads.

Thomas Bangs Livsbane stundede mod Enden. Allerede under 6te Januar 1656 læse vi i Konsistoriets Forhandlinger: »D. Bangius begjærede et Instrumentum (Skjøde) paa sit Lejersted og Epitaphium, hvilket blev ham gjerne samtykt.« Dette var dog ikke noget absolut Dødstegn; thi i hine Dage plejede man i Regelen i god Tid at berede alt, hvad der vedrørte Skilsmissen fra Livet. Ligeledes var det vel ogsaa klog Betænksomhed, der bragte ham til kort efter Roskildefreden, inden Krigens Bølger paany væltede ind over Landet, at faa opgjort en Del Arvesager, da han som den ældste og mest ansete i Familien havde haft en Del af sine Slægtninges Arvelodder under sin Bestyrelse[2]). Meget kunde forøvrigt endnu knytte ham til Livet, da hans Børn tildels endnu vare smaa — hans yngste Datter fødtes ham 1660. Ikke stort over en Maaned før sin sidste Sygdom og Død naaede han først saa vidt at se sin ældste Datter gift. Men det er ogsaa de færreste Mennesker, det forundes at

---

[1]) Danske Saml. 2. R II, 96. 103.

[2]) Se Tillæg Nr. 18. Blandt dem, hvis Arvelodder Th. Bang havde bestyret, var Simon Pedersen Hoff, sikkert en Søn af Fynboen Peder Simonsen Hoff, der døde som Præst i Blidstrup i Nordsjælland. Simon Hoff blev 1653 Student fra Frederiksborg Skole og var siden Lærer for Bangs Børn og tillige hans Amanuensis. Den 12. Dcbr. 1658 anbefalede Bang ham som »en lærd og fin Karl« til at blive Konrektor i Ribe. Dette Embede opnaaede han dog ikke. Derimod blev han Rektor og siden Lector theol. i Trondhjem, i hvilken Stilling han døde i en høj Alder 1708 (se mit Skrift, Studenternes Deltagelse i Kbhvns. Forsvar, S. 277, og Nyt hist. Tidsskrift. VI, 542).

se alle Livets Forhold ligesom afviklede, inden de maa sige Farvel.

Et af de sidste litterære Arbejder, Bang syslede med, var mærkeligt nok et dansk Forfatterlexicon, som dog ikke blev fuldendt og nu ikke kjendes[1]). Men skjønt han herved, ligesom ogsaa ved den mærkelige Approbation, han 1661 gav Arrebos Hexaëmeron[2]), viste, at han nærede megen Interesse for dansk Litteratur, have vi dog fra samme Tid en Udtalelse af ham, som antyder, hvilken overordentlig Rolle med Hensyn til Dannelsen, han indtil det sidste tillagde de gamle Sprog. Brevet er skrevet faa Uger før hans Død til Konrektoren i Aarhus, M. Hans Jørgensen Rhode, dels for at anbefale til hans Omsorg en Søn af Th. Bangs Fætter, M. Niels Bang, Sognepræst i Dalum, siden Biskop i Odense[3]), dels i Anledning af at Rhode stod i Begreb med til Skolebrug at udgive en Samling af Th. Bangs »Elegantiæ«, et Uddrag af dennes større grammatiske Værk (Observationes Philolog.), der skulde indeholde Anvisninger til fine og elegante Vendinger i den latinske Stil. I det omtalte Brev udtaler Bang sig nemlig saaledes: »Est enim modò res literaria in eo statu sita, ut Latinitatis regnum factum sit Musis hæreditarium, exclusâ Paradisiacæ [ɔ: Hebr.] et Atheniensis lingvæ eminentiâ«[4]). Udtrykket »modò« (nu for

---

[1]) Fr. Winkel Horn, Peder Syv, S. 172 Not.

[2]) Se mit Skrift, Andr. Chr. Arrebos Levned, S. 225—6.

[3]) Denne Søn hed Hans Nielsen Bang (siden Sognepræst i Særslev i Fyn); rimeligvis er han fulgt med Rhode, da denne 1661 fra Konrektoratet i Odense forflyttedes til samme Stilling i Aarhus.

[4]) Brevet, der er dat. Haun. 14. Sept. 1661, er for en Del aftrykt i Fortalen til »Epitome Elegantiarum Syntaxeos Latinæ ex Observationibus Philologicis Th. Bangii, jussu Regio in usum Scholarum Daniæ et Norvegiæ conscriptis . . . . opera et studio Johannis Georgii Rhodii, Con-Rectoris Aarhusiensis. Haun. 1666. 1681. Ed. tertia 1705. 8vo. Fortalen er dat. 11. Julii 1664. Skriftet giver en god Forestilling om, hvor fint et Øre Bang har haft for det latinske Sprogs Skjønheder.

Tiden) kunde dog antyde, at Bang havde en Fornemmelse af, at den Tid kunde komme, da Muserne kunde finde andre Sprog at tale paa end netop Oldtidens.

Thomas Bangs sidste Sygdom var ifølge Sørgeprogrammet en katarrhalsk Feber, hvoraf han blev angreben den 11te Oktober 1661. Men Pontoppidan fortæller: »Ikke længe før hans Endeligt behagede det Gud atter at hjemsøge den gode Mand med hans gamle Sindssygdom (Mania). En Tid lang vidste man ikke, hvad han fejlede, indtil han en Dag undløb sine Vogtere og satte sig paa en Gedebuk, som løb om med ham paa den nærliggende Kirkegaard [den, der omgav Frue Kirke] og viste sin usædvanlige Rytter, hvorfor man siden maatte passe bedre paa ham. Derefter gjorde han det ikke længe, men faldt i en Feber og laa et Par Uger til Sengs, indtil han den 27de Oktober (1661) ved god Fornuft fik et opbyggeligt Endeligt, idet han efterlod Berømmelsen for Gudsfrygt, Mildhed og Sagtmodighed« [1]). Sørgeprogrammet, som Universitetet udstedte i Anledning af hans Jordefærd, beretter, som Skik var, udførligt om, hvorledes den Tids mest berømte Læger (D. Simon Pauli, D. Christen Ostenfeld og D. Christian Fabricius) consuleredes under hans Sygdom, og at han inden sin Død modtog Nadverens Sakrament af Stiftsprovsten M. Erik Olufsen Torm.

D. Thomas Bang jordedes i Vor Frue Kirke, hvor et smukt Epithaphium vidnede for Eftertiden om ham [2]). Det tiltalende Billede, som fremtræder for Sjælens Øje ved at sysle med den gamle Universitetslærers Skikkelse, stadfæstes ved det smukke kobberstukne Portræt af ham, som haves fra Albert Haelweghs Haand. Os har han mindet noget om afd. N. M. Petersen; men Bang synes at have været en anseeligere Skikkelse end denne var; det

---

[1]) Pontoppidan, Ann eccl. Dan. IV, 481.

[2]) Resen, Inscript. Hafn., p. 44—5. Witten, Memoriæ Theologorum nostri seculi clarissimorum, p. 1393—4.

samme milde Udtryk fandtes dog hos dem begge [1]). Den lærde Joh. Møller har samlet en Række berømmelige Udtalelser (Elogia) om Th. Bang [2]). Særlig kunde fremhæves, at hans Medlærer, den endnu mere berømte D. Thomas Bartholin, betegner ham som Musernes Støtte og Dydens Afbillede (Pieridum columen, virtutisque imago), som en Mand, der var fuldt øvet i al boglig Færd (Vir in omni re literaria versatissimus), og som en stor Prydelse for Kjøbenhavns Universitet (magnum Academiæ Hafn. ornamentum).

Bangs efterladte Bogsamling bortsolgtes ved Auction den 1ste September 1662. Den var af meget betydeligt Omfang. Theologi og Orientalia udgjør Hovedmassen. Som noget mærkeligt kan fremhæves talrige Skrifter i det italienske, franske og engelske Sprog. Katalogen indeholder ogsaa usædvanlig mange danske Skrifter, deriblandt ikke faa Sjeldenheder fra Reformationstiden. Peder Syv ytrer dog, at der var færre, end han havde ventet [3]), et Vidnesbyrd om, at det var bekjendt, at Bang med Flid samlede paa dansk Litteratur. Da Priserne tildels ere tilføjede i det Kgl. Bibliotheks Exemplar af Katalogen, kan man skjønne, at Auctionen har indbragt en ret anseelig Sum.

I sit Ægteskab med Else Didriksdatter Bardsker, som overlevede sin Mand i henved 14 Aar og døde

---

[1]) Ved at nævne N. M. Petersen mindes vi om en Rettelse til hans Bidrag til den danske Lit. Hist. Naar Th. Bang nemlig der (III, 141) betegnes som kirkehistorisk Forfatter, da synes denne Betegnelse lidet korrekt.

[2]) Hypomnemata ad librum Alb. Bartholini de scriptis Danorum, p. 415—7.

[3]) I et Brev til M. Hans Michelsen Ravn, dat. Nestvediæ 18. Aug. 1662, skriver Peder Syv nemlig: »Catalogus D. Thomæ Bangii jam impressus, tantæ quidem prolixitatis, ut alphabetum cum dimidio papyri puræ absolvat. Sunt in illo pauciores libri danici, quam putaram, sed plurimæ conciones funebres nostræ lingvæ« (Hist. Tidsskr. 3. R. IV, 582).

den 29de Maj 1675, havde D. Thomas Bang 14 Børn, af hvilke dog kun 4 Sønner og 2 Døtre overlevede Faderen[1]). Disse sidste vare:

1. Kirsten Bang, født 1637, gift den 4de September 1661[2]) med Mag. Hans Rosing, en Nordmand, som da var Sognepræst i Kallundborg, men 1664 blev Biskop i Kristiania Stift og døde 13de April 1699. Hun døde s. A.

2. Didrik Bang, født 1641, blev 1682 Sognepræst i Eker i Kristiania Stift, døde i Maj 1704.

3. Helmer Bang, blev 1666 Student, var siden Lærer for Jørgen Scheel, Søn af Gehejmeraad Christen Scheel til Sostrup[3]). Hans senere Skjæbne er os ubekjendt; maaske er han ogsaa kommen til Norge.

4. Jens Bang, blev Student 1666, fik den 30. Juni 1673 kgl. Stadfæstelse paa Universitetets Kaldsbrev som Sognepræst i Slagslunde og Ganløse efter sin Farbroders, Hr. Niels Bangs Død[4]). Selv døde han den 14de Februar 1699. Han var gift to Gange, første Gang med en Datter af den bekjendte Hr. Henrik Gerner i Birkerød, der siden blev Biskop i Viborg. Af hans ti Børn vides ingen at have efterladt sig Afkom.

5. Hans Bang, født 1657, Student 1676, Magister 1688, blev 1689 Kapellan med Løfte om Succession i Jørlunde, 1694 Kapellan i Stenløse og Vexø, hvor han ægtede Sognepræstens, M. Hans Vindekildes, Datter; men han blev sindssvag og døde 15. August 1695.

6. Karen Bang, født 1660, gift den 19de Januar 1682 fra Kristiania Bispegaard (hvor hun opholdt sig hos

---

[1]) Jvfr. Nyt hist. Tidsskr. VI, 543. Gjessing, Jubellærere III, 137—8. Hundrup, Oluf Bangs Descendenter, S. 13—4.

[2]) I Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling, findes et Brev, dat. 12. Aug. 1661, hvorved D. Th. Bang indbyder Preben Vandel i Lund til Datterens Bryllup den 4de September.

[3]) Rothe, Brave Mænds og Kvinders berømmelige Eftermæle, I, 319.

[4]) Sjælandske Registre Nr. 29, Fol. 159.

sin ovennævnte Svoger og Søster) med Magister Hans Nielsen Meng, Sognepræst i Frederikshald, der dog døde samme Aar. Hun boede siden i Kjøbenhavn [1]).

Ingen af de talrige Personer af Navnet Bang, som nu leve, vides at nedstamme fra D. Thomas Bang. Skulde saadanne dog endnu findes, maatte det være i Norge.

Tillæg.

1.

Propitiam Minervam.

Si surdis etiam brutisque rebus amicitiæ et inimicitiæ suæ non aliunde quam a cœlo constant, quo et affectus coecos, et quæ Græci *ἀναιτιολόγητα* vocant, referimus accepta, quidni sentiat hanc vim et homo? Quanquam interest, quod stolida illa et muta semper inter se pro natura quæque sua dissident aut concordant, unius coeli merito. Sed hominem homini plerumque morum concursus studiorumque harmonia conciliat, nec minori glutine, quam istæc syderum defluvia ferruminant. Hujus classis et census est amor, qui nos invicem innexuit et individuo nodo copulavit. Nil mirum, si nec spatio temporis excutitur, nec locorum intercapedine convellitur, nec officiorum silentio debilitatur, nec alia quavis negligentiæ rubigine decoloratur. Certa opinione virtutis et eruditionis tuæ natus, eadem opinione conservatur, alitur, augetur, te nolente volenteque perennat; tamdiu profecto futurus, non dico me quamdiu ames, sed quamdiu amare cogas, et ista ingenii flamma, quæ crebris enutrita fomitibus semel emicuit, oculis observetur. Et sane tunc amare potero desinere, cum tu sacramentum Apollineæ militiæ dictum perfringere, id quod ad Atticas erit calendas. Quocirca apage illud a literis tuis odiosum effatum, nimirum

---

[1]) Hundrup, a. Skr.

ad te volui scribere, quo veteris amicitiæ memoria jam pridem obsolescens renovetur! Hem obsoluit Thoma! Non intelligo, cur obsoletam dicas, quæ nunquam immutata est. Si enim amamus ex animo inter nos, sicuti certe amamus, quicquid alteri commodat, profecto commodat. Quare neque dissolvere, sed nec lassare voluntates nostras tenaciter cohærentes aut silentium possit, aut ulla officii præsertim non necessarii intermissio. Quo autem amicis ista literarum vicissitudo? cum ad absentes tantum missitentur, amor autem verus etiam absentes præsentes faciat, visi si vel ipsis testantur, vel aliis ostentant mutuam voluntatem. Sed neque testibus eget amor syncerus, quippe oculeus totus ac Lynceus, et qui Momi quoque judicium de positu humani cordis despuat, neque se populo jactat, cum sint amici *κατ' ἐπίκουρον*, satis magnum theatrum alter alteri. Quoquo enim tu irrepseris, ego sequar, ubi ego me agglutinavero, inde scilicet tu pendebis. Ut enim militem custodemque eadem catena, ita par legitimum amicorum una semet copula. Sed de hoc satis. Quod scribis, quosdam ex brumæ satellitibus in via pectoris tui domicilium invasisse, pupugit me non parum. Gaudeo tamen, pessimos illos hospites, puta superfluos humores, ope operaque medica enervatos expugnatosque. Vale et reditum maturrime accelera. Deproperabam Hafniæ Cal. Mart. 1622.

Ὅσος ὅσος

Jac. Matth. Aarhusius.

Afskrift i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1291. 4.

2.

Ad Brochmannum.

Πλουσίως ἐπιτέλλειν φῶς ἐν Χριστῷ ἀγανον.

Literas abs te magnas mihi reddidit Gen. nostri Rosencrantzii famulus, quas elato animo lectitandas suscepi. Efferor etenim, quoties magni et rari, in quibus tu unus es, Clariss. Vir, Doctor et fautor venerande, me compellant, literisque pietatis affectu scriptis velut dato signo in amicum animorum seu spirituum conventum citant. Neque hanc elationem mihi vitio verti existimo, quia spiritualis est, et ex mente

Apostoli, qui hortatur: πλατύνθητε, πεπλατύνται ἡ καρδία μου, διὰ τὸ ἀνοιχθῆναι πρὸς [ἐμὲ] τὸ στόμα σου. At decidit mihi mens elatior, cum vidi præscriptam quasi intermissi officii excusationem, et quidem serio. Pauperculus, coronam Danicam si donaveris, quam lætatur, ejusque usu quam gratus gaudet, quia supra spem donum contigit: at si offeras talentum, manum retrahit et fugit cum pudore, paupertinam suam sortem tanto honorario minime censeri parem agnoscens. Tantillus ego, qui tanti et occupati adeo viri responsiunculam mereor, ne dicam excusatiunculam? Atqui aliquando ad literas meas responsionem ursi, fateor; sed non meo nomine; Dei enim et publici boni ratio tuum, qui os Dei consulis καὶ χρηματίζῃ, consilium exposcere tum valide imperabat. Interea affectum meum, qui in T. R. vivit et gaudet, prodidi, fateor, tuum ut mihi conservarem hoc incentivo magis quam provocarem; ut testes ejus rei literatas, cum certos habeam nuncios, exigerem, nulla mihi mens fuit. Sed heic mecum mea mens pugnat, quæ tua luce illuminari per literarum faculam omnino percupit. Quin imo si publicum negotium, cujus primordia libavi, mihi rursus demandatum fuerit (quod, dum in hoc pulvere totus desudo, minime futurum æquitas Magistratus mihi pollicetur) quo minus odiosus fortean interpellator sum futurus, cautione nulla caverim. In me exuberantem tuæ probitatis affectum agnosco, utinam par in me qui reponeretur; minor enim ego et in me lux, quam ut in tantula tantus affectus eluceat, quia illa quo clarior, eo amplexu potentior. Quin tamen non minus sit affectus, nulla creatura effecerit, ut verus sit et crescat, faciet Creator. Judicium, quod ex optima in me affectione T. Humanitas promit, verecunde amolior, exoptans me eum aliquando fore, quem tu me facis. Lycæum vero vestrum tantis viris insessum rubore suffusus legi, et ad Dnum pernicibus cogitationum alis actutum pervolavi, quæ reversæ mentem afflarunt, illud esse contra votum meum quotidianum. Ita enim precor: O Christe, ne ad ea me voces, quo me donis non instruxisti. Sufficit mihi gratia Dei, quam gratus experior. Fac, o Christe, ut hoc talentum in tui inprimis

gloriam recte collocetur. De Matthiade [1]) mens tuo optimo judicio ita exultat, ut nullo auro Crœsus mihi eam redemerit lætitiam. Id unicum, novit, qui omnia novit, solicite quæsivi, studui, ut cum ingenio aliquo præcipuo Divinitus illum ornatum deprehendissem, dato negotio honesto a vanitate seculi hujus ad Deum attolleretur. Ingenio studium spontaneum adjunxit ipsi Deus. Directu qualiquali meo occepit: labore, quem publica functio sibi deposcebat, minus accurato fructus est. Quicquid sit, in solidum Divinæ gratiæ acceptum refero, et illud juxta, quod in tuam, Prophetæ Dei, familiam adscitus arctiori religionis nexu Christo capiti nostro religetur. Illud optatissimum mihi accidit, dari abs te honorificum mihi negotium, et tanti valere meum apud T. R. judicium seu testimonium, ut meo notatu electionem Informatoris filiolo tuo instituere nullus dubites. Ex iis itaque, qui proxime ad vos transivere, securissime commendassem L(aurentium) J(acobi), quem ab ingenio probo et modestia mihi perspectum habeo. Sed nescio, quo provisu factum sit, quod cum fusius ipsum commendare manum admovissem, accesserit præsentium exhibitor, Th(omas) J(oannis) B(angius), tuus ipsius optima, quam deprædicare novit, sorte electus discipulus, modestissime interrogans, num quid literarum Hafniam dare allubesceret? Ego vero cogitavi, et volo, et temet jam pridem cogitavi, atque D. D. Brochmanno destinavi. Quia vero Domino Episcopo nostro famulatum aliquot menses præstitit, frustra me de ipso cogitasse putabam. At cum jam ad vos studiorum gratia abit, ipsum præ aliis omnibus bona fide commendare possum. Supremus omnium erat, qui ad vos ivêre, non loco tantum, sed ingenio, virtute et eruditione itidem supremus erat. Cujus cum Jacobo Matthiade tuo in epistolari certamine ingenium et conatum si videres, scio amares. Modestia et pietate a puero publice et privatim mihi erat commendatissimus. Ab hoc si discedendum esset, primas obtineret commendationes Chartemundanus [2]). Et quia Rev. D. Doct. meis favere discipulis certius per-

[1]) Jakob Matthiesen (Aarhus).

[2]) D. e. ovennævnte Lavrits Jakobsen Hindsholm.

spiciam: Nicolaum N. et N. N. Cimbrum, si non ab ingenio, a diligentia et modestia commendare nullus dubito, ab ingenio Christiernum . . . . . modestiæ conjuncto, non plane timeo. Quos ideo inprimis notatos volui, ut, si D. Doctor rogetur bonis bonos commendare, sciat quos tutius possit. Vive cum uxore et prole: atque vale diu felicissime Patriæ, Ecclesiæ bono. Amen. Dab. Otthoniæ 25 Martii A° 1622.

Sueno Petri.

Afskrift i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1291. 4.

3.

Ἐν τῷ ἀρχιδιδασκάλῳ ἡμῶν Χριστῷ πολυμανθάνειν.

Rara illa felicitas, quam provisus divinus tibi, mi Thoma, destinavit, ita me gaudio delibutum dedit, lectis tuis ad me literis, ut gratulabundum meum pectus in mediis, quibus me districtum non nescis, occupationibus vix a scribendi hac cura inhibere potis fuerim. Quam enim tuis studiis consulere lubenti et solicito meditabar animo, cum abituriens mihi salutem apprecabare, plane observasti, conatum meum non tantum apud Rev. D. D. Brochmannum sors tibi divinitus favens antevenit, verum etiam amplissima illa apud Magnif. Cancellarium *παιδαγωγία* ita obscuravit, ut non tam me laboris poeniteat, quam profundum mirer Solem illum felicitatis te aspexisse, jam adhuc hospitem. Agnosce beneficentissimi Dei circa te curam; is humiles amat et evehit, arrogantulos e gradu dejicit et proculcat. Si in illa virtutum semita, quam ingressus es, perseverantiam advigiles, quod inceptum in te opus divinum sperare jubet, nullus dubito, quin bono Ecclesiæ suæ Christus tuam operam impensam velit. Qvo Divini Spiritus opem mens votiva etiam ex me tibi apprecabitur. Conjunctio, quæ tibi cum meo Jacobo Matthiade obtigit, duplicat gaudium, geminari namque facile video utriusque vestrum eruditionem et virtutem ex illo consortio, cum paritas animorum, studiorum et scopus beatæ in Christo vitæ vos consociaverit. Votum tuum de stipendio fides Wilhelmiana Paulini jam dudum scie explevit. Fortean etiam non

explevit, cum expectationem pecuniæ diminutæ eluserit. Optassem profecto plenum illud stipendium ad vestras, qui heic spem tolerastis, manus pervenisse, sed aliorum indigentia de consilio Magistratus reliquam sibi partem vendicavit. Tuis rebus si prodesse potero, me promptum tibi pollicebere. Vale tuisque litteris de rebus minimis et maximis me subinde hilarare perge. [Dab. Otthoniæ] 27 Julii 1622.

Sueno Petri.

Afskrift i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1291. 4.

4.

Thomæ Bangio salutem et propitiam Minervam!

Ingenii tui foetum, quem in meum etiam sinum expositum voluisti, titillantibus oculis aspexi et velut στόργῃ qvadam amplexatus sum. Perge ita patrare, mi Th., tuumque ingenium in Dei gloriam et optimorum hominum dignitatem ubertim proseminare. Tuum gaudium impense gaudeo, nescire enim nequeo, quod amplissima redundes lætitia ἐπὶ τῇ χάριτι Θεοῦ δοθείσῃ σοι apud Illustrem et Magnif. Dn. Cancellarium, cujus filio literas et pietatis initia beatus instillas, utinam in Divini nominis eminentissimam celebrationem et Patriæ dulcissimæ emolumentum. Numeris Poeticis illud Poeticum semper adjunge, ne quid nimis; ornamento quidem sunt, sed non digni, quibus te seu consecres, seu bonas diei horas impendas, cum optima semper χαρίσματα sint insectanda, quibus olim τῆς πίστεως οἰκοδομὴ fieri potest. Pedes ego et passus tibi jam nunc rependerem, nisi illos memoriæ felici et ossibus b. m. Canuti Richardi hac ipsa hora consecrassem, quos aliquando apud nos visendi spes operæ hujus difficultatem apud te excusabit. Contubernalem tuum J(acobum) M(atthiæ) ex me saluta, et tarditatis in officio ad me litterario argue. Vale. Dabam Otthoniæ 23 Oct. 1622.

T.

S. Petræus.

Efter Biskop Harboes Afskrift blandt hans Excerpter i Sjælands Bispearkiv.

5.

Πνεύματος οὐρανίου ἄτροπον ἔπεσθαι ἀγωγὴν.

En tibi, mi Thoma, duplicem hanc scriptionem: illam ante dies aliquot tibi deditam, nec impedito itinere datam: hanc occasioni tantum debitam. De re enim supervacua est et nata per cursum hunc liberioris otii. Cui te ideo veniam dare æqvum est. Laudes, inquam, vel ob officii sedulitatem, qua se probare conatur. Nam prior adeo nec summopere scripta frontem perfricuit, et moræ diuturnioris importunitate producta. Tu vide et ride: utraque sane hoc volui. Sed hisce dum immoror, defertur mihi epistola tua, ex qua officii mei vigere monumentum cum gaudio persentio; placuit me Hercule, et idem mihi adjuncti aphorismi, quod Ulyssi Minerva, quod ægris affusa frigida. Ubi concoxero, cis paucos dies reponam. Interim te de Brochmanniana disputatione, quæ novissime disceptata est publico congressu, ex ipso certaminis conflictu narrantem audire gestio. Prospicio etenim acriuscule in theses non ubivis locorum obvias, si vel uspiam ante visas, inquisitum. Hoc perage, et tam solertis eloquii esto munificus. Quod Socrates adolescenti, ut te videam, aliquid loquere, id Olao muta (!), ut te videat, aliquid scribe. Dabatur e Regio Johannæo [1]) 30. Septembris 1623.

Jacobus Matthiæ.

Afskrift i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1291. 4.

6.

Πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἀναλάβεσθαι.

Diuturnitatem silentii tui, optime at amicissime Laurenti, frater in Christo desideratissime, pari scribendi negligentia et mora, tuus, quem nosti, tantum abest, ut pensare velit, ut potius in scribendo *ἐργοδιώκτης* esse malit. Effluxit bene longum tempus, si alias probe commemini, a quo

[1]) S. Hans Kloster i Odense.

primum inter Soranos saltus et nemora latitare coeperas. Et etiamnum in eodem latibulo fixus hæres! Prodi tandem, mi Laurenti, et apricare mecum. Videsne pectoris mei radium jam nunc tuis illucere oculis? Reluceat tui amoris jubar niveá splendidum papyrô. Alió enim mediô lucis amore plenissimæ uti, vix integrum erit. Nec vero minus voluptatis et reciproci affectus candore, quam redeunte aurora capere soleo. Et auroræ matutina lux perpetua comes: Tuæ quoque ad me recurrentis scriptionis nitorem comitetur lucida et læta jugis felicitatis et integritatis tuæ tæda. Non aliud certe lubentius quam eam aspicio. Meus etiamnum eadem currus volvitur rota. Domi lateo. Lingvæ exercitiis careo. Aliena curo. Propria negligo. Et neglectum animi ingeniique cultum irrevocabilis et serio pœnitenda studiorum jactura comitari solet. Quid, quæso, solatii reliqvum? Hora, dies, mensis et annus abit, nec præteritum tempus revertitur, nec quid sequatur, sciri potest; quod cuique temporis ad vivendum datur, eo uti debebat. At vero multis nobilem temporis usum præripit alea, vinum, Venus; mihi autem difficillima alienarum rerum cura. Sed præstat parere Deo, ut autori præsentis status, ita consolatori et opitulatori optimo et tutissimo. Cui te cum tuis devoto pectoris voto animitus commendo. Hafniæ 7. Julii 1624.

Animo et affectu T. T.
Thomas Bang.

Afskrift i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1291. 4. (Brevet er til Laur. Jak. Hindsholm, Hovmester for Holg. Rosenkrantz's Sønner paa Sorø).

7.

Benedictionem Jehovæ.

In ære meo es, mi Laurenti desideratissime, quod jure amicitiæ nostræ jam repetitum veniunt monitoriæ meæ. Belle quidem recipisti, te fore in commutandis literis diligentissimum, si saltem scribendi aliquod argumentum suppeteret in tam vasta nemorum solitudine. Sed forte diverticula et

latibula quæris, mi Laurenti, in tuis nemoribus. Quorum præcipuum et maxime invium hoc esse potest: Secessus (ratiocinari potes) hominum paucitatem, illa rumorum raritatem; hæc vero scribendi sterilitatem conjunctam habet. Bella κρύψις et inexpectata latebra. Sed cave, ne sagax catellus subolfaciat in suo dumeto lepusculum. Tyrunculum venatorium video, eheu prosiliit inopinato solo latratu inquietans tranquillam tuam in mediis nemoribus sedem. Ain? quid latret, quæris? oblatrat ille: Secessusne tibi scribendi immunitatem indulsit? Minime potest. Seculares enim sunt, qui sub isto umbraculo tutas et beatas sedes callide quærunt, neglecto amicæ scriptionis munere. Quoniam enim iis volupe est hominum turbis indies premi, per singula compita vanos rumusculos aucupari, consutis mendaciolis pasci et pascere: sæpe fit, ut scripturiendo integras plagulas perdant. Sed iidem remoti a numeroso mentientium sodalitio, et in aliquem orbis angulum detrusi, immane dictu, quam frigeant stricturi calamum: omnem, inquiunt, silentii culpam hominum huc advolantium paucitas et rumorum raritas sustinet. Sed literata cohors conscia raræ scriptionis, sinuosa talium vulpecularum antra formidat. Illa enim in conspectum prodit, literarum monumentis per hominum ora volat, impigerrima officiosæ scriptionis solicitudine in abdita pectorum se insinuat. Stet igitur sententia: Secessu et solitaria vitæ consvetudine silentii culpa non expiatur. Plura desino: nam avocor, literas tuas propediem expectans, et de his meis jocosis literulis amicam et mitem potius censuram candidi affectus, quam rigidius limati judicii examen. Vale Deo pervigili sui ovilis afflictissimi custodi et curatori devoto voto commendatus; officiose, quæso, salutes N. antiqua fide et amore amicum. Hafniæ 21. Sept. 1626.

Tuus, quem nosti,
Thomas Bangius.

Afskrift i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1291. 4 Sammesteds findes ogsaa Afskrift af et andet Brev fra Th. Bang til Laur. Jakobsen, dat. Hafniæ 1626, hvori han beklager sig over Vennens Tavshed, men forøvrigt uden andet Indhold.

8

Magnifice Rector, admodum Reverendi, Clariss. et Excellentissimi Dñi Professores, præceptores, fautores et promotores mei jugi obseqviosæ observantiæ cultu demerendi: Veluti vestris secundum Deum auspiciis et suffragiis eorum numero, quorum exteris Musis annuum S. R. Maj. stipendium liberalius pendi consvevit, proximo anno benigne ascriptus sum: Ita porro piaculum omnino duxi, qvoqvam in loco studiorum causa fixum pedem figere sine benignissimi senatusconsulti Academici unanimi consensu et consilio. Spretâ enim juris Academici dignitate, jure, dubium studiorum bonum. Etenim Ambstelodamum navigio deportatus, tandem meo me pede metiri coepi. Stipendium itineri per Belgas, Gallos et Alemannos, Musarum apud Tubingenses sumptuosiori sedi, subducto calculo, impar deprehendi. A meis in solo patrio, qvippe his temporibus in eâdem, si non pejori mecum navi, levamen non expectans, in solâ Academici senatus voluntate ac benigniore datæ obligationis mitigatione studiorum anchoram figendam duxi.

Qvocirca ut rem paucis complectar: Magnificum Dn. Rectorem, nec non totum venerandum Consistorium, supplici ac humili prece petitum venio, haud grave ducat, me hac in parte dubium et ancipiti curâ distractum suo consilio dignari, ubi dicto ære, aut salvo aut mitigato obligationis jure, tutas et commodas, hac tempestate, Musarum sedes mihi habere liceat.

Franqveram Frisiorum ad excercitatissimum in lingvâ sanctâ litteratorem Sixtinum Amamam et celeberrimum Græcum Georgium Pasorem lingvarum amore in transitu paulisper diverti, coeptis studiis utile duxi. Inibi minori sumptu vivere, et sine bibaci turbatorum vulgo in mundius politiorum Musarum contubernium de facili memet abdere possem, modo per obligationis rigorem liceret. Mihi enim rigorosa et parum fausta obligationis vis (qvæ meliori ævo optima et desideratissima) facta est ob miserrimam et deploratissimam omnium rerum faciem, curtamqve domi, ubi intimius mecum habitare occepero, supellectilem, qvippe qvæ majoribus sump-

tibus non sufficit. Hæc est illa supplex plagella, qvam Mfico Dn. Rectori et honoratissimo conscriptorum Patrum concilio, rei necessitate motus, exhibere tenebar: avide expectans benignas V. voluntates. Deum toto pectore veneror, velit senatui Academico ex alto semper benedicere eumqve bono patriæ juventutis diu florentem conservare. Franekeræ Frisiorum. Aug. 1628.

V. D. et E.
deditissimus clientulus
Thomas Bangius.

Udskrift: Magnifico dn. Rectori: M. Wulfgango Rhumanno: nec non venerando conscriptorum Patrum concilio, qvod in Regia apud Haunianos Academia est, jugi obseqviosæ observantiæ cultu demerendo.

Paategnet: Lest in Consistorio den 18. Octobris Anno 1628.

Orig. i Konsist. Archiv, Pakken Nr. 38.

9.

Venerando et docto Viro Domino Joanni Nicolai Bangio, Ecclesiæ Christi Flemmingæ Fionorum pastori fideli, Salutem.

Vir Venerande, amice honorande, moti egregia Eruditione filii tui, Dni Thomæ Bangii, ac singulari ejus Orientalium Lingvarum peritia, eum consentiente S. M. ad Professionem in Regia hac nostra Academia vacantem Hebræam ab exteris revocavimus: Cui etiam nostræ vocationi parens statim ad nos rediit ille, ac superioribus diebus in Disputatione a se habita publica omnibus modis universis et singulis talem se probavit, qvem, unanimi consensu, præstito etiam pro more in Consistorio nostro fidelitatis juramento, in numerum Collegarum recipere non dubitavimus. Verum qvum post Disputationem plus satis experti simus eum animi sui compotem non esse, dum et publice in platea et in privatis etiam ædibus amentiam suam turpiter prodiderit, tibi, non sine acerbo dolore et christiana commiseratione vobis-

cum, significari per nos voluit Mag. Dnus Cancellarius tanqvam Conservator Academiæ post Deum et Regiam Majestatem supremus, illum ob prædictas cavsas cum existimatione decenti speratam nobis operam præstare nevtiqvam posse. Promittit interim Mag. Dn. Cancellarius se ipsi tibiqve semper fauturum ac ipsius rationem, ubi Divinâ gratiâ pristinæ sanitati restitutus fuerit, habiturum diligentissimam. Vale Deo commendatus ex animo. Dabuntur Hafniæ 21. Sept. Anno 1630.

Rector et Professores.

Afskrift i Konsist. Kopibog. 1602—32, Fol. 274.

10.

Salutem in Christo Immanuele sempiternam.

Excellentissimi, clarissimi et doctissimi domini Rectoris Academiæ Haffniensis nec non professorum excellentissimorum et doctissimorum literæ mihi allatæ sunt, quibus in omni vita nunquam accepi tristiores. Nunciarunt enim filium meum ob rationis impotentiam legitima vocatione removendum. Heu me miserum, utinam nunquam mihi natus esset. Verumtamen sanæ mentis domum rediit, imo compos rationis et sani judicii abiit. Nec mihi nec aliis, quibuscum interea temporis conversatus est, turbatioris animi signa dedit. Omnipotenti Deo, in cujus manu omnis sanitas consistit, laus sit sempiterna, qvi eum in via ad meliorem mentem reduxit. Flens igitur cum multis lachrimis et suspiriis ab excellentiis vestris mœstissime contendo, ut filii miserrimi et patris tristissimi propter æternum Deum misereamini. Nam hoc mihi plurifarium dolendum venit, quod si filius, nullo tempore recuperandæ sanitatis expectato, adeo præcipitanter, nulla mora interposita, ab officio deturbetur, ne eo perturbatioris mentis deveniat, ut nunquam postea in hac vita pristinæ sanitati restituatur. Hinc amicorum mœror, hinc consangvineorum luctus, hinc paterni cordis immedicabile vulnus, qvod proculdubio funestissimam orbitatem octo liberis, nisi Deus mitiget, importet. Quis, cui mica humanæ

commiserationis est, temperet a lachrimis. Quocirca per Christum in hoc mœroris mei gurgite rogo, ut pro vestra prudenti pietate et pia prudentia hoc incommodum prævenire, filiumque vestro favore et approbatione dignari ne gravemini. Si vero (quod Deus prohibeat) ob qualemcunqve animi intemperiem posthac aliqvid designaverit contra vestrarum excellentiarum et Academiæ dignitatem aut cujuscunqve alterius, ego sane vestris excellentiis ultro meis precibus neutiqvam ero molestus. Deus novit, qvod libenter Haffniam accurrerem, ut ad pedes vestrarum excellentiarum me provolverem, sed senectute et dolore maximo impeditus hoc itinere supersedere cogor. Deus opt. max. amplitudines vestras, columnas et purioris religionis antistites, in nominis sui gloriam diutissime conservet omnibus modis incolumes, sospites et florentes. Vos valete, ego doleo.

Flemlosæ 6. Octobris Anno 1630.

Excell. V. servus moestiss.
ad qvævis paratiss.
Joannes Nicolai B.
m. m.

Udskrift: Magnifico Rectori et doctissimis Academiæ Haffniensis Professoribus, viris pietatis virtutis dignitatis et autoritatis gloria supra invidiam maximis, dominis et patronis meis benignissimis, reverenda observantia omniqve honoris cultu plurimum suspiciendis æternumqve colendis.

Paategnet: Hæ literæ lectæ sunt in Consistorio 20. Octobris Anno 1630.

Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 180.

11.

Kongl. Mai^ts^ Breff om Salario Bibliothecarij.

Vi Frederick den Tredie (etc.). Giøre alle witterligt, at efftersom for gott och raadsompt naadigst er anseet, een Bibliothecarium ordinarium och perpetuum paa Academiens Bibliothec hervdj vor Kiøbsted Kiøbenhaffn at lade forordne,

och vi dertill haffuer antaget och bestillet, och nu med dette vort obne breff antager och bestiller oss elskel. M. Thomas Bang, professor Hebrææ Lingvæ hersammestedtz, och skall hand samme sin Bibliothecarij bestilling med største Troskab och Flitighed forestaa, och bemelte Bibliothecæ gaffn och beste i alle maader, som hand agter at forsuare, wide och ramme. For huilcken hans bestilling wj hannem aarligen aff de Penge, som nogle Bibler ere for solde, och paa Rente er wdsatte, naadigst haffuer bevilget och tillforordnet It Hundrede och Tiuffue Rixdaller, som hannem aarligen aff Academiæ Rectore schall erleggis och betallis. Och skall samme hans Salarium begynde och angaa fra Paasche 1647, och saaledis aarligen fremdeelis, saa lenge hand leffuer och samme Bibliothecarij bestilling forestaar, continuere. Thi biude och befahle wj Rectorem Academiæ, den som nu er eller hereffter kommendes vorder, at i bemelte Mag. Thomas Bang for^ne^ It hundrede och tiuffue Rixdaller for Bibliothecarij bestilling aarligeu hver Paaske Afften aff Universitetets indkomst, som forskreffuet staar, paa hans anfordring lader følgagtig vere. Giffuet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 24. Martij Anno 1649.

Vnder vort Signet.

Friderich.

Konsistoriets Kopibog, IV, 79. Jvfr. Nyerup, Univ.-Ann. S. 140—1.

12.

Benedictionem Jehovæ in Dño N. Jesu Christo.
Admodum venerabilis vir, Dñe et Amice plurimum suspiciende!

Compello R. T. D. literis auspicalibus, ductus comtemplatione tuarum virtutum, qvas Rev. et Clarissimus Vir, Dñs M. Ivarus Petr. Adolphus [1]) mirifice prædicavit. Qvi vir ipse adeo laudabiliter suis partibus functus est, partim in privato examine, partim in publica Disp. palæstra, etiam in

[1]) Se Personalhist. Tidsskrift V, 231.

conspectu S. R. Majestatis, cujus blando vultu nostrarum Musarum Palladium augustum recreatum exultavit his diebus, ut Optimi Regis gratiam, Magnifici Cancellarii eximium favorem, Dn. Professorum amorem, nec non totius Auditorii applausum sit meritus. Mihi certe adeo placuit continuus studiorum fervor, qvo hoc pectus ardet, ut fratrem ejus bona cum gratia dimiserim, ejusqve fidei, disciplinæ et Dialecticæ incudi commiserim. Sic enim laudatæ radicis bonum surculum transplantare oportet; solum sæpe aliud radicibus satis indit vires alias etc. Præterea R. T. D. celare nec debui, nec potui, opus meum (cujus inscriptio, Philologicæ Observationes, qvibus Præcepta L. Grammat. aucta, mutata et revisa illustrantur) mandato Magistratus singulari Rectoribus Scholarum, Collegis et melioribus discipulis nunc denuo serio commendatum esse. Veluti enim jussu Magistratus, non sine sudore adornatum est: ita ejusdem severâ admonitione ejusdem usus-fructus injungitur docentibus pariter ac discentibus tam in Gymnasiis qvam Scholis. Qvod si igitur Vestro Gymnasio, vestris Scholis, aliqvid adjumenti ad excolendam L. Latinam ex eo adferri posse putes et expetas: tot mittam, qvot suffectura putas, eaqve vel R. T. D. vel Rectori Scholæ, amico carissimo D. M. Jessenio, mittam. Pretium 5 ℔ Dan. cum 8 solidis Dan. Plus vero Rigense Gymnasium, in qvo M. Breverus publice illud tractat, pro singulis exemplaribus dedit. Hujus exemplar tibi dono: qvod ut æqvi boniqve suscipias, valde rogo. De cætero Vale vir plurimum venerabilis, huic importunitati facilis ignosce, domuiqve Dei ut diutissime ita florentissime vive. Hafniæ 25. Maji 1649.

T. ex animo

Thomas Bang m. s.

Novellæ Disp. exemplar adjungitur.

Udskrift: Viro admodum venerabili Dn. M. Henningo Stockfled, Episcopo Christianiensi vigilantissimo, Dño et amico honoratissimo S.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

13.

Effterad Gud alldsommegtigste haffuer hedenkalldett till sitt Rige salig Mester Steffan Steffansønn, Regium Historiographum et Hist. Professorem paa dett adelig Sors Academie, och dend salig Mannd till dend Dannsche Histories Continuation haffuer bekommitt til laans aff Regia Academica Bibliotheca med dend gunstige Øffrigheds Consens paa adschillige Tider en stor antall aff documenter och schriffter, som nu finndis der paa stedenn: Da haffuer dend gunstig Øffrighed, Academiæ Hafniensis høyærede Conservator och Patronus, Her Christian Tommesøn till Stougaard etc., Cancellarius Regis et Academiæ Mæcenas, Daniæ Regni Senator, Eques Auratus etc., for gott och raadsomtt anseet, att lade giffue Commis til Rectorem Academiæ Hafniensis och Professores i saa maader, som effterfølger.

Først att Rector och Professores schulle forordne tuende Professores, iblant huilche dend ene skulle verre hæderlig och høylærd Mand M. Thomas Bangius, Præfectus Bibliothecæ Regiæ et Academiæ, och haffuer Rector och Professores deputerit och vdmelldett hæderlig och høylærd Mand M. Johannem Zoegam Log. Prof. P., som dett allerede haffuer paa Consistorio paa sig tagett, huilcke begge kunde annamme och affodre hannem vdlaante Documenter och schriffter, som dend gunstige och velb. Mand Falck Gøe till Huikelld vdi goed forvaring haffuer tagett lade. Och huis daa ey effter bogen eller vdgiffne Reversaler icke (!) dett fulldkommen tall kand erlangis, daa skulle samme tuende Professores med vellbemellte Præsidis Sorani gode willie och consens indlades till Stephanianam Bibliothecam, och deraff flitteligen vdsøge, huis som ydermeere kunde desidereris eller fattis, och saaledis dett fullkomne vdlaante tall vellforvarett føre paa Universitetens bekostning tilbage igienn til Bibliotheket i Kiøbenhaffn, och der om siden uidere relation till Øffrighedenn och Universitetet att giørre.

2. Huis saa er, att celeberrimus Vir M. Vitus Beringius nogle aff samme Bøger eller schriffter paa ny begierrer, och hand sellff personnlig er tillstede och Universitetet nøy-

agtigen caverer, schall hannom j lige maade till høylofflig ihukommelse Christiani 4 Histories beschriffuellse beuillges, om noget finndis, som der till kannd tiene, och hannd selff j egen person dett annammer.

3. Efftersom berettis, att dend Suensche Dronning haffuer ladet affhanndle salig M. Steffans Arffuinger dett gansche Stephanianam Bibliothecam, och formodeligenn noget kunde findis skreffuen eller trøgtt, huoraff kunde voxe semina discordiarum imellem disse høylofflige Nordische Croner: daa paa det saadant j tide kannd forekommis, haffuer dett behagett dend møgett gunstig Øffrighed ad lade Universitetet anmellde, att de tuende Academiæ Hafniensis Professores skulle wennligenn ombede erlig och vellbiurdig Mand Falck Gøe, Regium Equitem, Soranæ Academiæ Præsidem, att hannd uille vell giørre och tillforhiellpe, att de kunde och maatte indladis med andre tuende Professoribus Soranæ Academiæ, aff vellbemellte Hr. Hoffmester der till forordnede, udi salig M. Steffans Bibliothek och flitteligenn granndsche, efftersee och vdsøge, om nogett kunde findis, huor aff gemøtterne kunde forbittris, Regnorum horum discordiæ yppes; och schulle samme Hafn. Acad. Prof. verre tilforobligeret att affhandle Ennchenn samme Materie for ett billigt værd, som Acad. Soranæ Professores kunde for gott ansee, och Hafnienses Professores kunde billigen antage, aff de penge, som ere deputerede in Fundatione Regia Hafniensi till att kiøbe Bøgger aarligen for till Universitetet i Kiøbenhaffn, anseende, att saadan materie kunde altid bliffue i Kiøbenhaffn i Nærværelsen in custodia Universitatis Hafniensis till Øffrigheds anfordring och requisition; huilcket arffuingerne gierne tillader, efftersom den salig Mand med kongelig Naade och aarlige Indkomme var medbegaffuett, och ved des occasion saadanne skriffter haffde tilsammen bragt.

4. Haffuer velbemelte Her Canceller Christianus Thomæ ladet ved Regiæ et Acad. Bibliothecæ Præfectum M. Thomam Bangium Magnifico Academiæ Rectori D. Johanni Müller forstaae, att hand selff med sin egen haand haffuer leffueritt salig M. Steffan Friderici Secundi, høylofflig Ihukommelse, Historiam Germanicam schreffuen in majori Folio, som s.

Nicolaus Engelbertus haffde aff dend dansche Original-Historie verteret, med befalning, at samme deputerede Dn. Professores flitteligen och alvorligen derpaa skulle i Boen giøre anfordring, att samme scriptum igien till Universitatis Hafniensis giemme kunde bliffue vschad och fuldkommen leffuerett. Dette at verre voris møgett gunstig Øffrigheds och Academiæ Conservatoris gode villie och befaling, vinde vi Rector och Professores med voris vaanlig Universitets signet med jurati Acad. Notarii haand vnderschreffuen. Actum Kiøbenhaffn 8 Julii 1651.

Konsistoriets Kopibog IV, Fol. 174—75.

14.

Benedictionem Jehovæ in Dn. N. J. Christo.

Qvod tardius et voto tuo et mea opinione ad T. R. D. literas respondeam, vir adm. Venerabilis, Episcope vigilantissime, Dn. frater et amice longe honoratissime, Humanitatem Tuam benignius laturam plurimum confido. Absqve præviis tuis ad Magnificentissimum Virum Dn. Cancellarium literis institutum de duobus scholarchis ceu præsentibus ludi vestri inspectoribus, Te Ecclesias visitante, vix ausim nominare. Cave interim, ne sic propriæ officias auctoritati, qvam Ordinatio Ecclesiastica aliæqve leges novitii Recessus ampliant. Valde placet studium tuum in antiqvitatibus vestratis soli et inqvirendis et colligendis. Mihi autem cumprimis antiqvi libri MSti et impressi de Danicis et Norvagicis rebus grati sunt, qvi eos novo Regali palatio librario destino cum perpetua auctorum memoria. Nidrosienses mei aliqvot suppeditarunt. Qvod si tua heic faverit investigatio sollertior, nihil non vicissim tui causa agam. Porro gliscentem jam, Deo ac bonis ita faventibus, promotionem Dn. Sebastiani Claudii, *συντραπέζου καὶ συνοίκου* mei desiderabilis, magnopere tibi commendo. Is enim est, qvi diu in Academia cum laude vixit et cum favore superiorum. Magnificus Cancellarius ejus dona adeo probavit, ut per me ipsi significandum duceret, si vellet in nostra terra ambire etiam

meliorem functionem, habiturus esset se ipsum faventissimum promotorem. Narrant autem studiosi qvidam ipsum esse vocatum ad vacantem parochiam: qvod institutum ut fortunare velit Deus, tuqve tui favoris auram ut adspires, et amice rogo et plurimum confido, cum Propositiones de Scholis huic vocationi neutiqvam obstent, ut nonnulli Dn. Præposito persvasisse feruntur. Hanc commendationem si aliqvid ponderis apud T. R. D. habuisse cognovero, tuus vicissim ero. De cetero Vale, vir pl. venerabilis, et huic importunitati facilem da veniam. Deproperatæ, uti ex volante charactere patet, Hafniæ 16 Febr. 1656.

T. R. D. addictissimus
Thomas Bang. m. s.

Udskrift: Plurimum venerabili viro, Dn. M. Henningio Stockfled, Christianiensis Diœcesis Episcopo vigilantissimo, Dño, fratri et amico multis nominibus amando et æstimando Sal. et Amorem.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

15.

Benedictionem Jehovæ in Dn. N. J. C.

Redeunte ad vos juvene virtutis ac eruditionis laude conspicuo, Dn. Bredone Claudii [1]), vir adm. Rev. et Excel[me], Amice et Frater in Ch. J. conjunctissime, non committendum putavi, ut te salutaret sine mearum literarum comitatu. Vixit in meis ædibus aliqvot annorum decursu ea integritatis ac sedulitatis laude, ut complures ejus similes optårim. Redu-

[1]) Uden Tvivl den Bredo Claudii Hammer, der 1652 deponerede fra Kristiania Skole, derpaa blev Slotspræst paa Akershus og 1665 »efter allernaadigst Befaling valgt af Almuen« til Sognepræst i Fron i Gudbrandsdalen, hvor han døde 64 Aar gl. d. 9. Marts 1696. (Se Hjorthøy: Beskr. over Gudbrandsdalen, II, 106. Norske Saml. i 8vo, II, 476). En Datter af ham blev gift med Eftermanden Otto Munthe, fra hvem Familien Morgenstjerne, i hvilken Bredo endnu er et hyppigt Navn, nedstammer. (Medd. af Prof. Dr. L. Daae).

cem vero tuo favori commendo, qvo sublevatus Reip. Christianæ tanto felicius ac facilius operam suam locabit. Tuus, si vixero, vicissim ero. Synopsin lectionum Scholasticarum ad tuas manus nunc pervenisse haut dubitare licet. His accesserunt nonnullæ Constitutiones conservationi Scholarum et maturandis melioribus ingeniis deserviturææ. Illis successum felicem largiatur is, a qvo ceu perenni fonte cuncta bona in genus humanum derivantur. Habituri sunt qvamprimum nostrates Ludi literarii pleniores constitutiones, qvibus exscribendis nec ocium nec facultas dabatur. Rev. et Cl^mus^ vir, Dn. M. Ivarus Petri, tuæ diœcesis Præpositus, ultra 200 Joach. mihi nomine affinium (qvorum ætate junior fatis ante triennium concessit) debet, et solutionem non in dies et menses, sed aliqvot annos hactenus distulit, lenitate forte et patientia mea abusus. Consilio et auxilio tuo heic opus erit. Nollem certis de causis rigido cum ipso jure contendere, qvi hactenus dives fuit promissis, sed factis iners; modo benignitas aliqvid ponderis apud amicum esset habitura. De cetero vale, et domus Dei bono die flore. Hauniæ XXVIII Jul. M DC LVI.

R. T. D. addict^mus^
Thomas Bangius m. s.

Udskrift: Viro adm. Reverendo et Excel^mo^ Dn. M. Henningio Stockfled, Christianiensis diœcesis Episcopo vigilantissimo, Domino honoratissimo et Fratri in Christo Jesu conjunctissimo S.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

16.

Adm. Rev. Excel^me^ et doctissime vir, Amice et Frater ut honoratissime ita in Christo J. conjunctissime.

Juvenem mihi commendatum in spem tuæ gratiæ favore proseqvar, ejusqve studia promovere conabor. Qvæ misisti munera, bona fide, singula ad nostrum penu pervenerunt. Conabor efficere, si Deus vires et vitam benigne concesserit, ut meam porro fidem et industriam experiaris in ingenio

filii dolatius formando, et in gyrum sinceræ pietatis et honestatis ducendo. Sed heic opus erit prudente moderatione. Nonnulla enim ingenia frangi potius qvam fingi malunt. Ego autem, qvod meum erit, Deo adjuvante, maximâ contentione effectum dabo, felicem eventum Deo humanarum actionum perfectori commissurus. — His diebus et noctibus personuit noster vicinus aer taratartarum ingenti boatu. Intra Borgholmiam et promontorium Møense navalis conflictus utriusqve classis certum τεκμήριον. Hodie ἀσφάλειαν rei gestæ præstolamur. Rediit ad nos S. R. M. et in Scaniam ad exercitum concessit. Vale vir honorande et ætatim æstimande Dñe frater, tuam conjugem (cui mea multam salutem precatur et maximas de missis agit gratias), communes amicos perofficiose salvere jube. Hafniæ ocissime 13 Sept. 1657.

T. R. D. addict[mus]
Thomas Bangius D. m. m.

Udskrift: Hæderlig oc Høylerd Mand, M. Henning Stockflet, Ærereverdig Biscop ofver Opsloe-Stifft, min høyærede Ven, tienstvilligen at behendige.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

17.

Salutem et benedictionem Jehovæ in Dn. N. J. C.

Haut commitendum putavi, redeunti ad vos bonarum artium et literarum Studioso, Dn. Joh. Gangolpho, qvin meas literas comites adjungerem. Cui vestræ scholæ alumno ut bene apud nos esset, haut intermisi, ut reditus maturaretur, nec omisi. Nunc paupertinæ sortis hominem T. R. Dignitati etiam atqve etiam commendo. Davidis judicio beatus pronunciatur, qvi pauperis haut dememinit, qvippe qvi ubiqve jacet, ni Promotorum benigniorum manu sublevetur. — Christianus [1]) probe jam fungitur Studiosi munere, meisqve benignioribus monitis obseqvelam facit. Est igitur, ut quævis præclara in posterum de ipso nobis polliceamur. Cuncta

[1]) Biskop Stockfleths i forrige Brev omtalte Søn.

bona fide in proximum diem S. Michaelis 1657 solvit, partim ordinaria pro mensa et Museo, partim extraordinaria pro mutuis et vestimentis. An aliis præterea adhuc nonnihil restet solvendum, rescire haut potui. Valde conducebat proposito nostro, qvod pecunias ex uxoris et mea sumat manu. Sic enim mercatoris fraudes evitabit et luxum. Nonnulla in laudem b. m. Cancellarii meditatus sum, quæ Rector Scholæ meus Affinis R. T. D. exhibebit. S. R. Majestas et Gyldenlovius in Fioniam concessit, occupato jam munito loco Fridericsoddio in Cimbria, captoque Regni Marschallo, And. Bilde, et Magno Hogio, Senatore Regni. Vester autem exercitus magis suo fungitur munere quam australis. Si quæ inaudiveris apud vos nova, perscribere haut grave ducas. Ut paria faciam, annitar. Vale, tuaque tecum, Matrona honorata, et vive domus Dei bono ut diutissime ita felicissime. Hafniæ 7 Nov. 1657.

T. R. D. addict^mus
Th. Bangius m. s.

De iis, quibus ditásti penu nostrum, maximas ago gratias vestro honori et filii commodis invigilaturus.

Udskrift: Adm. Rev. Cl^mo et Excel^mo Viro Dn. M. Henningio Stochflet, Episcopo Christianiensis diœceseos vigilant^mo, Dño Amico et Fratri in Ch. J. honoratissimo.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

18.

Rector oc Professores i det Kongelige Universitet i Kiøbenhaun giøre vitterligt, at aar efter Christi fødsel, da mand schreff 1658, den 27 Martii, indkomme i vor Consistorio Hederlig oc Høilærd Mand, M. Jørgen Eilerssøn, Rector i Kiøbenhauns schole oc Professor i dette Kongelige Universitet, Hederlig oc Høilærd Mand M. Anders Hanssøn Gonsow, Erlig oc Velact Mand, Anders Beier, Borger oc acciseschrifver i Kiøbenhaun, Hederlig oc Vellærd Studiosus Simon Pederssøn Hoffius; huilcke erbøde sig, en deel paa deris egne vegne, en deel efter meddeelte fuldmacter, affkald at

gifve Hederlig oc Høilærd Mand, Doct. Thomas Bang, SS^e Theologiæ Professori i dette Kongelige Universitet. Huorfor bleffve leste fuldmacter, tuende meddeelte velbem^te M. Jørgen Eilerssøn, en aff Hederlig oc Vellærd Mand, Her Gregers Pederssøn, Sogneprest til Flemløs sogn i Fyen, saa oc en aff Erlig oc Fornemme Mand Jacob Pederssøn, Kongel. Mai^ts Tolder oc Raadmand i Frederichsodde, til affkald at gifve. Endoc en fuldmact aff Hederlig oc Vellærd Mand, Her Ifver Enevoldssøn Brochmand, Sogneprest til Boerup oc Kimmersløff sogner, meddeelt for^ne Anders Beier til affkald at gifve saa fuldkommeligen, som en huer aff dennem selff tilstede vaar. Der efter fremstode 1. M. Jørgen Eilerssøn paa sine egne vegne for sin salige hustrues, Kirstine Jensdaatter Bang, hendis federne arff; saa oc fuldmectiget paa H. Gregers Pederssøns vegne for hans hustrues, Karen Jensdaatter Bang, hindis federne arff; end oc fuldmectiget paa Jacob Pederssøns Vegne for hans hustrues, Anne Jens daatter Bang, hindis federne arff. 2. M. Anders Hanssøn Gonsov paa sine egne vegne for sin hustrues, Mette Jens daatter Bang, hindis federne arff. 3. Anders Beier, fuldmectiget paa H. Ifver Enevoldssøn Brochmands vegne for hans hustrues, Bodild Rhumans daatters, arfve deel efter hindis sal. Fader oc efter sal. Her Augustinus, fordum Canicke i Roeskild capitel, oc efter hindis sal. Broder. 4. Simon Pederssøn Hoffius paa sine vegne, for huis arfvedeel hannem efter hans salige Foreldre arfveligen hafver veret tilfalden. Oc gafve de velbemelte Doct. Thomas Bang huer sin haand, tackendis hannem huer serdelis paa det venligste for nøyactig rictighed oc fuldkommen udleg, oc at hand for^ne formønderskab flitteligen, opricteligen oc vel hafde forestaaet: huorfore de oc med samme venlige haandefang huer aff for^ne myndighed oc fuldmact nu gafve hannem et loulig, fuldkommen, nøyactig oc u-igienkaldelig affkald oc u-røggelig quitering for all den arff, deris egne oc deris fuldmectigis hustruer oc egen person hafver veret tilfalden, som hand hafver veret formønder for; ingen ting i nogen maade undertagendis, med hvad naffn den neffnis kand, oc holdendis hannem, hans hustrue, deris børn oc arfvinger, fødde oc

ufødde, at skulle vere oc blifve aff dennem oc alle deris børn oc arfvinger, fødde oc ufødde, for all for^ne^ formønderskabs kraff quit, fri oc utiltalt til ævig tid. At saaledis for os imellem dennem er tilganget, vidner vi med Universitetets signete tryckt her neden under, oc med Universitets Notarii haand underschrefvet. Skeet i Kiøbenhaun udi vort Consistorio paa for^ne^ Dag, Aar 1658.

Chr. Stenbuch,
Academiæ Notarius.

Konsistoriets Kopibog 1656—63, Fol. 159 b.

19.

Salutem et bene merendi studium!

Vir adm. Reverende et Excel^me^, Episcope vigilant^me^, frater in Chr. J. conjunctissime.

Quamvis paucis abhinc diebus literas ad R. T. D. adornårim, easque jam recte allatas esse putårim [1]): neutiquam tamen committendum putavi, ut, Olao Andreæ ad vos rectà transituro, Te sine literarum mearum comitatu salutaret. Initio Ṙ. T. Dignitati maximas gratias debeo, qvod T. literarum auctoritate motus M. Ivarus Petri, Pastor et Præpositus Fröensis, 200 Joach. nomine suorum affinium mihi solverit. Restant modo solvendi 88 thal. simplices cum additamento 2 ℔ 10 sol. Quod si vero a Rev. Dño Fratre jam impetrare liceret novas ad communem nostrum amicum M. Ivarum literas *μνημονευτικὰς*, valde promovendo meo instituto prodesset, imo maturaret opinione citius solutionem. Quantum argenti in Martem inexsaturalem præterito anno et hyemali tempore ad pascha usque sit a me profusum, dictu est incredibile. Necessitas ergo urget, si velim meas Musas salvas fore, æs alienum, quo se obæratum tot annos sensit vir amicissimus, repetitum eam, atque sic ex parte lacunam

[1]) Dette Brev, dat. 17. Juli 1657, er kortfattet, og Indholdet gjentages væsentlig i nærværende Brev.

rerum nostrarum expleam. Centum Joachimicos mihi redditos esse a R. T. D. gratus agnosco: rationem redditurus est filius, cui usui cesserint. Vix ejus studiis melius consultum fore judico, quam si socium aliquem Attestationis nactus fuerit, ut exemplo alienæ industriæ motus omnem ipsemet lapidem moveat. De Egardo consangvineo ejus monui ultimis literis: sed ita, ut cuncta tuæ prudentiæ relinquam. (Utriusque studii, si vixerint intra meas ædes, deligentiorem rationem possum habere). Mercatori summam debet Christianus, quam absente hodie conjuge exprimere haut possum: hæc major longe fuisset, nisi cura mea intervenisset. — Theatrum posthumum Cancellarii b. m. dicatum Tuæ Bibliothecæ infero, amice rogans in aliquem angulum Musarum tuarum abdas. Huic jungo meam Olivam eadem fiducia, ut in Tuæ R. D. Museo aliquem inveniat locum. Quod si literas per famulum ad M. Ivarum perscribendas curaveris: optârim, ut quam maturrime fieret, atque ut traderentur affini meo Dño Friderico Grünero, Monetario regio, qui meas literas ad ejus manus est curaturus. Vale, Vir Excel^me^, Deique domum, cujus fidelis architectus es, fulcire atque statuminare perge. Hafniæ 4 Aug. 1658.

R. T. D. addict^mus^
Thomas Bangius m. s.

Udskrift: Viro adm. Rev. Excel^mo^ et doct^mo^, Dn. M. Henningo Stockfleth, Asloensium Ecclesiarum Episcopo vigilantissimo, Dño et amico ut honoratissimo, ita fratri in Ch. J. conjunctissimo S.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

20.

Magnifice Academiæ Pro-Rector, Dñi Collegæ et fratres quovis honoris et amoris cultu demerendi!

Nest Herrens beskermelsis ynske, min schyldig tacksigelse oc erbyding til ald villig oc welbehagelig tienneste. Beder ieg meget tienstwilligen, at mit salarium pro Bibliotheca (som mig effter Kong. May^ts^ Fundation, særligen til mig

udgiffven, skulle erlegget verret Paascheløfverdag af Magnifico Acad. da Rectore, dog formedelst hindring icke scheed vaar) indlagt udi Rectoris Magnifici Dn. M. Erasmi Brochmandi Rectoral-skriin mig maa udstedis, i sønderlighed eftersom ieg j denne besuerlig tiid mit fortiente ej kand ombære. Bẽlangende andres kraf, som j ligemaade burde at hafve verret erstattet: da bør at considereris, at saadant af Fisco Academiæ anammes oc erleggis: mens mit af Kong. May^{ts} deputato in solidum dependerer, oc eftersom Renten af Bibelens penge fra saa mange oc adskillige Creditoribus vel er saa viit erlagt, at 120 Rix Dr. Stipendium pro Bibliotheca mig kand udstedis, tviler ieg ej paa, at mine H. Collegæ mig vel blifver beforderlig med samme begærte subsidio, oc for lang tiid siden meriteret, oc nu formedelst adskillig møde oc varetegt dag oc nat mere end udj andre tider vel fortienis. Er ochsaa vel at tage vdj Consideration, at mit salarium forfalder til Paasche-aften ordinarie, oc andre stipendia til uvisse tider, dog vist til Pintz-aften, oc derfore mit Stipendium til Paasche formenis til udleg at haffve Prioritet. Saadan Magnifici Dn. Pro-Rectoris och Dn. Collegarum gode affection vil ieg stedtze beflitte mig paa at meritere. Befallende dennom samptligen udi Guds beskermende Haandt til bestandig velstands oc fortuns conservation. Hafniæ 8 Sept. 1658. E. beredwillig T. oc B.

Thomas Bang Mpp.

Her paa begeris tienstvilligen at Dn. Collegarum vota, som erre in Senatu Consistoriali consueto et veteri, maa høris, enten de erre forsamblede præsentes in Consistorio, eller de for visse Aarsager skyld ikke kand verre tilstede, ligevel de erre her paa Stedenn.

P. S. Er blefven fast forgiet at erindre, at andre deris fortiente løn kand ej billigen til et Communem Fiscum reserveris oc beholdis.

Udskrift: Magnifico Acad. Prorectori plurimumque venerando Senatui Academico Havniensi Sal. divinamqve protectionem precor, honorem amoremque spondeo.

Orig. i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 147. Vedlagt findes følgende Kvittering:

Anno 1658 den 12 Septemb. haffver Magnificus Acad. Pro-Rector, D. D. Jac. Canutus, med pl. venerandi Consist. Hafn. gode tycke oc Consensu udstedet, effter min flittig anmodning, tresindstiuffve Rix daller in Specie, som er halffdeelen aff mit Salario for Bibliotheca publica, forfalden til Paasche-afften in solidum, nest forleden 1658: huilcket ieg af mine k. Collegis med saa vilckor anammer, at det skeer paa Magnifici Dn. Rectoris, Dn. Erasmi Brochmand, gode behag, oc huis saa scheede (huilcket ieg dog icke formoder), at min k. Agnatus, M. Brochmannus, her paa noget hafde at prætendere, vil ieg hannom oc Universitetet holde for samme godvillig oc partial-udsteding skadeløs j alle maader. Tackende mine k. Collegis for denne discretion, oc formodende efter billig fornødenhed en ny godvillighed efter deris egen gode Fromhed. Hafniæ anno et die ut suqra.

Thomas Bang Mpp.

Sammesteds findes endvidere et Andragende, dat. Kbhvn 2. Okt. 1658, fra D. Th. Bang til D. Johannes Suaningius Episc. Sælandiæ og SS. Theol. Prof., M. Jacobus Finckius, Phys. Prof., og M. Petrus Spormand, Hist. et Geogr. Prof., om at erholde de resterende 60 Rdl. af hans ved næst forledne Paaske forfaldne Løn som Bibliothekar, tilligemed en Kvittering for Summen, med Erklæring om at ville holde Universitetet skadesløs i Tilfælde af Paatale; derhos ovennævnte trende Professorers Erklæringer om at de billigede, at Summen blev ham udbetalt. Endelig findes smst. en Kvittering, udstedt d. 14. Juni 1661, hvorved D. Th. Bang tilstaar at have modtaget af Universitetets Rektor D. Johannes Wandalinus 180 Rdl., der var hans Bibliothekarløn fra Paaske 1658 til Michaelis 1659; men han bemærker tillige, at den ligeledes forfaldne Løn for Tiden fra Mich. 1659 til Paaske 1661 endnu stod til Rest.

21.

Salutem, amorem et bene merendi studium!

Effrons Mars, minus propitius exulceratissimis his temporibus, in quæ incidimus, Mercurio, non modo literis ultro citroque commeaturis, sed etiam ipsis literatis nova haut desinit indies obstacula ponere. His præpeditus hactenus ad imperatum a superbo Marte silentium diu ne hiscere quidem

sustinui. Tuis autem, vigilant^me^ Dñe Episcope, Dñe honorat^me^ et Frater in Ch. J. conjunct^me^, pronuper provocatus atque nactus respondendi occasionem, redeo ad intermissum scribendi officium. De tabellis ut sacri profectus ita dimissoriæ Testificationis nomine filii adeo solicitus fui, ut is in utriusque participatum venerit. Itineri igitur se commissurus est, comite Johanne Gaarmanno amico communi. De novis vestibus uxor suscepisset curam, nisi Christianus putâsset id commodius fieri posse Hamburgi. Debitum ejus quod spectat: per collybum Hamburgensem tutius solvetur. Qua de re prolixius cum Laurentio Johannis cive Tønsbergensi. — Statum civitatis nostræ quod spectat, tolerabilis est inter tot latrocinantis ac obsidentis Bellonæ ruinas. Annonæ affatim suppetit pleniori ac laxiori marsupio. Hoc jam pæne exenteratum est. Sola enim Hafnia universæ illi sumtuum moli succollat, quod alias utrumque regnum gravius ferebat. Hæc militibus terra marique stipendia probe numerat, totas classes expedit, hosti se opponit, oppugnata strenue expugnat, castris, vineis, cuniculis eum ejicit, intercludentem terrestres aditus commoditate portus eludit. Paucis abhinc diebus integram Suecorum cohortem noster equitatus non fudit modo, sed et ex iis 20 captivos cum totidem equis equites adduxerunt, reliquos internecioni dederunt. Interea Germanicæ et Belgicæ literæ narrant, quod vestras exercitus strenue ocietur in æstivis propriis, quod propria sua viscera et vires cum temporis dispendio et bonorum suspiriis consumat, mitius cum iis agat, qui vos deprædantur, qui nostras pagos in favillas redigunt, templa diruunt, spoliant obvios quosque in insula Mona, et horrendis modis sæviunt tam in Langlandia quam alibi in animas innocuas, gladio, igne secantes, urentes. Sic exterarum nationum fama loquitur de Norvagico pro communi salute zelo. Ego vero neutiquam mihi persuadeo talia de tam forti post homines natos et per Norvegiam ditos natione: quam semper amavi et æstimavi ceu alteram Daniæ sororem. Enavigatura utraque classis Danica et Belgica, purgato mari, Deo duce, spes nostra nunc roboratur. Secundet Deus vela, fataque Daniæ mitius temperet! De pace agi cœptum: sed re infecta ob confœderatos Cæs. Pol.

et Brandeburgicum Electorem exclusos. Civitas nostra in illis locis, qui hosti obvii patuerunt et per quos cum suo maximo infortunio perrumpere maximis copiis ultimò aggressus est, probe communitur. Hæc fusius opinione mea scribere volui, ut prioris temporis defectum literarium compensarem. De cetero vale nosque Deo devotis precibus commendare perge, paria nos vestri causa facturos spondeo. Hafniæ 14 Jul. 1659.

T. ex animo
Thomas Bangius m. m.

P. S. Huis det befalder Eders Ærwerdighed ved en aff Christianiæ Købmend at giøre en vexel paa en Købmand til Hamburg: da er fornøden, at samme Købmands nafn, sampt den gade, han iboer, mig ved en sædel bliffuer notificeret, saa vil ieg ved en Købmand her i byen hans befodring samme vexel lade affodre. Eftersom berettis, at Conrectoratus i eders schole ocsaa vacerer: da hafver ieg hos mig en lærd oc skickelig Karl, som er den ældste Baccalaureus in Academia, oc er vel in lingvis, artibus oc scientiis verseret, oc kand med frugt effterkomme de Leges Scholarum, som (nest Gudtz hielp) naar freden er sluttet. effter lang oc god deliberation blifver trøgt oc til Episcopos fremskicket. Dersom det befalder hans Ærwerdighed at haffve ham i tancke, bekommer hand icke alene en nyttig Karl til Scholen, mens end ocsaa en lydig oc accommoderlig person. Jeg skal findis alle mine dage til hans welbehagelig tienniste her paa steden igien. Iterum vale.

Udskrift: Adm. Rev. Cl^mo et Excel^mo viro Dn. M. Henningo Stochflet, Episcopo Asloensis diœceseos vigilantissimo, Dño, Amico et Fautori honorat^mo et Fratri in Ch. J. conjunctissimo S.

Orig. i Kgl. Bibl., Tkottske Saml. 1844. 4.

22.

S. et bene merendi studium!

Pacis apud nos negotium agitari cœptum faustis ominibus omnes prosequimur. Quod si, vir pl. reverende, tuis

literis significatum aliquid legeris de morte Ulfeldii, Magistri aulæ Regiæ olim constituti, illud suspenso animo contemplare. Ipse ab aliis seductus nunc deprehendo, illum virum solummodo hemiplecticum Malmogiæ decumbere, alterumque in cymba Charontis habere pedem. Nunc non modo Christianum nostrum sed omnes fere domesticos utriusque Testificationis brabeo ornatos a me domum remisi. Quod si qui sint vestratim ingeniorum, quorum studiis mea in posterum Musea possint deservire: impera vir amicissime et religiosissime, tuisque jussis et eorum commodis mox patebunt præ aliis nostrarum regionum ingeniis. Nam in vestram gentem et Islandicam nescio quo naturæ genio in primis propendeam. Vale in Christo Jesu frater conjunctissime, Deo, Deique domui diu et feliciter præesse perge. Ocissime 30 Jul. Hafn. 1659.

T. Totus

T. Bangius.

Udskrift: Viro pl. venerabili, Dn. M. Henningo Stochflet, Episcopo Asloensi vigilant^mo^, Dño Amico et Fratri in Ch. J. ut conjunct^mo^ ita honorat^mo^ S.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

23.

Salutem et bene merendi studium!

Adm. Rev. Excel^me^ Vir, frater in Ch. J. conjunctissime!

Mars, qui hactenus latrocinando plane effrons extitit, jam redit ad antiquam indolem, atque suspenso gradu gradivus reddit. Saltuatim nostris terris insultavit, spissigradus cochleæ instar egreditur. Imo mavult cædi, capi, fugari quam exire. Pharaonis durities non ad primam monentis Mosis vocem emolliebatur, donec tandem liquidis submersa undis tota liquesceret. Vidimus salutare Dei in patria mea Fünia, et ante mœnia nostra tot globis confossorum millia cum stupore vidimus. Cæterum nullus infortunii sensus huic relictus videtur, nullus finis effundendi innocui sangvinis humani, imo raptandi nostros subditos ad victimas in aliis

terris, quarum haut exiguam partem jam amisere, Curlandiam, propugnaculum fortissimum prope Dantiscum, et in Pomerania loca quædam munita. Pejor certe ἀνδραποδισταῖς, quorum meminit Paulus 1 Tim. 1 v. 10. Nam plagiarius quidem est Turca, sed mitior hoc hoste. Ille homines abducit, ut vendat, hic, ut occidat. Proh truculentiam indignam plane Christiano nomine! Sed dum ille furere ac prædari pergit, plectuntur nostri Achivi, metropolis nostra exhauritur: Me etiam ordo tangit: cui 6000 thal. jactura valde onerosa extitit. Singulis mensibus ultra 60 erogo. Huic oneri sublevando ut tua benignior manus suppetias propediem ferat, ipsa necessitas pro me ad Te suada venit. Nova e nostro Bredalino [1]), viro cl^mo^, audies, qui has ad te perfert. Vale vir Deo devotissime, salveat Tua et meus Christianus. Hafniæ desubito ipso die Concordiæ, qui scribenti fuit natalis, Luthero vero emortualis ($^{18}/_{2}$), Anno Dn. J. Ch. 1660.

T. ut suus

Th. Bangius. M. s.

Udskrift: Hæderlig oc Høilerd Mand, M. Henning Stochflet, Ærverdig Biscop over Opslo Stifft, min Velfornemme synderlig gode Ven, tienstvilligen.

Orig. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1844. 4.

24.

S. et amorem!

Sistitur tuo conspectui solitoque favori dñus Gerhardus Nicolai Bechius [2]), singulari fide mihi a dn. d. Joh. Bartschero commendatus. Sed cornu fert ille, caveto [3]). Ut igitur huic cornigero modestæ ac ingenuæ frontis dedecora propediem avellantur, sanisque Academicis, tuo auspicio, Spectabilis dñe Decane, initietur, præsentis scriptiunculæ votiva est. Porro ut communis ille literatorum morbus, quem

[1]) Vistnok Biskop Erik Bredal fra Trondhjem.

[2]) Blev senere Sognepræst i Hjøring.

[3]) Meningen af dette spøgefulde Udtryk er, at han ønskede at deponere.

Baudius[1]) olim ὀλιγοχρυσίαν appellavit, tua medica ope curetur, ipsa præsentis tabellarii, dn. Simonis Hoffii, hodierna luce navigaturi in Norvegiam[2]), necessitas non tam rogat, quam clamat. Donavi abiturienti 8 Joachimicos, quos Tuo nomine solvi. Ne itaque indigentissimus viatico careat, benigne effice. Qua fretus spe, syngrapham dn. Reuteri[3]) remitto. Vale et huic importunæ necessitati facilis indulge. E Museo ocius 29 Jun. 1660.

T. T.

Th. Bangius. M. s.

Udskrift: Spectabili Philos. Decano, Dn. M. Erasmo Brochmand, Eloq. Prof. Reg., Dño Agnato longe honoratissimo et Collegæ amicissimo S.

Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken 197.

25.

Uddrag af Acta Consistorii 1621—72, vedrørende Universitetsbiblioteket.

1621.

20de Juni. Blev samtykt, at M. Janus Dionysius maa i Forvaring annamme Bibliotheket og nyde Stipendio Frisiano.

7de Juli. M. Janus Dionysius blev approberet at være Bibliothecarius, og Liberiet blev hannem antvordet, dog Bøgerne utalte.

11te August. Som Bibliothekshuset behøver Skjelning, blev samtykt, at dertil skal indkjøbes Sten og Kalk.

25de August. Gav D. Thomas (Fincke) tilkjende, at D. Arnisæus er tillaans begjærendes udaf Universitets Biblio-

---

[1]) I sin Tid Professor i Leyden.

[2]) Skulde være Rektor i Trondhjem (jvfr. foran, S. 245, Not. 2).

[3]) Maaske Studenten Søren Rasmussen Rytter (se mit Skrift, Studenternes Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar 1658—60, S. 164. 186. 192. 203), der vist var en Søn af Præsten Rasmus Rytter i Skjødstrup ved Aarhus. En Petrus Erasmi Reutherus havde 1650 taget Baccalaurgraden under Th. Bangs Dekanat (Ny kirkehist. Saml. III, 259).

thek nogle scholasticos autores. Blev svaret, at Arnisæus maa nævne, hvilke Scholasticos han er begjærendes.

18de Oktober. Blev samtykt, at D. Arnisæo maa undes nogle Bøger til Laans ex Bibliotheca Academica paa to Maaneders Tid.

1623.

3die December. Salomonis Sartorii Obligats [som Universitetsbogtrykker] blev læst og approberet, hvorudi skulde og indføres, at han skal give et Exemplar af hver Bog, han trykker, til Bibliothecam Regiam og Academicam.

1624.

28de Februar. (I Anledning af en Oprykning blandt Professorerne blev besluttet,) at M. Dionysius og Jacobus Finchius inter se de bibliothecario munere et Frisiorum stipendio amice transigerent.

1625.

Eftersom Magn. Cancellarius havde skikket adskillige gamle Bøger til Bibliothecarium, som han vil give til Bibliotheket, skal hannem efter hans Begjæring igjen bevilges 2 af Arilds Krøniker, som er Historiæ Canuti et Margaretæ, efterdi de findes tvende Gange i Bibliotheca. De andre bleve D. Oluf (Worm) for andre Bøger bevilget, eftersom det Opus er mutilatum.

1627.

7de Juni. Sagde M. Jakob Fincke sig af med Bibliotheket og Inspectione til de Frisers Stipendiater, og blev samme M. Hans Resen igjen bevilget.

1631.

7de Maj. M. Joh. Resenius resignerede Bibliothecam cum Frisiorum Stipendio, og blev samme cura igjen befalet Thomæ Bangio.

1632.

3die Oktober. Om Bibliotheca Academiæ blev concluderet paa Mag. Rectoris Angivende, at naar nogen her efter antvorder den fra sig, skal den lustreres og Successori efter rigtig Fortegnelse igjen antvordes.

1633.

13de April. De Bøger, som Salomon (Sartor) og Martzan have trykt og oplagt siden Ao. 1626, skal de af hver Slags levere til Bibliotheket et Exemplar til Philippi Jacobi Dag førstkommende. Det samme blev og Joachim Moltken tilkjendegivet ved Pedellen, som lovede at rette sig derefter.

8de Juni. M. Th. Bang resignerede Bibliothecam, og skal M. Joh. Christophori den igjen annamme.

1635.

16de Maj. „Det lidet Studenter-Collegium under Bibliotheket" omtales.

1636.

M. Svaningio blev Bibliothecæ cura og de Frisers Penge overgivet.

6te Juli. Magnificus Dn. Rector gav tilkjende, at illustris Dn. Cancellarius havde talt om en Kirke, Hs. Maj. vilde lade bygge paa Studiegaarden, som Bibliotheca er, hvor om Rector vil videre tale med Hr. Kansler.

13de Juli. Rector proponerede, hvor man skal tage Middel og Penge, paa hvis nu skal gjøres ved Bibliotheket og Huset at nedbryde. Professores bevilgede, at 200 Rdl. maatte paa et halvt Aars Tid tages paa Rente.

24de August. Hr. Kansler lod Rectori vide for 2 Dage [siden], at man farer fort med det gamle Bibliothek at flytte, hvilket af Consistorio blev given Bibliothecario tilkjende ved Pedellen, eftersom Rector hannem og Ædilem, M. Rhumannum, derom privatim haver paamindet, og skal Taget strax aftages.

26de August. Rector gav tilkjende, at han i Aftes blev kaldet til Hr. Kansler, og gav da tilkjende, at han havde fanget Bud fra Hs. Maj. anlangende det ny Coenaculum og Bibliothecæ Hus skulde strax nederbrydes. Og bad Hr. Kansler, Rector skulde give D. Thomes [Fincke] tilkjende, at han strax samme Huse skulde lade nederbryde og mage det saa med det gamle Coenaculo, at Studiosi midlertid bleve der spiset. Idag sagde Rector, han atter blev kaldet til Hr. Kansler, som alvorlig holdt hannem for, at samme Huse

med det allerførste skulle nederbrydes, saa der toges ingen Forsømmelse derfor.

Biblerne skal lægges og forvares udi det Auditorio udi Kirken.

Decanus, Bibliothecarius og M. Svaningius bleve nomineret at være tilstede, naar Bibliotheca flyttes.

I Morgen hora 1ª ville Professores opskikke paa Bibliotheket, hvis Bøger de have der af laant, efter Bibliothecarii Begjæring.

14de September. Bibliotheca skal flyttes til sit gamle Sted igjen, og D. Thomes skal lade Studiosos komme i deres gamle Coenaculum igjen.

1638.

21de Januar. Lod D. Olaus Wormius se Hs. Fyrstel. Naades Prinsens Brev, Facultati Medicæ tilskrevet, om nogle Bøger, Hs. F. Naade var af Bibliotheca til Laans begjærendes. De, som fandtes, blev H. F. N. tilskikket, hvor paa blev given D. D. Wormio af H. F. N.s Kammertjener en Bevis.

12te Maj. Sagde jeg (Notarius, Prof. Hans Svane) mig af med Bibliothecam og de Frisers Penge.

6te Juni. Blev proponeret om Bibliotheca og sluttet, at den skal tilbydes M. Tormio.

1639.

21de November. Blev besluttet, at eftersom M. Tormius begjærede at levere Bibliothecam fra sig, skal den Dño Spormanno tilbydes, og saa skal der skikkes Bud om til Professorerne, at de levere fra sig alle de Bøger, som de have og Bibliotheket tilkommer.

1640.

7de November. Læst et Kongebrev om M. Stephanio at maa bekomme historiske Documenter af Bibliotheca publica.

Inspectio Bibliothecæ og Frisianorum blev bevilget M. Stougardo, efterdi Fridericus Andreæ er absens, og haver længe efter hannem standet. Skal derfor M. Stougardus annamme det, naar han lyster, og lustrere Bibliothecam, naar han den bekommer.

Der skal hos sl. Hr. Kanslers Arvinger anholdes om Frederici 2di Historia Danica, som Hr. Kansler s. af Bibliotheca Regia bekommet og laant haver.

16de December. (Om Stephanius's Begjæring om Laan af Manuscripter fra Bibliotheket, aftrykt i Nyerups Univ.-Ann.. S. 94).

M. Erik Olufsen [Torm] proponerede, at efterdi han var Frederik Andersens Procurator (og D. Christen Stougaard ved D. Niels Povelsen havde ladet tilkjendegive, at eftersom han fornam ikke at være brugeligt, at den nederste Professor, som havde Metaphysici Stipendium, var tillige Bibliothecarius og Frisianorum inspector, vilde han saadant at erlange ikke videre anholde) han derfor paa Frederici Andreæ Vegne maatte beholde samme Stipendium endnu længere. Da opstod Peder Spormand og var begjærendes, at han efter Fundationem Frisianorum, som (ɔ: da han) var alene nærværendes Pædagogus, maatte have inspectionem istam. (Dette blev Spormand bevilget).

1641.

7de Juli. Bevilget, at der maa gjøres et nyt Loft over Franciscanam Bibliothecam.

26de August. Mag. Ericus Olai begjærede venligen, som han nu skulde levere Bibliotheket fra sig til Peder Spormand, og han befandtes at være skyldig til Doctor Niels [Povelsen Scandorf], som han ham laant haver af Biblernes Penge til sin Bygning, over 500 Rdl., at han dem maatte godtgjøres, og at Universitetet dem igjen til Biblernes Summa at opfylde vilde refundere. Svaredes, at saa vidt udi hans Regnskab hannem kunde blive godtgjort, vilde Universitetet erlægge.

1642.

3die December. Er tilladt at gjøre et Sprinkelværk eller Plankeværk i den Krog mellem det gamle Auditorium og Døren paa Opgangen til Bibliotheket, samt at lade gjøre nogle ny Trævinduer paa Opgangen.

1643.

1ste Februar. Doctor Hans Resen maa faa de gamle Sten, som findes i Hofmesters Boder, for et billigt Værd, og

Peder Spormand de Deler (Brædder) af det nederste Bibliotheca til at lægge Loft af i sin Residens og saa mange af Bjelkerne, som han behøver.

24de Maj. Have Professores godvilligen foræret mig Peder Spormand [1]) en Bibel for den Umage, jeg havde med det gamle Bibliothek, der det maatte nedtages, og samme Plads blev tillige med veteri Auditorio indtaget til et Anatomikammer. Hvorfor jeg dem paa det ydmygeligste takker.

1644.

13de Januar. Jørgen Holst blev opfordret og tilspurgt (eftersom hans Bestilling lyder at forhøre sig om hver Uge, hvad som trykkes her i Byen, og deraf samle Exemplaria til at indlægge paa Bibliotheket), om han vidste, hvem der havde trykt det uforfalskede Evangelium, som D. Lindemann med andre Præster havde skjældet paa. (Melchior [Martzan] befandtes at have trykt Bogen uden Professorernes Revision og blev derfor idømt en Mulkt. Han undskyldte sig med, at han ikke havde solgt Bogen offentlig, men kun distraheret faa Exemplarer blandt dem, som han hver Uge plejer at sende Avisen).

29de Juni. Magnificus Rector significerede Professoribus, at Hs. Fyrstel. Naade Prinsen havde ved Hofmarskalen og sin Livmedicum D. Coster udi Onsdags den 26de Juni ladet i hans Hus præsentere Academiæ et donum af Bøger, som vare Biblia Hebræa editione Plantini in 8vo udi sort Fløjel indbunden, tæt beslagen med H. F. N.'s Navn og Vaaben paa begge Sider samt en Sølvlænke udi; Geometria Dybvadii skreven, udi bardyret slet brunt Fløjelsbind in 4to; nok H. F. N.s Compositsbog Forma ablonga udi brunt Fløjel med Guldgaloner indbunden, med naadigste Løfte om al prinselig Gunst, Favor og Hyldigst imod Academiet: begjærendes derhos, at samme Bøger maatte serveres in pura custodia, og at de skrevne Bøger ikke maatte vises eller communiceres enhver. Professores takkede paa det ydmygeligste for saadant dono og store Naadestegn, ønskedes Hs. Prinse-

[1]) Var tillige Universitetets Notarius og har som saadan ført Protokol over Konsistoriets Forhandlinger.

lige Højhed al Velsignelse af Gud med et langt Liv. Og blev strax befalet, at der skulde gjøres thecæ peculiares til samme Bøger.

1645.

8de Februar. Efterdi D. Christen (Stougaard) er hensovet, kan Frommio, som var næst ham in Academia, Bibliotheket cum inspectione Frisianorum tilbydes.

6te September. Skal af D. Niels Povelsen (Scandorf) til M. Jørgen From overleveres Bibliotheket, naar alle Bøgerne, som udlaante ere, først blive indleverede.

1646.

8de Juli. Blev omtalt, at M. Johanni Zoegæ skulde leveres i Morgen Bibliotheca Academica og Inspectio stipendiariorum Frisianorum.

19de December. Eftersom Dn. Episcopus D. Brochmannus havde i D. Wormii sidste Rectorat legeret til Universitetet sit Bibliothecam, saa haver han idag ladet læse en Kopi af Fundationen om samme Legato, hvoraf han med det førderligste Fundationen selv beseglet Universitetet vil tilstille.

1647.

10de Februar. Blev læst D. Brochmanni Episcopi Brev og Universitetets Reversal de donatione ipsius Bibliothecæ. Blev for godt anset, at Magnif. Rector vilde tale med hannem og takke hannem for hans gode Vilje, og andrage for hannem Hr. Kanslers Mening, som var, at alting, dette Legatum belangende, saaledes kunde blive ordineret, at hæredes ipsius intet sig der over billigen i sin Tid kunde have at støde.

25de Juni. Refererede Rector, at efter Hr. Kanslers Vilje og Befaling skulde M. Bangius constitueres som Bibliothecarius perpetuus og strax annamme Bibliothecam efter sin Formand udi tvende Professorum Nærværelse, og have aarligen til Løn to tusinde Rigsdalers Rente af Bibelens Penge; og den gamle Bibliothecarii-Løn [at blive] hos en ex Pædagogis.

1648.

30te Januar. Lod Rector efter Magn. Cancellarii Vilje Professorerne forstaa, at M. Th. Bangii, tanqvam primi perpetui i Bibliothecarii, Løn skulde angaa fra Paaske næstforleden.

1649.

10de Januar. Begjærede Mag. [Erasm. Enev.] Brochmannus, at eftersom Mag. [Bertel] Bartholinus bliver ordinarius, at hannem maatte bevilges Bibliotheca samt Inspection over de Frisers Penge; hvilket ske skal, efter som Mag. Bartholinus nu in Januario qvitteret haver Frisiorum Stipend. Inspectionem, og til Paaske nu førstkommende Bibliothecam. Blev concluderet, at eftersom Bibliothecarius, som plejer at være en af Pædagogis, herefter ingen Umag med Regia Bibliotheca haver, han herefter en Gang hvert Fjerdingaar skal have flittig Inspection til Franciscanorum Bibliothek.

4de April. Læst Hs. Maj.s Brev om M. Bangii Salario for Bibliotheca. Om nogle dubia deri skulde Kansleren adspørges.

1650.

15de Januar. Foreholdt Rector omnibus simul Professoribus Hr. Kanslers Begjæring at være, at enhver af dennem vilde give sit Betænkende om bedst at ordinere Bibliothecam paa Templo studiosorum, i Sønderlighed de af Professorerne, som i fremmede Lande havde beset adskillige Bibliothecas. De lovede samtlige, om Eftermiddagen at møde paa Steden, hvor Bibliotheca skal ordineres, og der videre deliberere og slutte om Svar Hr. Kansler at give.

15de Februar. Paa det Bibliothek, som paa den ny Kirke anrettes skal, har Magn. Rector Model, som han efter sin egen og de fleste Professorers Behag havde ladet forfærdige, hvilken han sagde sig Hs. Exc. Hr. Kansler at have vist, som sig den for andre Modeller i Sønderlighed lod befalde, saa ogsaa for godt anser, at Studiosi skulle paa en vis Sted hænge eller lægge deres Kapper fra sig, medens de paa Bibliotheket ere.

18de Februar. Berettedes af Mag^co Rectore, at den Model paa Bibliotheket at formere, som han havde ladet forfærdige og nu tillige lod Professores se, havde befaldet Hr. Kansler meget vel, og vilde, at Skabene og Bordene derefter skulde anrettes.

14de September. Er sluttet af Professoribus, at der skal suppliceres til Hs. Maj., at Bispens Liberi, som han har legeret til Universitetet, maa blive fremdeles hos ham bestaaende, Academiet uden nogen Præjudits efter hans Død, efter deres Revers derpaa til hannem given.

1ste Oktober. Blev læst Kgl. Maj.s Brev af 27de Sept. 1650, at Biskop Brochmands Bibliothek, som for en rum Tid siden var skjænket til Universitetet, men ej bekvemmeligen kunde flyttes til Kirken, indtil videre skulde henstaa i Bispegaarden. (Først 1654 blev det henflyttet til det ny Lokale; Zwergius, Sjæl. Cleresi, S. 217).

31te Oktober. Gav M. Thomas Bang tilkjende, at han havde været paa Soer og der gjort Anfordring om hvis Documenta Historia, sl. M. Stephanius her af Academiet bekommet havde [1]).

1651.

18de Juni. Efter Kanslers Befaling blev sluttet, at den ordinerede Summa, som til Bibliothekets Forbedring og Augmentum er deputeret, dertil og aarligen maatte anvendes. Blev udi lige Maade concluderet, at Mag. Bangins og M. Zoega skulde rejse til Soer at annamme de Bøger, som Universitetet Mag. Stephanio b. m. efter hans derpaa givne Revers laant haver, hvilket de ogsaa paa Universitetets Bekostning at gjøre ville lovede. Begjærede og Hs. Excel. Hr. Kansler, at hvis skreven Tøj udi samme Bibliothek findes, og Danmark og Sverig angaar, det samme maatte for Penge til vores Universitets bedste kjøbes. (Se Instruxen ovenfor Tillæg, Nr. 13).

26de Juli. M. Bangius og M. Zoega, som havde været paa Soer og gjort Anfordring om de Bøger, sl. M. Stepha-

[1]) Se videre Hist. Tidsskr. 5. R. I, 22.

nius havde til sin Historie af Academiet (o: Universitetet) til Laans bekommet, vilde gjøre Beretning om deres Forretning. Rector og Professores begjærede, at de det skriftlig vilde forfatte og for dennem til des vissere Underretning indlægge.

1652.

25de September. Om Bibliotheket paa den ny Kirke blev talt, at det med det allerførste efter Kanslerens Vilje skulde registreres af M. Bangio.

18de December. Dr. [Thomas] Bartholin fik „de Frisers og Bibliothekens Penge nu til Nytaar forfaldne", — „siden skal der tænkes paa en ny Constitution, hvorledes dermed i alle Maader skal forholdes".

1653.

5te Oktober. Blev bevilliget M. Peder Mehrner[1]) Subbibliothecario hvert Aar af Consistorio 14 Rdlr til Husleje i Steden for den Vaaning i Skidenstræde, som hannem var concederet at bo udi, og han nu afstaar, og af Rectore til en anden lejes.

22de December. Den Mester, som havde fremført og opsat den store ny „Bogrulle", af velb. Otte Thott frem-

---

[1]) Om Peder Nielsen Mehrn kan oplyses følgende: I Geh.-Ark. (Sjæl. Indlæg 1657) findes et udateret Andragende fra ham, hvori han skriver: »Over 30 Aars Tid har jeg mig paa Soer opholdt og først publice udi Skolen Ungdommen udi Almindelighed, siden ogsaa udi mange Aar adelige Personer privatim informeret, og paa det sidste Inspectoris Bestilling den adelige Ungdom og Skolen til gode forestaaet, er saa derfra nu paa tredie Aar siden efter Hr. Kanslers og Hofmesters paa Soer Anordning kaldet hid til Kjøbenhavns Akademi at være Subbibliothecarius«. (Andragendet maa altsaa være skrevet 1655). — Den 19. Februar 1653 holdtes den første Magisterpromotion ved Sorø Akademi, ved hvilken Lejlighed Peder N. Mehrn »Facultatis philos. adjunctus« blev kreeret til Magister af M. Niels Aagaard, Eloqv. Prof. — Under 18. Aug. 1653 fik Prof. Th. Fincke kgl. Brev om Subbibliothecarii Peder Mehrns Løn (Sjæl. Tegn. XXXII, 603). Den 21. April 1657 underskrev han Vicarernes Statuter i Roskilde, og er altsaa da bleven aflagt med et Vicariat (Scr. Rer. Dan. VI, 606).

skikket og foræret, paa Bibliotheket, blev bevilliget til Foræring 10 Rdl.

1654.

12te April og 6te Maj stiftedes tvende Legater af Prof. Rasmus Enevoldsen Brochmand og Sille sl. D. Jesper Brochmands, hvorved der tillagdes Subbibliothekaren et Tillæg i hans Løn for hans Tilsyn med den af afd. Biskop Brochmand til Universitetet skjænkede Bogsamling (Hofm., Fund. IX, 144—8).

1655.

15de Oktober. De Statuta, som D. Bangius havde conciperet om Bibliotheca publica bleve læste, og blev sluttet, at de skulde ombæres (til de andre Professorers Eftersyn).

1656.

16de Januar. Dr. Thomas Bangius gav tilkjende, at Else M. Peders (Gelstrup) havde foræret sin sl. Mands øvrige Bøger til Bibliotheket, og at Else begjærede at maatte lade mure sin salig Mands Grav for en billig Penge. Professores, men Rector (M. Peder Spormand) fornemmelig, anholdt om et Legato af hende til Kirken.

2den Juli. Else M. Peders blev bevilliget at mure sin Grav og derfor alene at give til Kirken 50 Rdlr. Hun skulde ellers have givet 100 Rdlr., dersom hun ikke havde legeret en god Del af hendes sl. Mands Bøger til det ny Bibliothek.

D. Bangius gav tilkjende, at han med det første vilde holde sin Orationem inauguralem paa Bibliotheket, begjærede derfor, at dertil maatte gjøres et Programma invitatorium udi Rectoris Navn.

1657.

6te Juni. Indlagt et Exemplar af hvis Morsing, Reg. et Acad. Typographus, i Aar haver trykt. De andre Bogtrykkere, som ere Academiets Supposita, skal erindres, at de efter vedtagen Skik det samme efterkomme.

27de Juni. Proponerede D. Bangius, at han havde isinde efter Hs. Excell. velb. Her Kanslers Befaling at inaugurere og publico literatorum usui exponere, efter derom gjorte og opslagne Constitutiones, Bibliothecam Universitatis,

som staar over Hellig Trefoldigheds Kirke, hvilken solennis actus eftersom skulde ske med en Oration, som af hannem, tanquam Bibliothecæ Profecto, til den Ende skulde holdes, begjærede han, at dertil maatte publico Programmate inviteres nomine Universitatis. Blev sluttet, at Programma skulde gjøres af Sub-Bibliothecario, eftersom det egentlig Bibliotheket vedkommer, og nomine Magnifici Rectoris, eftersom det er Universitetets Bibliothek [1]).

7de Juli. Peracta in Librario, quod supra Trinitatis Ædem est, Palatio Academiæ Bibliotheca encœnia, in Præsentia Magnifici Rectoris D. Jacobi Canuti, D. Mulleri, D. Th. Bartholini, D. Ostenfeld, D. Er. Bartholini, M. Wandalini, M. Finchii, M. Bartoli Bartholini, M. Erasmi E. Brochmand, M. Severini Petræi et M. Stenbuchii, Notarii.

14de Juli. Blev sluttet, at til Bibliothecæ Academicæ custodiam, naar Bøgerne bruges, skulde være tilstede tvende Studiosi, som skulle være Sub-Bibliothecarii comministri; hvilke, naar de til samme Bestilling antages, skulle ligesom Sub-Bibliothecarius præstere Bibliothecæ Præfecto Juramentum, at de samme deres Embede med tilbørlig Flittighed og Troskab ville forrette.

Hver af dennem, som lader sit Navn inscribere til at bruge Bibliotheket, skal give i det ringeste en Rigsort, og hvis Penge som saaledes bekommes og indsamles af for^ne^ Inscriptione, skal deles saaledes, at Sub-Bibliothecarius faar tvende Dele deraf, og de andre tvende Comministri bekommer unam tertiam skiftet i tvende lige Dele, hver lige meget.

Naar nogen fremmed af Curiositet begjærer at se Bibliotheket, da skal Sub-Bibliothecarius være hos tilstede, visendes dennem det, og hvis de, naar de gaar bort, giver til Foræring, skal deles imellem Sub-Bibliothecarium og Janitorem.

1659.

2den Marts. Jeg Notarius gav Magnifico Rectori og Professoribus tilkjende paa samtlige sal. Doct. Henrik Fiurens

---

[1]) Programmet findes trykt hos Nyerup, Univ.-Ann., S. 144—45.

Arvingers Vegne, efter deres Begjæring, at den sal. Mand Dr. Henrik Fiuren haver testamenteret til Universitetet, foruden sit Bibliothek og sine Rariteter, til fattige vedtørftige Studenter 500 Rigsdaler, til Hellig Trefoldigheds Kirke 500 Rdlr., til Raritetkammeret 500 Rdlr., til Sub-Bibliothecarium 300 Rdlr., som beløber sig tilsammen Penge — 1800 Rdlr., paa hvilke Capitaler findes conciperede sær Fundatser, hvorpaa Rector og Professores haver sig at reversere. Og eftersom samtlige Arvingerne samme den sal. Mands sidste Vilje gjerne med al Redebonhed ville efterkomme, da begjærer de at vide, om Rector og Professores for for^ne^ Summa ville antage en Mette sal. Iver Ravns Obligation med Husbreve til Pant paa 1657 Rdlr. 2 Ort, og en Laurits Christensen Borndals Obligation, ogsaa med Husbreve til Pant, paa 91 Rdlr. 1 Ort. Til hvilke Resten skulde af Boet med rede Penge blive erlagt, Professores svarede: De havde samtlige den sal. Mands Arvinger paa det kjærligste og tjenstvilligste at betakke, at de haver ladet den gode sal. Mands, Doct. Henrik Fiurens, Affection og sidste gode Vilje mod Universitetet være sig saa villigen angelegen. Medens hvad sig deres Resolution belanger paa den Proposition, jeg Notarius[1]) var ombeden Rectori og Professoribus at insinuere og derpaa deres Erklæring Arvingerne igjen at forstændige, da beder samtlige Professores de gode Arvinger, de ikke i nogen Misvilje optager, at de ikke vide sig at kunne nøjagtig erklære anlangende de Gaardsbreves Annammelse, paa hvilke mig Notario en Memorial var given, førend de udaf Reversernes Projecter, de Arvingerne for samme herlige og højansete Donario skulle give, kunne se og fornemme, hvordan Forsikring de derimod af dennem begjærer. Og var da Professoribus ingen Forsikring kjærere end enten samtlige Arvingers eller ens af dem; anseendes, at det ej var uden Professorum høje Eventyr slig Forsikring som Gaarde og andet at annamme, hvilket, medens Fjenden endnu er i Landet og hveranden Dag staar her for Porten, og ellers lettelig kunde ved Ildsvåade komme til Skade; med mindre at sligt

[1]) Mag. Chr. Stenbuch.

i Reversen udtrykkelig blev exciperet; forbigaaende den store Usikkerhed, som Ejendomspant medfører, hvorfor Universitetet ej heller nu udi saa mange rumme Aar haver villet lade sig med Ejendom for nogen Fundatsers Kapital forsikre.

1660.

1ste December. Sluttet, at Sub-Bibliothecarius skal to Gange om Aaret ved Paaske og S. Michels Dag affordre hos begge Universitetets Bogtrykkere alt, hvis hos dennem er trykt eller oplagt, lidet eller stort, i alle Sprog: og skulle samme Bogtrykkere derhos levere hannem en Fortegnelse med Dag og Dato under deres Hænder, paa hvis af dennem i samme halve Aar er trykt eller oplagt, og paa hvis hannem tilstilles. Hvilken Fortegnelse af Præfecto Bibliothecæ paa Consistorio hvert halve Aar kan fremvises, efterat den af Sub-Bibliothecario er hannem tilstillet.

29de December. Bleve læste fire Fundationes hæredum Fiurenianorum, paa sal. D. Henrik Fiurens Legatis; den 1, de Bibliotheca. 2, paa Rariteterne og tabulis nervorum, venarum et arteriarum. 3, paa Hellig Trefoldigheds Kirke. 4, paa fattige Studiosis: alle fire lydende paa sær medfølgende Kapitaler. Hvilke og alle fire bleve med Taksigelse af Professoribus accepterede, med Løfte at give til hæredes deres Revers paa dem. Og lovede Decanus Facultatis Philosophicæ at tale med Ærkebispen og begjære en fidemeret Copiam ipsius D. Fiurenii testamenti, at den kunde med Fundationibus indlægges i Universitetets Gjemme.

1661.

13de Februar. Eftersom sal. Dr. Henrik Fiuren af gudelig og kristelig Betænkning haver anlovet og foræret (foruden sit Bibliothek og Rariteter) Penge, til Hellig Trefoldigheds Kirke 500 Rdl., til 3 fattige Studenter 500 Rdl., til Anatomiet 500 Rdl., og til Sub-Bibliothecarium trehundrede Rdl. [1]), som beløber sig tilsammen 1800 Rdl.; da lode velbemeldte sal. Mands Arvinger for samme Penge tilbyde Universitetet en Mette sal. Iver Ravns Haandskrift paa 1500 Rdl. Hovedstol og des forfaldne Rente, med hendes Gaard,

[1]) Jvfr. Hofman, Fundat. IX, 142.

hun paa Nørregade ibor, til Underpant. Hvorpaa blev læst velbemeldte Arvingers Transport og Overdragelse, med Forsikring at holde Universitetet derudi skadesløs. Professores svarede: de vare med samme Tilbud noksom tilfreds. Mens eftersom velbemeldte Arvingerne havde derudi sig selv til Skade misregned 60 Rdl., blev jeg Notarius ombeden at gaa til Ærkebispen med samme Overdragelsesbrev og give hannem det tilkjende.

24de Juli. Læst M. Peder Mehrners Skrivelse til Rector og Professores anlangende et halvt tusende Rigsdaler, sal. Sille Dr. Jespers Legatum til Sub-Bibliothecarium, og Rente deraf, 120 Rdl., hans resterende Løn fra Jul 1657 indtil Aarsdagen 1661. Blev svaret, at det ved Notarium skal i Sterbboen angives.

30te Oktober. Rector gav tilkjende, at Hs. Exc. Hr. Kansler havde i Aftes ved sin Haandskriver ladet hannem sige, at Hs. Excellence havde deputeret D. Ostenfeld til at være Bibliothecarius efter sal. D. Thomas Bang, anseende at han havde dertil fremfor andre sær Qvaliteter og Meriter; formodede og, at bemeldte D. Ostenfeld blev betroet publicæ Academiæ Bibliothecæ Inspection. Professores lode sig samme Hans Excellences Vilje gjerne vel befalde, og blev sluttet, at D. Ostenfeld skulde med forderligste faa Nøglerne til Bibliotheket, naar Bøgerne vare eftersete, og da gjøre Rectori og Professoribus sin Ed eller give sin skriftlig Revers, at Bibliotheket skal med største Flittighed og Troskab af hannem vorde forvaltet.

1662.

22de Februar. M. Rasmus Hansen Brochmand gjorde Relation, at han med Dr. Peder Resen havde efter den Commission, som de sig havde paataget, Academiæ Bibliothecam, som er over Trinitatis Kirke, at annamme af sal. Dr. Thomæ Bangii Efterleverskes Fuldmægtig, og til Academiæ Bibliothecarium, Dr. Christen Ostenfeld, at levere, samme Bibliothecam med Flid efterset, eftersom de fra sig under deres Haand og Segl haver det givet specificeret, tillige af Bibliothecario, Dr. Christen Ostenfeld, som Bibliotheket annammede, og M. Jørgen Eilersen, som det paa sal. Dr. Thomæ

Bangii Efterleverskes Vegne leverede, underskrevet, igjennemdraget og forseglet, som til Magnificum Academiæ Rectorem, udi Consistorii Forvaring at forblive, blev overleveret. Hvorpaa Rector og Professores takkede dennem for deres Umage. Inventarium Bibliothecæ laante Dr. Ostenfeld at igjennemse til Efterretning. Blev samme Tid sluttet, at Bibliotheket nu strax igjen skal bruges publice, som tilforn haver været sædvanligt.

1663.

21de Februar. Blev bevilget M. Peder Mehrn Vice-Bibliothecario efter hans Begjæring fri Begravelse for hans Person, naar han ved Døden afgaar, udi H. Trefoldigheds Kirke.

13de Juni. Eftersom M. Peder Nielsen Mehrn var tilforn bevilget fri Lejersted udi Trinitatis Kirke, saa haver Magnificus Rector og Professores samtykt og bevilget det samme at skal forstaaes om hans Hustru Margrete von Øsel, dog saa at ej videre Jord og Plads til dennem begge tages, end som en Kiste i Breden.

Da Bogtrykker Joch. Moltken 1663 sagsøgte Prof. Jens Bircherod, fordi han udgav en Epitome locorum communium Brochmanni, tabte han ikke alene Sagen, men blev for den Tort, han havde tilføjet en Professor ved Sagsanlæggelse, dømt til at give Bibliotheket en Bog „saa god som 10 Rdl.“ (Konsist. Kopibog).

1666.

7de Juli. Blev læst Jean Sterpings Brev angaaende Subbibliothecarii Bestilling [1]).

1667.

27de Juli. Læst kgl. Brev angaaende Sterpingium at vær Sub-Bibliothecarius og nyde den samme Løn, som nuværende M. Peder Mehrn.

---

[1]) Under 25. Oktober 1665 fik Jean Sterping kgl. Bestalling at være Sub-Bibliothecarius paa Kjøbenhavns Academis Bibliothek, naar den »itzige« Sub-Bibliothecarius M. Peder Mehrn enten dør eller paa anden lovlig Maade kvitterer Bestillingen (Sjæl. Reg. Nr. 26, Fol. 105—6).

1668.

6te Juni. Magnificus Rector refererede, at sl. M. Lundius havde for mange gode Venner udi sit levendes Live ladet sig forlyde, at han gjerne saa, at hans Manuscripta kunde blive trykte efter hans Død, hvis ikke, da at lade dennem paa Universitetets Bibliothek opsættes; mens nu kræver hans Arvinger samme Manuscripta, som ere udi M. Hilarii Gjemme. D. Scavenius paatog sig at underdanigst ansøge hos Hs. Kgl. Majestæt om hans naadigste Vilje at vide, og imidlertid lod Magnificus Rector ved sin skriftlige Begjæring M. Jørgen Ejlersen ombede, Bøgerne og Skrifterne, som hos hannem stod under Forsegling, ikke fra sig til nogen imidlertid at overlevere.

13de Juni. Blev underdanigst læst Kgl. Maj.s naadigste Brev, d. d. 8 Junii, at ingen udaf de MSS., som ere udi afgangne Zachariæ Lundii Bo, maatte forrykkes, mens uforrykte og uextraderede blive, indtil at hans Kgl. Maj. anderledes tilsinds vorder.

3die Juli. Blev underdanigst læst Kgl. Maj.s Brev af dato 29 Junii, hvormed Arresten paa Zachariæ Lundii MSS. blev relaxeret, med Vilkaar, at Arvingerne skulde stille nøjagtig Caution, at Bøgerne inden en vis Tid net og paa godt Papir med Zachariæ Lundii eget Navn skulde blive trykt, og tvende Exemplarier baade til Hs. Maj.s og Academiets Bibliothek skulde fremsendes. Blev sluttet, at en vis, vederhæftig Mand her udi Kjøbenhavn skulde sættes til Forsikring og Caution. Terminen anlangendes er sat inden fem Aar. Og skulle nu strax de Bøger trykkes, som den salige Mand selv mest skattede og mest til Trykken havde forfærdiget, nemlig hans Poemata, som den salige Mand vilde have trykt udi Holland, med den Stil og Form, som Nicolai Heinsii Poemata novissimæ editionis trykt ere. 2. Epistolæ doctorum virorum ad Meursium. 3. Notæ in Horatii Epistolas et Artem poeticam. 4. Hesiodus cum commentario prolixiori. 5. Glossarium latino-barbarum. 6. Petri Comestoris sermones cum annotationibus. Og hvis af fornævnte Bøger inden forskrevne Tid ikke bliver trykte, de da af Arvingerne at fremsendes og paa Universitetets Bibliothek opsættes.

5te Juli. Blev den Forsikring og Caution, given af M. Zachariæ Lundii Arvingers Fuldmægtig, Nicolai Jensøn, med Forlover D. Hess[1]), om de MSS. inden visse Aar at lade trykke, extraderet; og Kofferten med MSS., som var hos M. Jørgen Ejlertsen i Forvaring, blev efter M. Rectoris Befalning igjen paa Consistorio opbaaret, Arvingernes Fuldmægtig følgagtig.

1669.

25de September. Det Billede paa Bibliotheket, som bestaar af Kong David og Christiano Qvarto i eet Legeme, blev bevilget Else sl. D. Th. Bangs at til sig tage og beholde.

1670.

11te Juni. D. Scavenius proponerede anlangende Hans Mules Bibliothek og en Revers derpaa til Universitetet[2]).

Magnificus Rector proponerede anlangende M. Peder Mehrn, som begjærede at ville holde Skifte efter hans sal. Hustru. Blev sluttet, at Boen skulde registreres, og siden de udlændiske Arvinger det ved Notario ankyndes.

7de September. Indlagde D. Scavenius sal. Hans Mules Legatum paa 300 Rdl. til vor Frue Kirke og 500 Rdl. til Bibliothecam publicam, og en Gaard i Klosterstrædet til Subbibliothecarium[3]).

3die December. Blev læst Jean Sterpings Confirmation til Exspectants paa Subibliothekariatet.

1671.

18de Februar. Indkom M. Peder Mehrn og resignerede Vice-Bibliothecariatum, og antog D. Cosmus Bornemand samme Bestilling.

25de Februar. Blev sluttet, at Revisio Bibliothecæ skal ske paa Mandag eller Onsdag, og vil M. Fossius være overværendes.

---

[1]) Formodentlig den Dr. jur. Conrad Hess, som siden blev Ejer af Herregaarden Sandholt i Fyn (Trap, Danmark, 2. Udg. IV, 276, Chr. Bruun, Gunde Rosenkrantz, S. 136).

[2]) Jvfr. Th. Bartholin, Oratio in obitum J. Mulenii, p. 49 sq.

[3]) Jvfr. Hofman, Fundat. IX, 148—54.

13de September. Blev talet om Successore D. Ostenfeldii in Bibliothecariatu, og saasom Hs. Kgl. Maj. haver allernaadigst confirmeret Professorum Jus at kalde til de smaa Bestillinger, saa haver Professores paa kgl. naadigst Behag dertil nomineret Magnificum Rectorem D. Thomam Bartholinum og venligen ombedet hannem, at han samme curam sig herefter vilde paatage, hvorom dog først skulde tales med Hs. Exc. Griffenfeldt, hvilket D. Scavenius sig paatog at proponere.

23de September. Magnificus Rector refererede, at eftersom Hs. Excellens Hr. Kansler ej var hjemme, at han kunde komme hannem i Tale om Successione D. Ostenfeldii in Bibliothecariatu, da haver han derom talt med Hs. Excell. Griffenfeldt, som paa Hs. Maj.s naadigste Behag med Professorum Slutning var tilfreds i det Fald. Og derforuden talte med hannem om Successione til Professionem medici secundi, hvorudi han var tilfreds, at Medicus tertius ascenderede.

1672.

13de Januar. Henrik Gøde skal advares at indlevere efter kgl. Mandat et Exemplar paa Bibliothecam publicam af hvis han trykt haver.

Anm. En nærmere Overvejelse af Udtrykkene i Thomas Bangs Faders Brev (Tillæg Nr. 10) gjør det sandsynligt, at Sønnen allerede i Slutningen af sit Ophold i Vittenberg 1630 har vist Tegn til Sindsforvirring.